

ANDAKTSBØKER OG TROSINNHOLDET

En teologisk innholdsanalyse av andaktsbøker for tenåringer med henblikk på Guds skapergjerning, Guds frelsesgjerning gjennom Jesus Kristus og Guds gjerning ved Den Hellige Ånd, sett i forhold til den apostoliske trosbekjennelsen.

Marta Lomheim

Masteravhandling i kristendomskunnskap
med spesialisering i religionsdidaktikk
ved

NLA Høgskolen, Bergen

Våren 2010

FORORD

Dette har vært en lang prosess. Jeg er på et helt annet sted nå enn da jeg begynte. Det har vært utfordrende, spennende og lærerikt. Underveis har jeg lært enormt, summen er større enn enkeltdelene i denne oppgaven. Jeg har vært nødt til å reflektere over trosinnhold og eget ståsted. Forunderlig nok er det manglene i materialet som har gitt ny glede og bevissthet over kjent trosinnhold.

Takk til gode medspillere i prosessen!

Takk til Bodil Bjørdalsbakke Nyang'au som "lurte" meg til å starte på mastergraden, for herlig "klassetur" og mange trivelige kaffepauser. Takk til veileder Njål Skrunes for tålmodig veiledning og "gjeting" av dette "lammet". Takk til min far og Erling Espeskog for hjelp med språk og korrekturlesing. Og takk til IE, BO, "Damene" og "Gutta boys" for forbønn, støtte og oppmuntring.

Og først og sist takk til vår Herre Gud og Far, Jesus Kristus og Den Hellige Ånd. Takk for livet og Livet! Det er Han som all ære skal ha!

Marta Lomheim, Bergen 26. april 2010

INNHALDSFORTEGNELSE

1.0 INNLEDNING	s. 9
1.1 Valg av forskningsområde	s. 9
1.2 Problemstilling	s. 10
1.3 Plassering av arbeidet i forskningstradisjonen	s. 10
1.4 Primærkilder	s. 14
1.4.1 Andakt	s. 14
1.4.2 Andaktslitteratur	s. 15
1.4.3 Andaktslitteraturens historie	s. 16
1.4.4 Andaktens kontekst	s. 18
1.4.5 Valg av primærkilder	s. 19
1.4.6 Presentasjon av analyse materialet	s. 22
1.4.6.1 <i>Lyskasteren</i>	s. 22
1.4.6.2 <i>e-mail fra Gud til tenåringer</i>	s. 24
1.5 Metodebetraktninger	s. 25
1.6 Disposisjon	s. 29
2.0 ANALYSEAPPARAT	s. 31
2.1 Innledning	s. 31
2.2 Guds skapergjerning	s. 33
2.2.1 Guds person	s. 33
2.2.2 Gud skaper	s. 33
2.3 Guds frelsesgjerning gjennom Jesus Kristus	s. 34
2.3.1 Guds forberedende frelseshistoriske gjerning	s. 34
2.3.2 Jesu person	s. 34
2.3.3 Jesu historiske gjerning	s. 35
2.3.4 Jesu frelsesgjerning (frelsesgrunnlaget)	s. 35
2.3.5 Jesu oppstandelse og himmelfart	s. 37
2.3.6 Jesu dom	s. 37
2.4 Guds gjerning ved Den Hellige Ånd	s. 38
2.4.1 Den Hellige Ånds person	s. 38
2.4.2 Den Hellige Ånds gjerning til frelse (frelsestilegnelse)	s. 38

2.4.3	Kirke og menighet	s.	39
2.4.4	Åndens helliggjørende gjerning	s.	40
2.4.5	Eskatologi	s.	41
2.5	Oppsummering og veien videre	s.	42
3.0 ANALYSE AV LYSKASTEREN			s. 43
3.1	Innledning	s.	43
3.2	Guds skapergjerning	s.	43
3.2.1	Guds person	s.	43
3.2.2	Gud skaper	s.	44
3.2.3	Sammendrag	s.	45
3.3	Guds frelsesgjerning gjennom Jesus Kristus	s.	46
3.3.1	Guds forberedende frelseshistoriske gjerning	s.	46
3.3.2	Jesu person	s.	46
3.3.3	Jesu historiske gjerning	s.	48
3.3.4	Jesu frelsesgjerning (frelsesgrunlaget)	s.	48
3.3.5	Jesu oppstandelse og himmelfart	s.	50
3.3.6	Jesu dom	s.	51
3.3.7	Sammendrag	s.	52
3.4	Guds frelsesgjerning ved Den Hellige Ånd	s.	53
3.4.1	Den Hellige Ånds person	s.	53
3.4.2	Den Hellige Ånds gjerning til frelse (frelsestilegnelse)	s.	54
3.4.3	Kirke og menighet	s.	59
3.4.4	Åndens helliggjørende gjerning	s.	60
3.4.5	Eskatologi	s.	67
3.4.6	Sammendrag	s.	69
4.0 ANALYSE AV E-MAIL			s. 71
4.1	Innledning	s.	71
4.2	Guds skapergjerning	s.	71
4.2.1	Guds person	s.	71
4.2.2	Gud skaper	s.	73
4.2.3	Sammendrag	s.	75

4.3 Guds frelsesgjerning gjennom Jesus Kristus	s.	75
4.3.1 Guds forberedende frelseshistorie	s.	75
4.3.2 Jesu person	s.	76
4.3.3 Jesu historiske gjerning	s.	77
4.3.4 Jesu frelsesgjerning (frelsesgrunnlaget)	s.	78
4.3.5 Jesu oppstandelse og himmelfart	s.	80
4.3.6 Jesu dom	s.	81
4.3.7 Sammendrag	s.	81
4.4 Guds frelsesgjerning ved Den Hellige Ånd	s.	82
4.4.1 Den Hellige Ånds person	s.	82
4.4.2 Den Hellige Ånds gjerning til frelse (frelsestilegnelse)	s.	82
4.4.3 Kirke og menighet	s.	87
4.4.4 Åndens helliggjørende gjerning	s.	88
4.4.5 Eskatologi	s.	95
4.4.6 Sammendrag	s.	97
4.4.7 Oppsummering og veien videre	s.	99
4.4.8 Profetisk form i <i>e-mail</i>	s.	99
5.0 SAMMENLIGNING OG DRØFTING	s.	101
5.1 Innledning	s.	101
5.2 Første artikkel – Guds skapergjerning	s.	102
5.2.1 Guds person	s.	102
5.2.2 Guds skapergjerning	s.	104
5.3 Andre artikkel – Guds frelsesgjerning	s.	105
5.3.1 Jesu frelsesgjerning	s.	105
5.3.2 Oppstandelse og gjenkomst	s.	106
5.4 Tredje artikkel – Den Hellige Ånds gjerning	s.	107
5.4.1 Den Hellige Ånds person	s.	107
5.4.2 Frelsestilegnelse	s.	107
5.4.3 Kirken	s.	108
5.4.4 Det kristne livet	s.	109
5.4.5 Eskatologi - Det kristne håpet	s.	112

6.0 UTBLIKK MOT KONSEKVENSER AV FUNNENE	s.	113
6.1 Innledning	s.	113
6.2 Kunnskap	s.	113
6.2.1 Innhold	s.	113
6.2.2 Autoritet	s.	116
6.2.3 Konsekvenser av kunnskap og mangel på kunnskap	s.	116
6.3 Møte med tiendes utfordringer og livets realisme	s.	118
6.4 Bredde eller ensidighet i kristen livsutfoldelse	s.	120
6.4.1 I kirken	s.	120
6.4.2 I hjemmet	s.	122
6.4.3 I samfunnet	s.	123
6.4.4 I lønnkammeret	s.	123
6.5 Andaktsbok for tenåringer – et umulig prosjekt?	s.	124
7.0 LITTERATURLISTE	s.	127
Vedlegg 1: Analyseskjema <i>Lyskasteren</i>	s.	132
Vedlegg 2: Analyseskjema <i>e-mail</i>	s.	133

1.0 INNLEDNING

1.1 VALG AV FORSKNINGSOMRÅDE

Da Peter møter Jesus igjen etter at han hadde fornektet han tre ganger, får Peter like mange ganger spørsmålet om han elsker Jesus. Peter svarer bekreftende på dette. For hver bekreftelse får Peter et oppdrag av Jesus. Fø mine lam! Vokt mine får! Fø mine får!¹ Peter fikk ansvar for Jesu hjord, for å vokte både unge og voksne, og gi dem mat. Peter tok ansvar for dette, og ble det Jesus forutsa: ”På denne klippe vil jeg bygge min kirke”.²

Som kristne har også vi fått et ansvar for å vokte og gi mat til den oppvoksende generasjon og oss selv. Men hvilken mat gir vi dem? Hvilke ”næringsstoffer” og hva inneholder denne maten? Samtiden er svært opptatt av sunn ernæring og helse for kroppen vår. Men hva med sjelen? Innholdet i det barn og ungdom lærer av kunnskap i skolen blir regulert av læreplaner fra staten, og tidligere vurdert gjennom lærebok-kontroller. Elevene blir selv vurdert ut fra hva de kan vise at de har tilegnet seg av denne kunnskapen og forståelsen. Hvilken vurdering har vi av trosopplæringen og maten for sjelen?

Jeg har gjennom flere år hatt en fascinasjon av andaktsbøker som fenomen. Det er ikke det vanligste interessefelt, og jeg tror Gud har lagt dette ned i meg, kanskje for å jobbe med dette i en slik oppgave? Oppveksten har vært i et kristent hjem, og andaktsbøker har vært en del av hverdagen. Andaktsbøkene har møtt meg ved middagsbordet, i barnelag, på kristen skole, på bønnemøter, i gymsalen, på styremøter og ved sengen før jeg legger meg.

Jeg har også en interesse for forkynnelse, og et ønske om mer kunnskap og større forståelse. Forkynnelse har jeg drevet med både i jobbsammenheng og på fritiden.³ Andakter møter jeg nesten daglig, enten som sender eller mottager.

Jeg trives godt med ungdom og synes at ”fjortiser” er sjarmerende. Da mitt daglige arbeid er med denne aldersgruppen, er det naturlig å tenke denne adressegruppen for analyse materialet. Etter å ha søkt i bibliotekets database etter oppgaver eller arbeid som omhandler andaktsbøker, fant jeg ingen. Dette har ført til økt motivasjonen for studie av andaktsbøker.

¹ Joh 21,15-17

² Mat 16,18

³ (B&u.arb i Rogaland Indremisjon (IMF), lærer på kristen ungdomsskole (Danielsen), leirer og foreninger/lag).

1.2 PROBLEMSTILLING

Ønsket er å se nærmere på det teologiske innholdet i noen andaktsbøker for tenåringer, gjøre en kartlegging, og finne mer om hva forfatterne formidler av sentrale områder for kristen tro. Det er skrevet mange hyllemeter innen teologi, og det er begrenset hva en masteroppgave kan romme. Behovet for en avgrensning og spissing er sterkt, og det trengs et redskap til å vurdere det teologiske innholdet ut fra.

Den apostoliske trosbekjennelsen (Apostolicum) er økumenisk og er en kort oppsummering av det mest sentrale læreinholdet om hver av personene i guddomen; Gud Fader, Jesus Kristus og Den Hellige Ånd. Apostolicum vil fungere både som rammeverk og et analysegrunnlag for vurderingen av innholdet i andaktsbøkene. Innholdet i de tre artiklene i trosbekjennelsen blir gjort nærmere rede for i teoridelen og analysegrunnlaget.

Problemstillingen blir da:

Hva sier andaktsbøker for tenåringer om Guds skapergjerning, om Guds frelsesgjerning gjennom Jesus Kristus og Guds gjerning ved Den Hellige Ånd, sett i forhold til den apostoliske trosbekjennelsen?

Andaktsbøker for tenåringer er valgt både for å avgrense omfanget av kildemateriale, og som tidligere antydnet, ligger denne aldersgruppen mitt hjerte nær. Det er skrevet langt færre bøker for ungdommer enn for barn og voksne. Med tenåringer menes ungdom i alderen 13-19 år.

1.3 Plassering i forskningstradisjonen

Andakt er en del av prekenlæren, og hører til i arbeidet med praktisk teologi, homiletikk. Homiletikken arbeider med forkynnensens innhold og form, språk, oppbygging, adresse og kontekst. Skjevesland definerer homiletikken: ”Homiletikk er den uavbrutte faglige samtale om forkynnensens muligheter og problemer”⁴ Tveitereid sier i sitt essay om forkynnelse for ungdom at

”Det greske ’homilia’ betyr opprinnelig å være sammen sosialt, men ble raskt brukt om samtalen i det kristne gudstjenestefellesskapet. Dermed har termen utviklet seg til i dag å betegne kirkens eksplisitte forkynnelse, det vil si prekenen. Homiletikk er læren om denne.”⁵

⁴ Skjevesland 1995 s. 18

⁵ Tveitereid 2002 s. 5

Det meste av forkynnelsen er muntlig. Av skriftlig forkynnelse regnes prekensamlinger og andaktsbøker, sistnevnte er analyse materialet i denne oppgaven.

Det finnes ikke egen homiletikk for tenåringer. Det er skrevet noe om kristent ungdomsarbeid i den senere tid.⁶ Men Knut Tveitereid, en av få her i landet som har arbeidet faglig med ungdom og forkynnelse, peker i et essay på hvor lite litteratur som finnes om forkynnelse for ungdom.⁷ Han viser til at det siste gjort på norsk mark er fra 1975 i Arnfinn Skaaheims *Forkynnelse for unge*. Tveitereid finner lite relevant norsk litteratur, men finner noe av svaret i det som kalles Youth Ministry –litteraturen. Han skriver:

”Tradisjonelt har norsk teologi latt seg påvirke fra Tyskland. Og man har ofte, sikkert med gode grunner, reservert seg mot det som kommer fra USA. I denne sammenheng er det derimot helt naturlig, nesten som en forutsetning å regne, at litteraturen er amerikansk. I USA har man allerede innlemmet ungdomsarbeid i fagteologien og Youth Ministry er en egen disiplin innen den praktiske teologi.”⁸

Tveitereid finner amerikansk ungdomsarbeid langt foran det norske, og mener at mange av de grunnleggende utfordringene vi har i norsk ungdomsarbeid i dag, tilsvarer på mange måter utfordringer de i USA gjorde seg ferdige med på 80- og 90-tallet.⁹

Etter å ha lest noe av denne Youth Ministry–litteraturen¹⁰, synes den å være hovedsakelig pragmatisk orientert. Den skriver mest om den praktiske siden, *hvordan* man driver ungdomsarbeid. Dette er lettere å enes om på tvers av konfesjoner enn innholdet, *hva* forkynnelsen skal omhandle. Imidlertid beskriver litteraturen hvordan utviklingen i ungdomsarbeidet har gått fra å være mest opptatt av aktivitet, til å ha fokus på solid

⁶ Maxwell / Fisher 2004: *Bli en leder fra tenårene*.

Norheim, Bård 2002: ”*Bønn er oppdragelse?*“ *Skisse til ein bønnevegleiingsteologi for ungdom*.

Norheim, Bård 2003: *Grace makes beauty out of ugly things. Evangeliekommunikasjon i eit forbrukarsamfunn. Er det noko meining med det?*

Pollard, Nick 2003: *Tenåringer – hvorfor oppfører de seg slik?* Oslo: Lunde Forlag

Skrunes, Njål 2007: *Kvalitet i kristent ungdomsarbeid. Er det noe å lære fra USA?*

⁷ Tveitereid 2002: *Hvorfor sover Eutykus? Et essay om hvordan homiletikken, og særlig dens retoriske side, blir utfordret av dagens ungdomskultur*

⁸ Tveitereid 2002 s. 6

⁹ Tveitereid 2002 s. 6

¹⁰ Borgman, Dean 1997: *When Kumbaya is not enough. A practical theology for youth ministry*.

Davis, Ken 1996: *How to speak to youth... and keep them awake at the same time*.

Dean (ed), Clark, Rahn 2001: *Starting right. Thinking theologically about Youth Ministry*.

Dunn, Richard R 2001: *Shaping the spiritual life of students: A guide for Youth Workers, Pastors, Teachers & Campus Ministers*.

Fields, Doug 2004 (USA 1998): *Hensiktsdrevet ungdomsarbeid*.

Jones, Tony 2001: *Postmodern youthministry: Exploring Cultural Shift, Creating Holistic Connections, Campus ministers*.

Senter III (ed), Black, Clark, Nel 2001: *Four views on Youth Ministry and the church*.

forkynnelse. Litteraturen er enig om at forkynnelsen skal være i fokus¹¹, men skriver mindre om hva den skal inneholde.

I 2004 kom en norsk bok med tittelen *Vil du meg noe? Forkynnelse for ungdom*.¹² Fem forfattere som er aktive i kristent ungdomsarbeid har bidratt med stoff. Tveitereid er en av dem. Boken er påvirket av amerikansk YM-litteratur, men er likevel skrevet ut fra en norsk kontekst. De har viet ett kapittel til *hva* de vil forkynne. Det er betegnende at i dette kapittelet som skal handle om innhold – *hva*, handler fire av fem artikler likevel mest om *hvordan* det skal forkynnes. Forfatterne beskriver hvordan de vil legge frem noen temaer de finner viktige.

Denne oppgaven er en teologisk innholdsanalyse av andaktsbøker. Andaktene i analyse materialet er prosatekster, og grenser da over i litteraturvitenskapen. Det finnes generelt lite forskning på andaktsbøker. Jeg tar med noen sideblikk fra litteraturvitenskapelig hold. Professor Stina Hansson har gjort en grundig analyse av den svenske andaktslitteraturen på seksten- og syttenhundretallet.¹³ Dette er ikke en innholdsanalyse, men en litteraturvitenskapelig studie hvor hun ser på sammenhengen mellom andaktslitteraturen og kunstheteraturen. Språket og formene brukt i eldre andaktslitteratur, en arv fra katolsk middelalderlitteratur, ble tatt opp i kunstheteraturen i løpet av 1700-tallet i de nye retningene preget av følelser; periodene ”ny sensibilitet”, førromantikk og romantikken.

Hansson viser til to svensker som har brukt det samme materialet, men sett på andaktslitteraturens plass i den religiøse utviklingen i Sverige.¹⁴ De har gjort hver sin innholdsanalyse av denne andaktslitteraturen fra 1500 – 1700-tallet. Sigfrid Estborn¹⁵ sin avhandling gir et bilde av reformasjonstidens private bønnelitteratur, og bidrar gjennom det til kjennskap om svensk oppbyggelsesliv og fromhetsliv. I siste del av boken ser han på forbindelsene til før-reformatorisk og samtidig katolsk andaktslitteratur, og årsakene til den katolske andaktslitteraturens innflytelse på den evangeliske.¹⁶ David Lindquist¹⁷ redegjør og analyserer først 46 bøker fra stormaktstiden, før han presenterer karakteristiske trekk ved litteraturen. Mye av litteraturen er mer bønnebøker enn andaktsbøker, og ulike sider av bønn

¹¹ Dean (ed), Clark, Rahn 2001 s. 15-17

¹² Barsnes, Hilde mfl 2004

¹³ Hansson, Stina 1991: *Ett språk för själen. Litterära former i den svenska andaktslitteraturen 1650-1720*. Litteraturvitenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet 20.

¹⁴ Hansson 1991 s. 48

¹⁵ Estborn, Sigfrid 1929: *Evangeliska svenska bönböcker under reformationstidevarvet*.

¹⁶ Estborn 1929: s. 361-434

¹⁷ Lindquist, David 1939: *Studier i den svenska andaktslitteraturen under stormaktstidevarvet*.

blir derfor omtalt. Andre hovedtema er bruk av bibelsitat, nattverd, møte med ulik lære og vranglære, demoner og besettelse, korsfromhet og døden.

Innenfor en muntlig situasjon, finnes to innholdsanalyser av andakter utført i Norge. Olav Skjevesland gjorde i 1987 en analyse av en årgang norske radioandakter.¹⁸ John Steinar Jacobsen foretok i 2001 en lignende undersøkelse som han sammenlignet med Skjevelands.¹⁹ Andakt i radio er en muntlig situasjon og bygger ofte på en skriftlig tekst. I studiet har begge jobbet med skriftlig materiale ut fra den muntlige situasjonen. Skjevesland noterte selv ned skriftlig materiale ut fra det han hørte, og Jacobsen fikk utskrifter av andaktene fra NRK, som han la til grunn for sin studie. Jacobsen ser på hva andaktene røper om egen hensikt og funksjon, og noe av det teologiske innholdet. Han ser på 1) hvordan fanger predikanten oppmerksomheten, 2) hvilket bilde av Den treenige Gud blir tegnet, 3) hvordan forkynnes lov og evangelium, 4) om andaktene berører hverdagens kall og samfunnsansvar, 5) om andaktene setter tilhørerne i relasjon til et kristent fellesskap, og til slutt spør han 6) hva predikantene *vil* med radioandaktene. Han sammenligner og diskuterer sine funn med Skjeveslands undersøkelse der det er naturlig. De to undersøkelsene er ikke identiske, de legger noe ulik vekt på problemstillingene.²⁰ Jacobsen refererer også til Olav Valen-Sendstad sin undersøkelse fra 1949/50 av radioprekener.²¹

Min oppgave ligger nærmest undersøkelsen som Jacobsen gjorde i 2001 i henhold til problemstilling og fokus. Han spør om ”Hvilket bilde av Den treenige Gud tegner radioandaktene?” og ”Hvordan forkynnes lov og evangelium i radio?”²² Forskjellen er at mitt materiale er skriftlig og andaktene noe kortere enn hans innhold. Estborn og Lindquist som har analysert eldre andaktsbøker, har ikke gått direkte på gudsbildet og trosinnholdet, de har et bredere fokus. I tillegg er dette gammel andaktslitteratur for voksne.

¹⁸ Skjevesland, Olav 1987: *Ord i det blå? Stikkprøver i en årgang norske radioandakter*. Land og kirke, Gyldendal.

¹⁹ Jacobsen, John Steinar 2001: *Radioandaktene revisitert. En undersøkelse av NRK-andaktenen i 2001 sammenlignet med Olav Skjevelands stikkprøver i årgangen 1983/84*. NLA-forlaget, Bergen.

²⁰ Jacobsen 2001 s. 17 ff

²¹ Valen-Sendstad, Olav 1949 og 1950: ”*Nåtidig forkynnelse i Norge. En årgang radioprekener i søkelyset.*” Fire artikler i *Fast Grunn*, 1949 s. 310-321; 379-397 og 1950 s. 16-30; 101-114.

²² Jacobsen 2001 s. 17

1.4 PRIMÆRKILDER

Da det er gjort lite forskning og arbeider på andaktsbøker her i landet, brukes noen linjer på andaktslitteraturen og dens plassering i historien. Begrepet andakt er det skrevet noe mer om, men også her vises en mangel på faglig refleksjon, som vi skal se i det følgende.

1.4.1 Andakt

Ordet andakt kommer fra det tyske *andenken* som betyr ”til ettertanke”. Det viser seg likevel vanskelig å definere andaktsbegrepet. En av de nyeste andaktsbøkene for ungdom *Loved*²³ forklarer andakt slik;

”Andakt er et gammeldags ord. Litt alvorlig og strengt, kanskje. Og litt kjedelig. Andakt betyr egentlig bare ”kort tale med utgangspunkt i en bibeltekst”. For mange alvorlig og kjedelig det også. Kall det gjerne en tekst. Poenget er uansett ikke formen. Det er innholdet i denne boka som er viktig. Livsviktig.”²⁴

Slik prøver en å bygge bro for ungdommer fra et for noen ukjent begrep, til den andaktslitteraturen boken er.

Jacobsen og Skjevesland bruker en lignende definisjonen ”En andakt er, summarisk sagt, en liten tale som gjerne tar utgangspunkt i en kort bibeltekst eller et enkeltvers.”²⁵ Jacobsen kommenterer at dette like gjerne kunne vært en prekendefinisjon²⁶, og andakt har mye til felles med ulike typer forkynnelse. Likevel sier Skjevesland: ”Det gis i dag ingen andaktens teori. Den teologiske refleksjon over saken står ikke i noe forhold til dens allment erkjente og store betydning i menighetens liv.”²⁷ Donald Coggan peker på viktigheten av refleksjonsnivået, og sier at dersom innholdet ikke kan defineres i en setning eller to, vil det innvirke på effektiviteten til prekenen og konsekvensen blir: ”-aim at nothing and you will hit it”.²⁸ Verken Sjaastad²⁹, en av forfatterne av primærkildene, Skjevesland³⁰ eller Nordhaug³¹ tematiserer andakten som forkynnelsesform i sine homilistiske håndbøker.

²³ Halvorsen og Sefland (red) 2007 *Loved*. Andaktsbok utgitt på ACTA Forlag

²⁴ Halvorsen og Sefland (red) 2007 - innledning

²⁵ Skjevesland 1987 s. 14

²⁶ Jacobsen 2002 s. 6

²⁷ Skjevesland 1987 s. 14

²⁸ Coggan 1996 s. 37ff

²⁹ Sjaastad 2001 *Vi forkynner Kristus. En ressursbok for predikanter*.

³⁰ Skjevesland 1995 *Det skapende ordet*

³¹ Nordhaug 2000 *...så mitt hus kan bli fullt*

Min definisjon av andakt er: *Kortfattet formidling av kristen tro*. Formidling er et åpnere ord enn tale og preken, og gir rom for den variasjon formen andakt er i praksis. En mer omfattende definisjon av andakt vil da bli:

”Andakt er relativt kort formidling av kristen tro med utgangspunkt i Bibelen til opplæring, ettertanke, omvendelse, oppmuntring, påminning, veiledning, vitnesbyrd eller trøst. Den kan være muntlig eller skriftlig, virke i store eller små fellesskap, ha ulike virkemidler som bilder, sang, drama, tekst og film til understreking eller forklaring av innholdet.”³²

En slik definisjon vil også kunne nyttes inn mot andaktsbøker.

1.4.2 Andaktslitteraturen

En andaktsbok er en samling av andakter i prosaform. Litteraturprofessor Stina Hansson beskriver andaktstekster som sakprosa og brukstekster. Mangelen på klare definisjoner av andakt følger inn i litteraturen. Hansson peker på at sammenlignet med den samtidige kunstlitteraturen fremstår andaktslitteraturen som en litteratur uten faste sjangrer, eller i hvert fall som en sjanger med en synkretisme uten motstykke i den samtidige kunstlitteraturen. Hun peker på den tydelige sjangerløsheten.³³

”De andaktslitterära texterna var notorisk svåra at klassificera. De kännetecknas, som forskarna har hävdad, av en variabilitet som saknar motsvarighet i den samtida värdsliga litteraturen.”³⁴

Hansson peker på at andaktslitteraturen bygger tydelig-, og ofte på påfallende vis-, på den klassiske retorikken. Retorikken har lånt ut tanke- og strukturmodeller som bestemmer andaktspraksis og tekstoppbygging, og i enkelte tekster kan en se disse regelsystemene helt ned i detaljutformingen.³⁵ Bønnetekstene mener hun har oppstilling og språklig form som ligner brevformen i klassisk retorikk.³⁶ Det finnes sjangrer innenfor andaktslitteraturen akkurat som i kunstlitteraturen. Andakt er ikke én sjanger, men mange ulike. Og her er det typen og innholdet som avgjør sjangeren og dermed utformingen av den.

”Andaktslitteraturens karaktär av brukslitteratur medförde at textbeteckningen knöts til andaktstypen, som innehöll flera texttyper.”³⁷

³² Undertegnedes definisjon

³³ Hansson 1991 s. 88

³⁴ Hansson 1991 s. 238

³⁵ Hansson 1991 s. 232

³⁶ Hansson 1991 s. 234

³⁷ Hansson 1991 s. 238

Andaktslitteratur handler også om forlagsvirksomhet. I forbindelse med at mange klassikere ble trykket i nye opplag og i ny språkdrakt, skrev flere kristne aviser om andaktsbøker.

Forlagssjefen i Verbum uttaler seg til Vårt Land 21. januar 2003 om hva som kreves av en god andaktsbok i dag:

”Innholdet må være gjennomtenkt og godt. Språket må være friskt og teksten skal inneholde noe overraskende og oppleves som vesentlig. Det må ikke være repeterende, det skal være klokt og dypt. Hele mennesket skal bli møtt i teksten. Den skal ha en evne til å møte mennesker i deres livssituasjon. Det er ingen tvil om at dette er en vanskelig sjanger, sier Barth Pettersen.”³⁸

1.4.3 Andaktslitteraturens historie

Hansson viser til at svensk andaktslitteratur slekter fra Tyskland og andre land i Europa som hevdet seg i kultureliten, deriblant Frankrike. Det var adelen og de lærde som hadde tilgang til andaktsbøker, mens allmuen ikke fikk dette før etter reformasjonen. Hun viser også til en sjelden andaktsbok, en andaktsbok for kvinner fra 1696; Johannes Cundicius sin *Andeliga pärl-skrud*.³⁹ Det var vanlig at kvinnene eide andaktsbøkene, mens mennene eide andre typer bøker. Jacobsen skriver i sitt arbeid:

”Like til midten av 1900-tallet var salmeboken – sammen med postillene – den klassiske andaktsboken. Her ble det spunnet tråder mellom den gudstjenestelige, kateketiske, sjelesørgeriske og personlige fromheten. Gjennom 1800- og 1900-tallet vokste det fram en hel litteratur av andaktsbøker som vil gi en utdypende forståelse av Bibelen og dens betydning for hverdagslivet.”⁴⁰

Hans Christian Mamen har skrevet Andaktsbokselskapets historie.⁴¹ Norsk andaktsbokhistorie begynner først i 1814 ved løsrivelsen fra Danmark. Da måtte vi selv ta ansvaret for å produsere bøker. Fra svensk synspunkt var det ikke ønskelig at Norge fortsatte som kulturelt underbruk under Danmark. Det norske bibelselskap ble opprettet i 1816. Selskapet til Christelige Underviisnings- og Andagtsbøgers Udgivelse ble opprettet fire år senere. Bibelselskapet fikk også et betydelig beløp i støtte fra Kronprins Karl Johan til startkapital. Bak denne generøse handlingen lå det nok politikk: Norge skulle ikke fortsette som avhengig av Danmark, og han trodde at gudsfrykt ville fostre arbeidssomme og lovlydige borgere.⁴²

³⁸ Vårt Land 21.01.03

³⁹ Hansson 1991 s. 77

⁴⁰ Jacobsen 2002 s. 5

⁴¹ Mamen, H. Chr. 1970: *Oppbyggelse og opplysning. Andaktsbokselskapet gjennom 150 år 1820 – 1970.*

⁴² Mamen 1970 s. 9

Andaktsbokselskapets største konkurrent var Lutherstiftelsen – fra 1892 kalt Det norske lutherske Indremisjonsselskab. Det var en folkebevegelse med medlemskap i lokale indremisjonsforeninger. De første ble stiftet i de større byer ved midten av 1850-årene. Lutherstiftelsen lot trykke skrifter i store opplag og kalte kolportører til å gå rundt i distriktene for å selge dem.⁴³ Det var behov for litteratur – gode og billige bøker. Det var leselyst hos folket, men det var bare i de større byer man hadde bokhandel; forsendelse av pakkepost var dyrt, og det var store deler av folket som ikke hadde kontanter å kjøpe for.⁴⁴

Andaktsbøkene har hatt innvirkning på leseferdigheten blant folk. Mamen henviser til en liten avhandling kalt ”Litteratur og lesning” av Harald L. Tveiterås i *Norsk Kulturhistorie*. Han har foretatt en viss litteratursosiologisk analyse og spør: Hvorfor leser så folk det de leser? Her siteres fra Mamen:

”I gamledager leste man for sjelens frelse, og det samme gjør vi kanskje i dag – det er bare blitt så meget mer å frelse sjelen fra: kjedsomhet, gråhet og hverdagsliv, uvitenhet og meget mer, sier han. Lesekunsten var i det 18. århundre stort sett knyttet til det religiøse livet, fortsetter han, folk brukte den vesentlig til å følge med i salmesangen i kirken, og kanskje til å stove seg fram i Bibelen eller en eller annen folkelig oppbyggelsesbok. Annen litteratur var det lite av.”⁴⁵

Andaktsbøker for ungdom har utviklet seg i takt med ungdomskulturen. Tidligere var man voksen etter konfirmasjonen, mens i dag strekkes ungdomstiden i begge retninger. De tidligste andaktsbøkene for ungdom i bibliotekets database er Nilssen 1905: *Bliv i pakten: andagtsbog for unge* og Wulfsberg 1911: *Betragtninger til hver dag i maaneden for konfirmanter*.⁴⁶

Det som skiller eldre andaktsbøker for ungdom fra dagens, er at de første var en ”voksenbok” fra den tid ungdom ble regnet som unge voksne. Det er lite som skiller dem fra andre voksenbøker utgitt på samme tid i utseende, språk og innhold. Etter hvert ble man mer bevisst på denne ungdomsgruppens egenart. Dagens bøker er i større grad preget av å være til og for ungdom i form, språk og utseende. Teknologien gir større muligheter i utformingen og tenåringsgruppen stiller større krav.

⁴³ Mamen 1970 s. 37

⁴⁴ Mamen 1970 s. 16

⁴⁵ Mamen 1970 s. 55-56

⁴⁶ Et par andre fra samme tid er Ole C Iversen 1914: *Livsklarhet: nogen taler særlig til unge*. Lutherstiftelsen og *Andagtsbok for ungdom* fra 1918, skrevet av Wulfsberg, Høyner og Schreiner, utgitt på Luthersk Bokmission.

1.4.4 Andaktsbokens kontekst

Mottakerbevissthet og adressehensyn er essensielt for enhver formidler. I denne sammenheng hvor tenåringer er mottagergruppen, vil det være nyttig med en viss kunnskap om deres særegenheter og behov. Her pekes bare kort på at de er i en fase fra barn til voksen, med løsrivelse fra foreldre og utvikling av egen identitet. De utvider virkelighetsforståelsen, har ofte behov for en ekstrem tilpasning til jevnaldrende, og er opptatt av hvordan andre oppfatter dem. Dette er en krevende og utfordrende fase for de fleste. En videre utgreiing om dette ligger imidlertid utenfor oppgavens ramme.

I denne fasen blir det også forventet at en tar et selvstendig valg i forhold til tro og livssyn. For mange skjer dette i forbindelse med konfirmasjonstiden. Mange har som barn levd på foreldrenes tro, men nå skal de finne sin egen vei og tro. De forlater foreldreautoritet og tilpasser selvvalgt autoritet. For mange blir troen i denne fasen overtatt og tilpasset, ikke nødvendigvis selvstendig og individuell. Troen kan for mange være noe ytre, uproblematisk, innlysende og selvsagt. Troen kan være intens, men er ikke nødvendigvis dyp. En selvstendig og reflektert tro utvikles ofte ikke før i tjueårene.⁴⁷

For det teologiske andaktsinnholdet bør en være obs på store forskjeller i kunnskapsgrunnlag hos leserne, uavhengig av alder, og at det er store variasjoner av modenhet og forståelse hos en trettenåring og en nittenåring. Formen, både språklig og utseende, vil til enhver tid endre seg med ungdomskulturen.

Andaktslitteraturen nyttes nok oftest til personlig andaktsliv i enerom. Fokus er møtet mellom leseren og teksten, men som med all formidling av Ordet, regner en Gud til stede gjennom sin Hellige Ånd. Slik får teksten en dimensjon utover annen litteratur. Hansson bemerker også andaktens ytre form. Hun sier det er påfallende, og samtidig en smule ”förvånande”, at anvisningene om andaktene som blir gitt i materialet alltid gjelder personlig andaktsutøving. Andaktslitteraturen forutsetter stadig at leseren er ensom i sin andakt.⁴⁸

Likevel nyttes andaktsbøkene også i store og små fellesskap; i familien og mellom ektefeller, i foreninger, innledning av styremøter, morgenandakter på kristne skoler og annet. I en slik setting blir andakten muntliggjort gjennom en formidler. Hvordan denne forskjellen i bruken

⁴⁷ Fowler 1981 s. 117-210

⁴⁸ Hansson 1991 s. 89

av tekstene virker inn på mottagelsen, forståelsen og utbyttet, vil være et spennende utgangspunkt for et annet forskningsprosjekt.

Andakten er en kort populistisk tekst, med hensikt å fange leseren og formidle noe oppbyggelig. Det er ikke et teologisk læreskrift som går grundig inn i ulike emneområder. Hvilke konsekvenser dette kan få for analysen vil bli drøftet nærmere i metodekapittelet.

1.4.5 Valg av primærkilder

Et enkelt søk i bibliotekets databaser på ”andaktsbøker” viser per 20. januar 2009 398 treff. Tilsvarende søk på andaktsbøker for ungdom gir 16 treff. En del av disse er av mindre omfang, og dekker omtrent en måned.⁴⁹ Når det gjelder mer omfattende andaktsbøker - lagt opp for rundt et år - har jeg vært i stand til å finne ti som er skrevet i løpet av de siste 25 årene.⁵⁰ Jeg vil kort redegjøre for disse mer omfattende bøkene og begrunne valg av kilder.

-
- ⁴⁹ Bandak, Merete (1996): *Nå har du sjansen*. Sambåndet forlag (2000 eks)
Collmar, Lars (1995): *Den flekkete leoparden, dronningens katt og 30 andre korte andakter*. Verbum
Ferstad, Gunnar (2003): *Melding mottatt*. Sambåndet forlag (2500 eks)
Halvorsen, Cathrine Haugeli og Sefland, Idum Strøm (2007): *LOVED. Andaktsbok*. Acta Forlag (2500 eks)
Haug, Agnes (1997): *Sprekkdannelse som gir liv*. Oslo: Fem brød og to fisker.
Johannesen, Geir Harald (2008): *Gjengen unders. Små stubber om livet og evigheten*. Luther forlag (2000 eks)
Johnsen, George (1981/69) *Rett kurs: andaktsbok for unge*. Lutherstiftelsen
Kristensen, Vidar (1992): *Hemmelig gull: andakter for barn og unge*. IKO
Moen, Torhild (1989): *Rekke hender: morgensamlinger i ungdomsskolen*. IKO
Thorkildsen, Tore Einar (1990, 1982) *70X7: andaktsbok for unge*. Ansgar
Tveitereid, Knut (2005): *En helt overkommelig disippel*. Det Norske Bibelselskap (17 000 eks)
Utaker, Espen / Bjorvatn, Asle (1998): *God files: Han trodde det ikke før han fikk se det*. Genesis
Utgitt i samarbeid med Ny horsisont
- ⁵⁰ Askildsen, Tore m.fl (1992): *Dagens..! Andaktsbok for ungdom*. Lunde Forlag (2 oppl, 8000 eks)
Bjørsvik, Kjell m.fl (1991): *Kontakt. Andaktsbok for unge*. Skrevet av ungdomsledere i kristne organisasjoner. Sambåndet Forlag (1. oppl, 2000 eks)
Cloninger, Clare og Curt (2000): *e-mail fra Gud til tenåringer*. Hermon Forlag (12000 eks)
Copeland, Kenneth og Gloria (2001): *Nåde nok. Andaktsbok for unge mennesker*. Logos Forlag
(Originaltittel: *Over the Edge*. 1998) (4000 eks)
Hestsveen, Amund (1997): *Guds lille andaktsbok for tenåringer*. Hermon
Shipman, Brian (2000): *WWJD i dag. Andaktsbok for ungdom*. Prokla-Media
(Originaltittel: *WWJD Today? Daily meditations* 1998) (10302 eks)
Sjaastad, Egil (1984): *Lyskasteren. Andaktsbok for ungdom*. Lunde Forlag (12 oppl, 40000 eks)
Teglgård, Thomas (2007): *IB. Ingen betingelser. Ingen begrensninger*. Lunde Forlag (1. oppl, 2000 eks)
Tveitereid, Knut (2001): *En helt overkommelig Bibel*. Det norske bibelselskap (14. oppl, 52 000 eks)
Wirèn, Torgny / Johansson, Mats (1999): *Under huden. Andaktsbok for ungdom og andre voksne*.
Verbum forlag. (2500 eks)

*Kontakt. Andaktsbok for unge (Sambåndet, 1991)*⁵¹ (2000 eks) og *Dagens..! Andaktsbok for ungdom (Lunde, 1992)*⁵² (8000 eks) har det til felles, at hver av dem er skrevet av 12 ulike forfattere hentet hovedsakelig innenfor Indremisjonsforbundet og Misjonssambandet. De har skrevet andakter for en måned hver. Siden så mange personer er innblandet, kan det være vanskelig å finne klare bilder eller tendenser.

*Nåde nok. Andaktsbok for unge mennesker*⁵³ (4000 eks) er skrevet av Kenneth og Gloria Copeland og oversatt og utgitt av Logos forlag. Boken er opptatt av å presentere troen som spennende og full av action. ”Den virkelig store opplevelsen er å sprengre grenser sammen med Gud!”⁵⁴ Ellers ser en på Bibelen som ”fullpakket med løfter om seier – åndelig, mentalt, fysisk, økonomisk, sosialt – på alle livets områder.”⁵⁵ Boken finner jeg teologisk sett som et uttrykk for mer ekstrem karismatisk tenkning, og velger derfor ikke å bruke den i analysen.

*En helt overkommelig Bibel*⁵⁶ (Det norske Bibelselskap 2001) (52000 eks) har vist seg å være svært populær, og blir mye brukt til konfirmanter. Boken har fokus på bibelteksten og forfatteren Knut Tveitereid ser på dette som en Bibel og bibelleseplan. Den presenterer hver dag en til tre bibeltekster avhengig av hvor lange de er. I tillegg kommer noen korte kommentarer til bibelteksten. Tonen er løs og han bruker ofte humor som virkemiddel for å få frem poengene. Regelen er at du aldri vet hva som kommer. Det kan være noe oppbyggelig, en utfordring, en oppgave å løse, forundring, henvisninger til lignende sammenhenger, sitater, utfordring til å være en disippel og ulike forklaringer. Boken er kronologisk lagt opp etter bibeltekstene, og følger bibelhistorien fra skapelsen til Jesu gjenkomst.

Idéen og oppbygningen av boken er hentet fra den amerikanske *1 MINUTE BIBLE 4 Students. With 366 Devotions for Daily Living*.⁵⁷ Den har også hovedfokus på bibeltekstene med korte kommentarer. Her har Tveitereid gjort tekstene og kommentarene til sine egne, og ikke kopiert den amerikanske forfatteren. Slik har vi fått en norsk versjon som fungerer. Denne er valgt bort fordi den største delen av andakten for dagen er ren bibeltekst, mens

⁵¹ Bjørsvik, Kjell m.fl (1991): *Kontakt. Andaktsbok for unge*. Skrevet av ungdomsledere i kristne organisasjoner. Sambåndet Forlag.

⁵² Askildsen, Tore m.fl (1992): *Dagens..! Andaktsbok for ungdom*. Lunde Forlag.

⁵³ Copeland, Kenneth og Gloria (2001): *Nåde nok. Andaktsbok for unge mennesker*. Logos Forlag (Originaltittel: Over the Edge. 1998)

⁵⁴ Copeland 2001, forordet

⁵⁵ Copeland 2001, forordet

⁵⁶ Tveitereid, Knut (2001): *En helt overkommelig Bibel*. Det norske bibelselskap.

⁵⁷ Kohlenberger 1998

kommentaren er kort. Den skiller seg dermed en del fra mer ”tradisjonelt” oppsett av en andaktsstekst, og blir derfor vanskeligere å vurdere og sammenligne.

*IB. Ingen begrensninger. Ingen betingelser*⁵⁸ (Lunde 2007) (2000 eks) er en relativt ny andaktsbok av en dansk lege og forfatter. Han går systematisk gjennom hele Bibelen fra Mosebøkene til Johannes Åpenbaring. Her trekker han ut de avsnittene han ser på som viktige, og formålet med boken er å forklare hva kristendom er.⁵⁹ Hver dag starter med en kort bibeltekst, etterfulgt av en lengre forklaring.

En helt overkommelig Bibel, og *IB. Ingen betingelser. Ingen begrensninger* ble sterkt vurdert som primærkilder for analysen, særlig førstnevnte på grunn av opplagstallet. Begge bøkene er bygget opp slik at man kan gjennomgå Bibelen på ett år, og går systematisk gjennom tekster og deler av tekster. Disse bøkene vil derfor ha en større spredning i tematikk, et omfattende innhold og ha et videre fokus. Det kan da bli en større utfordring å sammenligne den type bøker med de andre. Derfor ble disse valgt vekk.

WWJD i dag. Andaktsbok for ungdom. (Prokla Media 2000) (5.oppl 10302 eks) er en oversatt bok skrevet av Brian Shipman. Denne boken går systematisk gjennom evangelietekstene på et år. Andaktene starter med henvisning til bibeltekstene fra evangeliene, som det forventes er lest. Deretter kommer en innrammet fortelling hentet fra dagliglivet, eller en fortelling om bibelske personer og hendelser. Etter fortellingen følger en forklaring eller utlegging av teksten, som drar linjer til bibelteksten og fortellingen. Hver utlegging ender med å dra linjene til dagliglivet og hvordan teksten kan knyttes til leserens liv. Til slutt bli det bedt en bønn om Guds hjelp til å leve livet slik han ønsker, gjerne slik det er lest i teksten. Boken er delt i 52 uker og hver 7. dag er satt av til refleksjon over ukens tekster. Denne boken ble først valgt ut som primærkilde, men er valgt bort på grunn av oppgavens omfang. Det viste seg ved utskrivning av stoffet at oppgaven ville bli for omfattende med analyse av tre andaktsbøker.

Dermed begrenses arbeidet til to andaktsbøker. Kriteriet for valg av bøker er at de skal være relativt mye i bruk, kjent av mange og ha stort opplagstall. Andaktsstekstene er korte, og for å få et inntrykk av hva de sier om problemstillingen, velges bøker med omfang for omtrent et år. Det vil gi for lite vurderingsgrunnlag med bøker skrevet for bare en måned. Jeg har valgt

⁵⁸ Teglgaard, Thomas (2007): *IB. Ingen betingelser. Ingen begrensninger*. Lunde Forlag

⁵⁹ Teglgaard 2007 s. 5

to bøker som primærkilder for den teologiske innholdsanalysen; *e-mail fra Gud til tenåringer*⁶⁰ (Hermon 2000) trykket i 12 000 eksemplar, og *Lyskasteren. Andaktsbok for ungdom*,⁶¹ (Lunde 1984) trykket i 40 000 eksemplar. En nærmere presentasjon av disse kommer under.

Begge andaktsbøkene er bygget opp med et ”tradisjonelt oppsett” ved at de tar utgangspunkt i en kort bibeltekst og dertil påfølgende forklaring. De har begge et visst omfang. *e-mail fra Gud til tenåringer* har henholdsvis 235 og *Lyskasteren* 375 (366 + påske og pinse) andakter i bøkene. Dette gjør det lettere å sammenligne dem. Andaktsbøkene er likevel ulike i formen, det kommer til uttrykk i den videre presentasjon. Bøkene er skrevet i ulik tid. *Lyskasteren* ble utgitt i 1984, mens *e-mail fra Gud til tenåringer* ble utgitt i år 2000. Dette har ikke vært en bestemmende faktor for utvalget. Samtidig er det verdt å påpeke at disse to andaktsbøkene er skrevet ut fra ulike konfesjonelle sammenhenger, og at dette vil påvirke det teologiske innholdet.

1.4.6 Presentasjon av analyse materialet

1.4.6.1 Egil Sjaastad: *Lyskasteren. Andaktsbok for ungdom*. Lunde

Boken vil heretter bli omtalt som *Lyskasteren*, og i henvisningene i noteapparatet, vil boken bare blir henvist til som *L*. Siden boken kom ut i 1984 er den gang trykket i 12 opplag, til sammen 40 000 eksemplarer. Den blir fremdeles solgt i bokhandlene, og bare *En helt overkommelig Bibel* har større opplagstall enn *Lyskasteren*. Forfatteren hører til luthersk tradisjon og er utdannet cand. theol fra Menighetsfakultetet. Han har vært misjonssekretær i Norges Kristelige Student og Skoleungdomslag, landsungdomssekretær i Misjonssambandet og arbeider i dag som førstelektor ved Fjellhaug Skoler (NLM) i Oslo, hvor han også i mange år var rektor. Han har skrevet og redigert i overkant av 25 bøker og er redaktør av tidsskriftet *Fast Grunn*.

I forordet forklarer forfatteren selv tittelen på boken. Han viser til at lyskilden er Bibelen, og at hver gang en åpner andaktsboken får en et lysglimt derfra. Han har tre hovedpoeng for *Lyskasteren*: Guds lys avslører, gjør deg glad og viser vei.

⁶⁰ Cloninger, Clare og Curt (2000): *e-mail fra Gud til tenåringer*. Hermon Forlag

⁶¹ Sjaastad, Egil (1984): *Lyskasteren. Andaktsbok for ungdom*. Lunde Forlag

”Ofte kan det føles vondt å komme inn i Guds flomlys. For lyset avslører. Men samtidig er det godt å være der. I Guds lys får du nemlig også se hvor glad han er i deg. Du får se Jesus. Lyset vil gjøre deg glad.”⁶²

Forfatteren definerer også sin rolle og funksjon:

”Gjennom disse daglige lysglimtene håper jeg også å gi en enkel hjelp til å leve rett her i verden. Jeg vil gjerne hjelpe deg til å ”slå på bryteren” slik at du får erfare det David erfarte: ”Ditt ord er en lykt for min fot og et lys på min sti.”⁶³

Lyskasteren har en andakt for hver dag i året merket med datoer. I tillegg har den ekstra andakter i forbindelse med påsken og pinsen. Hver dag starter med en datoangivelse og deretter en overskrift etter innholdet. Andaktene varierer mellom å starte med et bibelvers, en situasjon fra dagliglivet eller informasjon om noe som blir utgangspunktet for videre utlegging. Tekstene er strukturerte og har opplæring, forklaring og veiledning for tro og Bibel som hovedfokus. På slutten av hver andakt kommer en ny underoverskrift som forteller noe om et visdomsord, et sangvers eller et bibelvers som understreker et poeng i andakten. Dette sluttsitatet er uthevet med en tykk svart strek over og under. Lengden på andaktene er på omtrent en side eller litt mer.

Språket i *Lyskasteren* er formelt og presist, med hovedvekt på å forklare innholdet klart og tydelig. Det er ganske ”voksent” og ikke forsøkt gjort ungdommelig eller kult på noen måte. Samtidig er det ikke komplisert eller vanskelig. Forfatteren bruker de vanligste begrepene innenfor kristendom som synd, nåde, frelse, tilgivelse, nådegave og helliggjørelse. Noen steder blir begrepene forklart nærmere. Tekstene har ofte tydelig struktur, med ett eller tre hovedpoeng. Dette gjør det greit å forstå hva forfatteren mener og hva som er hovedpoenget i teksten. Språk og struktur letter dermed analysen.

Boken er skrevet i luthersk tradisjon, og er preget av dette ved at sentrale deler i Luthers lille katekisme som budene, trosbekjennelsen, Fadervår og nattverden blir gjennomgått. Disse temaene er ikke omtalt i den neste andaktsboken, som kommer fra en annen tradisjon.

⁶² L s. 7

⁶³ L s. 7

1.4.6.2 Claire Cloninger og Curt Cloninger: *e-mail fra Gud til tenåringer*. Hermon

Denne boken vil heretter bli omtalt i en kortversjon som *e-mail*, og i noteapparatet vil den bli henvist som *E*. Originaltittelen er *e-mail from God to teens*. Boken ble trykket i nytt opplag høsten 2009, og fått endret layout på fremsiden. Ellers er det ikke gjort store endringer. Den er til sammen trykket i 12 000 eksemplarer. Claire er forfatter og sanger. Sønnen hennes Curt er lovsangsleder i Mobile Vineyard Christian Fellowship og ansatt som Internett Administrator for Integrity Music. Han har jobbet som ungdomsskolelærer, trener og vært aktiv i Youth With a Mission. De har dermed en tverrkonfesjonell tilhørighet.

Forfatterne starter innledningen sin med å imøtegå bildet man kan ha laget av Gud som bestefar med skjegg eller skrikende predikant i mørk dress.

”Gud er aldeles ikke som disse gamle stereotypene. Han er en realitet. Han lever. Han vet hva du heter. Og han elsker deg!”⁶⁴

Leseren skal heller se for seg at han kan sitte på et rom og prate med Gud hver dag.

Hensikten med boken blir uttrykt slik; boken

”formidler Guds Ord i dagligtale. Den gir veiledning, hjelp, håp, gode nyheter, oppmuntring og kjærlighet. Den gir deg en sjanse til å logge deg direkte inn på Guds hjerte og tanker. Så hva venter du på?”⁶⁵

Boken inneholder 235 andakter. De er ikke merket med datoer på noen måte. Hver side er satt opp som et bilde av en dataskjerm og et mailprogram. Øverst i rammen er en overskrift som omhandler temaet for dagen. Under dette finner vi et bibelvers. Selve bibelhenvisingen er gjengitt i vinduet i verktøylinjen der man vanligvis finner skrifttype og størrelser på datamaskinen. Deretter kommer andaktsteksten. Den starter hver dag med direkte tiltale som varierer mellom disse fire hilsenene: Kjære Barn!, Mitt Barn!, Kjære Barnet Mitt! og Mitt kjære barn! Selve teksten er skrevet i jeg-form, hvor det gis inntrykk av at det er Gud som taler direkte til leseren. Et slikt virkemiddel skaper nærhet og gjør situasjonen mer personlig. Det gir også teksten en større autoritet enn en mer tradisjonell type andaktstekst.

Teksten for dagen tar utgangspunkt i bibelverset, den er kort, og består av to eller tre avsnitt. Deretter undertegnes mailen med Gud. Avhengig av innholdet i andakten, er det avslutningsvis noen betegnende ord om Gud: Din Far, Din Skaper, Din Venn, Din Fører, Din Seierherre, Den Allmektige, Din Sjåfør. Kreativiteten på ord som omhandler Gud er stor.

⁶⁴ E s.4

⁶⁵ E s.4

Språket i boken bærer preg av at den er rettet mot ungdom, og forfatterne bruker ord og sjargonger som skal treffe leseren, men som for en voksen leser kan høres litt underlig ut. Når dette i tillegg blir presentert som direkte tale fra Gud, kan det virke fremmed for voksgenerasjonen. To eksempler kan illustrere dette:

”Jeg er ikke en gråhåret knark som sitter på en rusten trone i himmelen.”⁶⁶ ”Om Jeg har gjort noe flott for deg, om det er noe ved Meg du liker, *rop* da takk til meg. Hvis du spiller, så skriv sanger til Meg og skru opp volumet når du spiller dem. Du har min tillatelse til å bruke lyd. Skru det opp! Den Som Skapte Torden, Gud.”⁶⁷

Forfatteren bruker ikke teologiske og dogmatiske begreper. Boken omskriver mange av de vanlige begrepene. I stedet for synd snakkes det nesten konsekvent om feil og gale ting man gjør. Andre uttrykk og begreper kan skape problemer i fortolkningen og kan gi store utfordringer for analysen; hva er det egentlig forfatteren sier, og hva betyr det? Boken er oversatt fra amerikansk. Om noen av utfordringene med forståelsen av ord og begreper kommer av dårlig oversettelse, kommer jeg ikke til å vurdere. Jeg forholder meg til den norske oversettelsen.

1.5 METODEBETRAKTNINGER

Oppgaven er innrettet mot skriftlige tekster, dvs tekstanalyse. Den vil analysere og fortolke innholdet i andaktsboktekster. Hermeneutikk er fortolkningslære. Den lærer hvordan tolke, og hva det innebærer å tolke. Hermeneutikken som tankedisiplin pendler mellom praktisk arbeid med tekster og kunnskapsteoretisk refleksjon over forutsetningene for tolkning og forståelse. Den hermeneutiske sirkel veksler mellom fokus på tekst, leser og erfaring. Deler av en tekst tolkes ut fra teksten som helhet og helheten ut fra delene. Henriksen påpeker at tolken må kunne mer enn bare tekstens språk. Først når tolken kjenner ”koden” teksten er skrevet i, blir han fortolker og driver hermeneutikk.⁶⁸

Bergstrøm og Boreus (red) ser hermeneutikken ut fra et samfunnsvitenskapelig ståsted. De har fokus på innholdsanalyse av tekst brukt i samfunnsvitenskap og humanistiske fag, mens Henriksen (red) ser hermeneutikken ut fra et teologisk utgangspunkt. Henriksen belyser bl.a.

⁶⁶ E s. 58

⁶⁷ E s. 85

⁶⁸ Henriksen 1994 s. 13-15

den historiske utvikling av hermeneutikken i teologien. Begge bøkene påpeker fortolkerens rolle i tolkningsprosessen, og viser til filosofen og hermeneutikeren Hans-Georg Gadamer.

Gadamer hevder at uten en viss forforståelse er tolkning umulig. Våre individuelle opplevelser, vår oppfatning av verden, menneskene og samfunnet, i hvilken sosial sammenheng vi lever, vår utvikling, vår utdanning, våre kunnskaper om tekstsjangeren, språket vårt, alt påvirker vår forståelse av teksten. Gadamer framstiller en egen historisk og sosialt betingete forforståelse som utgangspunkt for i det hele tatt å ta til seg tekster fra andre tider eller kulturer. Vi kan aldri trylle bort oss selv som påvirkningsfaktor i tolkningsprosessen.⁶⁹ Målet er objektivitet i analysen, med en samtidig bevissthet på hvilken rolle forskeren spiller. Forforståelse er summen av kunnskap, liv og erfaringer som anvendes i lesingen og fortolkningen av teksten.

Innholdsanalyse kan deles i to; kvalitativ og kvantitativ. Kvalitativ innholdsanalyse forsøker på systematisk vis å beskrive og fortolke tekstinnhold. Kvantitativ innholdsanalyse regner hvor mange ganger et ord, tema eller innhold forekommer i tekster, - en regner forekomsten av noe spesifikt. En kvantifiserer noe i tekster ut fra en spesifikk forskningshensikt. Antallet kan angi i hvor stor grad noe brukes, og fortelle om utvikling over tid.⁷⁰ Denne oppgaven bruker i hovedsak kvalitativ innholdsanalyse for å beskrive tekstinnholdet. Samtidig kan kvantitet fortelle om vektlegging, og nyttes noe i denne oppgaven. Dersom noen temaområder ikke blir omtalt, eller hvis det fokuseres oftere på noe, kan dette fortelle hva man vektlegger.

Tolkning inngår i alle typer tekstanalyse. Fokus kan være på fortolkeren, avsenderen, mottakeren eller omgivelsene. Denne oppgaven har fokus på innholdet, *hva* som omtales. En andakt er ofte tolkning av bibeltekst. Oppgaven kan derfor beskrives som tolkning av tolkning.

Opgaven er en kvalitativ teologisk innholdsanalyse av andaktsboktekster, og er en idé-analytisk fortolkning. Boreus (red) kaller dette for idé- og ideologianalyse.⁷¹ Innenfor ideologianalyse kan det utvikles ulike verktøy, en av dem kalles idealtipe. Begrepet idealtipe forbindes med sosiologen Max Weber, og er en form for tankekonstruksjon. ”En idealtyp

⁶⁹ Bergstrøm og Boreus 2005 s. 25

⁷⁰ Bergstrøm og Boreus 2005 s. 42-43

⁷¹ Bergstrøm og Boreus 2005 s. 149 ff

fungerer som ett analytisk instrument för att renodla vissa drag och för att sedan formulera hypoteser.”⁷² Weber bruker idealtyper til rendyrking av fenomener som kapitalisme og byråkrati, mens Boreus (red) bruker dem for å rekonstruere idèsystemer. Ved hjelp av idealtypene kan det avgjøres om deler av tekstene kan klassifiseres på denne måten, eller om noe ikke lar seg klassifisere eller omfatte av idealtypene.⁷³

Fordelene ved å konstruere slike analyseverktøy er at det gir tolkningsrammer, eller et slags rutenett til å legge over tekster. I tillegg skaper det orden og struktur i materialet. Et godt konstruert verktøy kan gi en smidig analyse, og ut av et ubearbeidet og overveldende materiale kan en rekonstruere et mønster. Særlig der materialet er omfattende, øker behovet for et analyseverktøy som greier å kategorisere. Dersom idealtypen er tydelig og systematisk utført, øker mulighetene påtagelig for å gjøre en komparativ analyse.

En kritikk som rettes mot alle typer klassifikasjonsskjema er at det kan råde uklarhet om analyserammen virkelig er en modell som er konstruert på forhånd, eller om den skal ses som et resultat av studiet. En annen ulempe er at selve konstruksjonsarbeidet kan ta tid, det kreves stor fortrolighet med ideologier og det er ikke en selvfølge hvordan idealtypen faktisk skal se ut.⁷⁴

Til utvikling av et analyseverktøy for andaktsbøkene har jeg tatt utgangspunkt i problemstillingen og den apostoliske trosbekjennelsen, og utviklet et flerleddet analyseredskap basert på de tre trosartiklene og ”ide-tenkningen” i disse. Dette blir dermed et ideologisk og idebasert analyseapparat forankret i teologien. Dette verktøyet vil så anvendes på tekstmaterialet. Analyseverktøyet kan avsløre om andaktsbøkene dekker det som er angitt i analyseredskapet, eller om det avdekker mangler ut fra det. Med utgangspunkt i analyseverktøyet utarbeides også et analyseskjema der det registreres hvilken ”kategori” hovedfokuset i hver andakt er. Se vedlegg 1 og 2 til oppgaven. Det vil kunne si noe om kvantitet innenfor hvert område av de tre artiklene i trosbekjennelsen. Funnene vil bli skrevet ut i analysedelen. Hvilke konsekvenser dette eventuelt kan få, vil bli tatt opp i den videre drøftingen.

⁷² Bergstrøm og Boreus 2005 s. 159

⁷³ Bergstrøm og Boreus 2005 s. 159-160

⁷⁴ Bergstrøm og Boreus 2005 s. 171-172

Som tidligere antydnet er andakter krevende sakprosattekster som gir utfordringer i mange ledd, og setter derfor enda større krav til et presist analyseapparat. Innenfor teologisk hermeneutikk⁷⁵, har teologiske tekster en saklig egenart og ofte er det tale om normative tekster. Det gir en felles forståelse i møte med den hermenautiske sirkel. Andaktene er mer samfunnsvitenskapelige tekster. Stil, form og fremstillingsmåte er en annen enn i klassiske teologiske og akademiske fremstillinger. Andaktsbokteksten er kort, det er lite plass til resonnementer eller metodisk refleksjon. Det er mangel på begrepsmessig klarhet og stringens. En vil ikke forholde seg så eksplisitt til overveielser og posisjoner fra teologi- og idéhistorie. I stedet vil fortellinger og illustrasjoner av ulike slag ofte spille en stor rolle. Andaktene er fremdeles sakprosattekster, men i form har de mer preg av populær fortolkning for ungdom, skrevet like mye for å fange oppmerksomhet, som for å gi kunnskap og opplæring. Formen er ofte appellativ, og tekstens egenart påvirker leseren kunnskapsmessig, men også følelsesmessig og åndelig. Oppgaven vurderer hovedsakelig det kunnskapsmessige innholdet. Presentasjonen av andaktsbøkene viser at de har noe ulik språkføring. Det er særlig mangel på tydelighet og teologiske begreper som kan gi utfordringer i analysen.

I andaktsteksten møtes mange disipliner. Her møtes bibeltekst, hermeneutikk, eksegese, dogmatikk, homiletikk, konfesjoner, tradisjoner og kultur, ofte uten at sender og mottaker er klar over det. Det vil si at innholdet bygger på forfatterens forståelse og tolkning av tekst og trosinnhold, uavhengig om han er bevisst sin rolle som forkynner, språket og de metoder han bruker. Forfatteren er påvirket av sin konfesjon og kultur. I tillegg har ingen spesifikt definert hva en andakt skal være. Til sammen gjør dette at andaktsteksten er svært kompleks å forholde seg til og fortolke. Dette medfører at fortolkerens subjektivitet slår sterkere gjennom.

All forskning streber etter nøyaktighet. Som Gadamer påpeker ovenfor, innvirker fortolkeren på analysen. Min forforståelse vil være preget av mitt liv, mine erfaringer og min konfesjonstilhørighet. Det er gått en del år siden jeg tok grunn- og mellomfaget, og innenfor studieløpet skulle jeg gjerne hatt mer av teologi og teologihistorie i møte med tekstmaterialet. Ett av analyseobjektene er kjent fra oppveksten, mens det andre er av nyere dato og ikke så kjent på forhånd. Dette kan påvirke objektiviteten, og viktig å være bevisst på. På grunn av andaktsboktekstens kompleksitet og at vi som fortolkere har ulik forforståelse, vil jeg i noen tilfeller kunne tolke en andakt noe annerledes enn en annen fortolker. Noe av utfordringen

⁷⁵ Se henvisninger til Henriksen ovenfor.

ligger i at en andaktstekst kan være innom flere områder innenfor det flerdimensjonale analyseverktøyet. Med bare *en* person som gjennomleser analyse materialet, er det sårbart for menneskelige variasjoner. Det anbefales å gjøre analysen og gjennomlesingen med noe tids mellomrom, for å sikre at man er konsekvent i sin analyse. I analysen har derfor hver andakt blitt gjennomlest minst to ganger med noe tids mellomrom, for å sikre intrasubjektivitet.

Samtidig må en være obs på faren for overfortolkning, og ikke lese mer ut av teksten enn det som står. Fokus må være på det som faktisk sies. Slik det allerede er påpekt vil det som ikke omtales ut fra analysegrunnlaget også være av interesse, men her ligger faren i å slutte for mye ut fra det uskrevne. Likevel er det vesentlig å gi uttrykk for dette som en form for mangel.

1.6 DISPOSISJON

I neste kapittel vil jeg redegjøre for analyseapparatet som vil bli brukt til analysen, først av *Lyskasteren* og deretter av *e-mail fra Gud til tenåringer*. Etter dette vil jeg foreta en sammenligning og drøfting ut fra de funn som er gjort i analysen. Deretter vil det bli et utblikk mot konsekvenser av funnene, med tanke på kunnskap og kristen livsutfoldelse for tenåringer.

2.0 ANALYSEAPPARAT

2.1 INNLEDNING

Oppgaven er en teologisk innholdsanalyse og ide-analytisk fortolkning med sikte på en kartlegging og analyse av andaktsbøker for ungdom. Problemstillingen er som følger:

”Hva sier andaktsbøker for tenåringer om Guds skapergjerning, om Guds frelsesgjerning i Jesus Kristus og Guds gjerning ved Den Hellige Ånd, sett i forhold til den apostoliske trosbekjennelse?”

Hver av personene i guddommen er kilde til hver sitt store område innenfor teologien. For å kunne arbeide med stoffet er det behov for avgrensning og nedbryting i mindre deler. Til utarbeidelse av analyseverktøyet for oppgaven har jeg valgt en kort og kjent tekst fra kirkehistorien, Den apostoliske trosbekjennelsen (Apostolicum). Denne blir sammen med Den nikenske og Den athanasianske trosbekjennelsen regnet som økumeniske. Kirken har siden starten hatt behov for korte og presise formuleringer for troens innhold og grunnlag. Trosbekjennelsene er slike korte oppsummeringer av det mest sentrale innholdet i kristen tro. I oppgaven benyttes Apostolicum, versjonen som i dag brukes i Den norske kirke.⁷⁶ Apostolicum hadde allerede i oldkirken fått en forholdsvis fast utforming, og det antas at den fikk sin endelige form rundt år 800 e.Kr.⁷⁷ Apostolicum er en brukstekst som daglig nyttes i gudstjenester og møter i mange sammenhenger.

Omfanget av oppgaven gjør at analysegrunnlaget må begrenses. Det kan ikke omfatte alt, eller komme inn på de utallige diskusjoner knyttet til treenighetslæren og gudstroen. Målet er å utdype det karakteristiske ved trosinnholdet med utgangspunkt i en sentral brukstekst. Dette er krevende og utfordrende. Hensikten med analyseverktøyet er å bryte trosinnholdet ned i mindre deler, slik at det kan nyttes til beskrivelse, analyse og vurdering av andaktsboktekster.

Til å utdype det karakteristiske ved trosinnholdet slik det er uttrykt i Apostolicum benytter jeg Bibelen, Luthers forklaring til Den lille katekisme⁷⁸, Jensens innføring i Luthers

⁷⁶ Apostolicum hentet fra Den norske kirkes nettsider: <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=2168>

⁷⁷ McGrath 2001 s. 20

⁷⁸ Hentet fra Den norske kirkes nettsider: <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=2168>

Katekismer⁷⁹, McGraths⁸⁰, Redse⁸¹ og Aksel Valen-Sendstads dogmatikk.⁸² Sistnevntes dogmatikk er i hovedsak strukturert etter den apostoliske bekjennelsen. Valen-Sendstad viser til sammenhengen mellom dogmatikken og bekjennelsen. De drar i samme retning, men er likevel vesensforskjellige.⁸³ Videre sier han:

”I lys av Bibelen har altså bekjennelsen et dobbelt sikte. Den skal på den ene siden gi uttrykk for kirkens enhet i troen på den samme Herre. ... På den annen side gir den uttrykk for den enkelte kristnes personlige tro og tilhørighet til Jesu Kristi kirke.”⁸⁴

Gud som treenig Gud er en forutsetning for hele trosbekjennelsen. Bekjennelsen er delt opp i tre artikler, som omtaler hver person i guddommen. Artiklene forteller hvilke gjerninger personene utfører, og gjennom gjerningene lærer vi også personene å kjenne.

Ved oppbygging av analyseapparatet tas det utgangspunkt i hver av de tre artiklene og hvert enkelt ledd innenfor disse. I analysegrunnlaget utdypes noe teologisk innhold og betydning ut fra et evangelisk luthersk ståsted. Ut fra analysegrunnlaget er det laget et registrerings skjema, der hvert ledd blir stående for et hovedtema. I hver andakt vil jeg som tekstfortolker utpeke ett hovedtema der jeg mener fokuset ligger. Dette plasserer jeg inn i skjemaet hvor det hører hjemme. Noen få andakter er plassert to steder, fordi de tydelig har to temaer, eller fordi jeg vil registrere at ett spesifikt tema er omtalt, selv om det ikke er hovedtema i andakten. Dette utgjør en form for tematisk registrering av innholdet. (Vedlegg 1 og 2.) Skjemaene vil gi et kvantitativt uttrykk for tematisk innhold. Selv om analysen først og fremst er en kvalitativ beskrivelse av innholdet, vil kvantiteten angi omfang og vektlegging av de ulike emnene.

⁷⁹ Jensen 1994

⁸⁰ McGrath 2001

⁸¹ Redse 2007

⁸² A. Valen-Sendstad 1979

⁸³ Valen-Sendstad 1979 s. 110

⁸⁴ Valen-Sendstad 1979 s. 111

2.2 GUDS SKAPERGJERNING

2.2.1 Guds person

Apostolikum: Jeg tror på Gud Fader, den allmektige,

Gud har åpenbart seg i historien, derfor kan mennesket ha kjennskap til og kunnskap om han. Gud er transcendent, og kan ikke fanges i tid, rom og ord. Gud viser sine *egenskaper* i møte med mennesket og det skapte. Gud demonstrerer sin *allmakt* gjennom skapelsen og opprettholdelsen av skaperverket, og gjennom sitt virke slik resten av trosbekjennelsen forteller om.⁸⁵

2.2.2 Gud skaper

Ap: himmelens og jordens skaper.

I den *første skapelse* skapte Gud himmel og jord og alt som fyller den,⁸⁶ og i den *fortsatte skapelse* skaper, styrer og opprettholder han fremdeles sitt skaperverk.⁸⁷ Alt er skapt i ham, ved ham og til ham, og alt består ved ham.⁸⁸ *Mennesket er skapt i Guds bilde* med ånd, sjel og legeme som den ypperste av skapningene, og er satt til å forvalte jorden.⁸⁹ Guds skapergjerning er *universell* og gjelder alle mennesker. ”For han lar sin sol gå opp over onde og gode, og lar det regne over rettferdige og urettferdige.”⁹⁰ Luther går i detalj på hva skapelsen betyr for individet.⁹¹ Til slutt i forklaringen til første artikkel forteller han hvorfor Gud gjør dette:

”Alt dette gjør han bare av faderlig godhet og guddommelig barmhjertighet uten at jeg har fortjent det eller er verdig til det. For alt dette skylder jeg å takke og love ham, tjene og lyde ham.”⁹²

I siste setningen er Luther inne på *menneskets gjensvar til Gud*, som uttrykkes i det store kjærlighetsbudet.⁹³

⁸⁵ Valen-Sendstad 1979 s. 122-146

⁸⁶ 1.Mos kap 1-2.

⁸⁷ Jensen 1994 s. 93

⁸⁸ Valen-Sendstad 1979 s. 175f; Kol 1,16-17

⁸⁹ Valen-Sendstad 1979 s. 168 f; 1 Mos 1,26-27

⁹⁰ Matt 5,45

⁹¹ ”Han har gitt meg kropp og sjel, fornuft og alle sanser, og holder dette ved lag. Han gir meg klær og sko, mat og drikke, hus og hjem, ektefelle og barn, jord og buskap, og alt jeg trenger fra dag til dag. Han verner meg mot alle farer og vokter meg mot alt ondt.” <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=2168>

⁹² <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=2168>

⁹³ Mat 22,37

2.3 GUDS FRELSESGJERNING GJENNOM JESUS KRISTUS

2.3.1 Guds forberedende frelseshistoriske gjerning

Guds frelsesgjerning i den gamle pakt er bare indirekte omtalt i Apostolikum, hovedsaklig ved bekjennelsen til Kristus, *Messias*. Guds frelse i Jesus Kristus ble forberedt ved at Gud utvalgte *Israelsfolket* til å være sitt spesielle redskap.⁹⁴ Paktene⁹⁵ og den *profetiske forkynnelse* i GT foregriper og forbereder Guds sønns komme. NT er primærkilden for kristologien. ”However, The New Testament’s reflections on the significance of Christ are to be set in an Old Testament context.”⁹⁶

2.3.2 Jesu person

Ap: Jeg tror på Jesus Kristus, Guds enbårne Sønn, vår Herre,

Leddene formidler Jesu person, *identitet* og vesen, noe som kommer tydeligst frem gjennom hans gjerninger. Samtidig angir de *kristologiske titlene* hvem Jesus var og er. Navnet *Jesus* (hebr) betyr ”Gud frelser” og angir hovedhensikten med Jesu komme.⁹⁷ *Immanuel*, betyr ”Med oss er Gud”.⁹⁸ *Kristus* er gresk og betyr ”den salvede”, tilsvarende det hebraiske *Messias*.⁹⁹ I bebudelsen til Maria ble ”*Guds sønn*” brukt om barnet hun skulle føde.¹⁰⁰ Gud proklamerer Jesus som sønn under dåpen.¹⁰¹ Selv djevelen vet hvem han er.¹⁰² GT bruker benevnelsen ”Son of God” i en bred betydning, kanskje best oversatt ”belonging to God.”¹⁰³ I NT får dette en ny dybdebetydning da det sies noe om Jesu guddommelighet. Jesus er sann Gud og tilhører Faderen, og er av samme vesen som Gud. Det betyr at karakteristikker av Faderens vesen kan brukes om Sønnens vesen.¹⁰⁴ ”Sann Gud født av Faderen fra evighet”, presiserer også Luther i forklaringen.¹⁰⁵ Men Jesus er også annerledes slik en sønn kan være både lik og ulik sin far.¹⁰⁶ Jesus står i en særstilling, ingen mennesker står i et lignende

⁹⁴ 1 Mos 12,1ff

⁹⁵ Valen-Svendstad 1979 s. 224; Lovpakter: 1.Mos 2,16-17 (Adampakten), 2 Mos 19-20 (Sinaipakten), Evangeliepakter: 1 Mos 9,9f (Noa-pakten) 1 Mos 17,2 (Abrahamspakten)

⁹⁶ McGrath 2001 s. 351

⁹⁷ Luk 1,31, Mat 1,21 og Luk 2,21

⁹⁸ Jes 7,14 og Mat 1,23

⁹⁹ McGrath 2001 s. 351

¹⁰⁰ Redse 2007 s.173-174. Luk 1,35

¹⁰¹ Mark 1,11

¹⁰² Mat 4,3 og Luk 4,3

¹⁰³ McGrath 2001 s. 352

¹⁰⁴ Redse 2007 s. 177

¹⁰⁵ <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=2168>

¹⁰⁶ McGrath 2001 s. 352

forhold til Gud. ”Menneskesønnen” er i utgangspunktet en guddommelig tittel i Daniels bok, men også Jesus kaller seg selv dette, noe som understreker hans sanne menneskelighet.¹⁰⁷

Paulus bruker bekjennelsen ”Jesus Kristus er *Herre*”¹⁰⁸. Det er en av de tidligste kristne bekjennelsene av tro. Målet var å skille de troende fra ikke-troende, og samtidig bekjenne at Jesus var Gud. Det viser også sammenhengen fra GT hvor det hebraiske navnet for Gud, har samme betydning som Herre.¹⁰⁹

2.3.3 Jesu historiske gjerning

Ap: som ble unnfanget ved Den Hellige Ånd, født av jomfru Maria,

Evangeliene er de som forteller mest om Jesu liv og hans *gjerning*. Han møter mange mennesker og lærer dem om himmelriket. Jesus åpenbarer Guds gode vilje. Apostolikum gir en kort beskrivelse i hovedsak om *fødsel* og død. Leddet starter med *inkarnasjonen*; at Guds sønn blir menneske.¹¹⁰ Det forteller også om Jesu *preeksistens*, at Jesus er fra evighet ett med Faderen og Ånden, og er Gud i egen person. Unnfangelsen av Ånden og jomfrufødselen understreker *Jesu sanne guddommelighet*. Samtidig var han *sant menneske*. Han ble født inn i verden og tok et menneskes skikkelse.¹¹¹ Gud ble helt og fullt menneske gjennom Jesus, og levde et fullkomment liv, uten synd.¹¹² Luther understreker i forklaringen: ”Sann Gud født av Faderen fra evighet, og sant menneske, født av jomfru Maria.”¹¹³

2.3.4 Jesu frelsesgjerning (frelsesgrunnlaget)

Ap: pint under Pontius Pilatus, korsfestet, død og begravet, før ned til dødsriket,

Frelsesgrunnlaget ligger i Jesu frelsesgjerning. Jesu lidelse og korsdød er selve fundamentet for frelse.¹¹⁴ Korset åpenbarer både Guds rettferdighet og hans kjærlighet. ”Gud som den rettferdige med hellig vrede over synden, fordømte seg selv som dem som elsker synderne.”¹¹⁵ Jesus tok *straffen* for menneskets synder, og på korset *sonde* han for hele

¹⁰⁷ Redse 2007 s. 174 Mat 16, 27 og Dan 7,13-14

¹⁰⁸ Rom 10,9 og 1.Kor 12,3

¹⁰⁹ Mcgrath 2001 s. 354

¹¹⁰ McGrath 2001 s. 584

¹¹¹ Valen-Sendstad 1979 s. 232 –240

¹¹² Redse 2007 s. 179 Hebr 4,15

¹¹³ <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=2168>

¹¹⁴ McGrath 2001 s. 410ff

¹¹⁵ Redse 2007 s. 199

verdens synd. Han opplevde Guds dom over hele menneskehetens syndeskyld, men var selv uten synd.¹¹⁶ Jesu hellige liv ble regnet som *godtgjørelse* for menneskeslektens feiltrinn. Han betalte gjeld, *kjøpte* mennesket fri med sitt hellige liv, og ble til løsepenge eller forløser. McGrath ser på korset både som offer og tilgivelse, seier og moralsk eksempel.¹¹⁷ Dette finner vi igjen i de tre syn på *forsoningen*. I forsoningen blir det ødelagte forholdet mellom Gud og mennesker gjenopprettet for den enkelte.

I det etterfølgende presenteres de tre ulike synene på forsoningen: *a) Objektiv forsoningslære* vektlegger forsoningen. På grunnlag av Jesu liv, lidelse og død som godtgjørelse og straff for menneskehetens syndeskyld, kan mennesket bli forsonet med Gud. Å være frelst er å være i Kristus. Menneskets synd og skyldfølelse møtes med budskapet om tilgivelse, fordi synden er rettmessig sonet.¹¹⁸ *b) Klassisk forsoningslære* vektlegger forløsningen. Mennesket er slave under onde og fiendtlige makter, synd, død og djevel, og kan ikke frigjøre seg selv. Jesus kan befri mennesket fra slaveriet fordi han overvant og avvæpnet det onde, syndens, djevelens og dødens makt. *Kamp og seier* er viktige begreper, og Jesu lidelse og død blir sett på som triumf. Menneskets frykt for det vonde møtes med budskapet om trygghet under Kristi Herrevelde.¹¹⁹ *c) Subjektiv forsoningslære* vektlegger fornyelsen og den psykologiske effekten det har på oss mennesker å høre om Guds kjærlighet, hans komme i Kristus, og hans lidelse og død. Skam møtes med budskapet om gjenopprettelse av forholdet til Gud.¹²⁰ Den subjektive læren forutsetter den objektive forsoning, og er egentlig en side ved gjenfødselen, ikke av rettfærdiggjørelsen.

Betydningen av Jesu lidelse og død utdyper Luther slik:

” Han har gjenløst meg fortapte og fordømte menneske, frikjøpt og frelst meg fra alle synder, fra døden og fra djevelens makt, ikke med gull eller sølv, men med sitt hellige og dyre blod, og med sin uskyldige lidelse og død. Dette har han gjort for at jeg skal være hans egen, leve under ham i hans rike, og tjene ham i evig rettferd, uskyld og salighet, ...”¹²¹

¹¹⁶ Redse 2007 s. 196-199

¹¹⁷ McGrath 2001 s. 410-430

¹¹⁸ McGrath 2001 s. 410-430 og Redse 2007 s. 200-202

¹¹⁹ McGrath 2001 s. 410-430 og Redse 2007 s. 200-202

¹²⁰ McGrath 2001 s. 410-430 og Redse 2007 s. 200-202

¹²¹ <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=2168>

Bibelen skriver ikke mye om nedfarten til dødsriket, men Valen-Sendstad uttaler;

”Den er med på å understreke at Jesu Kristi frelsesgjerning i hans død har en *kraft, betydning og rekkevidde* som vi knapt kan ane. Den når ikke bare ut til de levende ved jordens ender, men like ned til dødsriket, der de døde er.”¹²²

På korset og i døden kjempet Jesus mot djevelen og vant. Jesus er *Herre over både liv og død*, og fortellingen om Jesu død er et godt budskap, fordi Jesus seiret over døden.¹²³

2.3.5 Jesu oppstandelse og himmelfart

Ap: stod opp fra de døde tredje dag, før opp til himmelen, sitter ved Guds, den allmektige Faders høyre hånd,

Oppstandelsen og himmelfarten omtales gjerne som Jesu kongelige gjerning. Hans *seier* over døden og oppstandelsen bekrefter Jesu persons identitet og vesen. Slik fullførte han Guds frelsesverk for menneskene og stadfestet at han var den Messias Gud hadde lovet å sende.¹²⁴ Jesu oppstandelse er grunnlaget for det kristne oppstandelseshåpet.

Himmelfarten er slutten på Jesu jordiske liv. Jesus lever i dag, og er virksom ved siden av Faderen og Ånden.¹²⁵ Dette blir kalt *intronisasjonen*. Om dette og forrige avsnitt omtaler Luther; ”liksom han har stått opp fra de døde, fra dødens og djevelens makt, lever og regjerer i evighet.”¹²⁶ Jesus lever også i det mennesket som tror.

2.3.6 Jesu dom

Ap: skal derfra komme igjen for å dømme levende og døde.

I fortellingen om Jesu himmelfart sies det at han skal komme igjen på samme måte som han fór bort.¹²⁷ Da skal alle mennesker stå opp fra graven, både kristne og ikke-kristne. Jesus skal holde dom og føre alle folkeslag frem for Guds domstol. Når Jesus dømmer, er det verdens frelser som dømmer. Slik Adams fall førte til død for alle, fører Jesu gjerning til oppstandelse for alle. De troende til evig liv, og de ugudelige til evig fortapelse. For den troende betyr det legemets forløsning og samfunn med Gud til evig tid.¹²⁸

¹²² Valen-Sendstad 1979 s. 260

¹²³ Valen-Sendstad 1979 s. 259-262. Slm 139,8, Åp 5,13, Fil 2,9-11 1 Kor 15,55-57

¹²⁴ Valen-Sendstad 1979 s. 263

¹²⁵ Valen-Sendstad 1979 s. 269-270 Apgj 1,1-11, Mark 16,19 og Luk 24,51 Apgj 2,33, 7,55-56, Rom 8,34

¹²⁶ <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=2168>

¹²⁷ Apgj 1,11, Mat 24,29-31 og 35,

¹²⁸ Valen-Sendstad 1979 s. 375-380

2.4 GUDS GJERNING VED DEN HELLIGE ÅND

2.4.1 Den Hellige Ånds person

Ap: Jeg tror på Den Hellige Ånd

Bibelen forteller lite om hva som er karakteristisk for den tredje person i treenigheten. Den Hellige Ånd viser seg ikke synlig, men han trer synlig frem i sine gjerninger. Bibelen omtaler åndens nærvær eller komme ved bruk av metaforer som vind, due og ild. Ånden blir omtalt med menneskelige trekk hvor han taler, leder og opplyser mennesker. Vi blir mest kjent med den gjennom dens gjerninger, slik resten av artikkelen handler om.

2.4.2 Den Hellige Ånds gjerning til frelse (frelsestilegnelse)

Ånden formidler frelse ved nådemidlene, - Guds Ord som evangelium og sakramentene dåp og nattverd. Ånden virker til frelse og tro ved at Gud *kaller og vekker* et menneske gjennom Ordet. Ånden åpenbarer hvem Jesus er og skal ”overbevise verden om synd og om rettferdighet og om dom.”¹²⁹ Han bruker loven til selvransakelse og syndserkjennelse. Loven og evangeliet driver et menneske til Kristus. *Omvendelsen* er noe som skjer i mennesket ved at en vender seg til Gud, bekjenner sin synd, ber om tilgivelse, og tror på Kristus som frelser. Den Hellige Ånd skaper *troen* i mennesket, den bygger på tillit til Kristus og forutsetter noe kunnskap og overbevisning om Jesus.

Rettferdigjørelsen skjer innfor Gud når mennesket vender om og kommer til tro på Kristus. En har fått en ny stand i Kristus, all skyld overfor Gud blir tilgitt, og synderen blir regnet som rettferdig i Guds øyne. Mennesket blir forsonet med Gud og forholdet til han blir gjenopprettet. Når en vender om og kommer til tro, blir tilgitt og erklært rettferdig blir en født på nytt. Denne *gjenfødelsen* skjer i mennesket ved Den Hellige Ånd. En blir et Guds barn, og *innlemmet* i den kristne kirke ved troen.¹³⁰ Luther utdyper det slik:

”Jeg tror at jeg ikke av egen fornuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus eller komme til ham, min Herre. Men Den Hellige Ånd har kalt meg ved evangeliet, opplyst meg, helliggjort meg og holdt meg fast i den sanne tro.”¹³¹

¹²⁹ Joh 16,8

¹³⁰ Valen-Svendstad 1979 s. 341-356 Redse 2007 s. 234-241

¹³¹ <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=2168>

2.4.3 Kirke og menighet

Ap: en hellig, allmenn kirke, de helliges samfunn,

Ordet kirke kommer av det greske ekklesia som har to betydninger; ”(1) *Alle kristne i alle menigheter fra alle kirkesamfunn i hele verden, altså hele Guds folk.* Det er denne betydningen vi finner i Den apostoliske trosbekjennelsen. (2) *En lokal kristen forsamling,* altså det vi kaller en menighet eller forsamling.”¹³² Kirken er èn, på tross av ulike kirkesamfunn og kulturer. “Unity” must not be understood *sociologically or organizationally,* but *theologically,*” sier McGrath.¹³³ Men kirken står likevel i en sosial og politisk kontekst, både lokalt og globalt.¹³⁴ De kristne kalles i romerbrevet ”de hellige”. Kirken er hellig fordi den hører Gud til og er hans folk, og allmenn fordi den gjelder for alle.¹³⁵

Det nye livet leves i *fellesskap* med andre kristne i Guds menighet. Det er Ånden som gjennom kirken leder utbredelsen av evangeliet, og kaller, leder og utruker Guds ords tjenere og deler ut av sine gaver. Den kristne menighet kjennetegnes ved nådemidlene; Guds ord, dåp og nattverd. I tillegg følger bønn, omsorg for hverandre, og under og tegn. Der kirken er levende er det ikke uvanlig å møte motstand og forfølgelse. I det kristne fellesskapet får den troende *opplæring*, trøst, oppmuntring, støtte og *veiledning* i tro og hverdagsliv. Samtidig er den troende en del av det Paulus kaller ”legemet”, og forventes å *ta del i arbeidet* med sine gaver og nådegaver. Den kristne har også ansvar for å være med å bringe troen videre, både nært og fjernt (misjonsbefalingen) og å hjelpe sine medmennesker (diakoni).¹³⁶ Luther sier i sin forklaring: ”På samme måte kaller, samler, opplyser og helliggjør han hele den kristne kirke på jorden, og bevarer den hos Jesus Kristus i den ene sanne tro.”¹³⁷

¹³² Redse 2007 s.273

¹³³ McGrath 2001 s.497

¹³⁴ McGrath 2001 s.476

¹³⁵ Redse 2007 s.272-275 McGrath 2001 s.294-505

¹³⁶ Redse 2007 s.275-283

¹³⁷ <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=2168>

2.4.4 Åndens helliggjørende gjerning

Den troende får del i *det nye livet* i Kristus gjennom rettferdiggjørelsen.¹³⁸ Den Hellige Ånd bor i den troende, den viser vei, trøster, utøser Guds kjærlighet i menneskers hjerter, virker helliggjørelse og utdeler sine gaver etter sin vilje.¹³⁹ Det nye livet skal vokse og påvirke stadig mer holdninger og handlinger. Veksten skal også vise seg gjennom Åndens frukter.¹⁴⁰ Denne veksten kalles *helliggjørelse* og er en kontinuerlig prosess. I Kristus er den troende helliggjort innfor Gud. Helliggjørelsen er hellighet i møte med mennesker, og grunnlaget for gjerningene er kjærlighet.¹⁴¹ Helliggjørelsen er Guds verk alene.

Selv om den troende er gjenfødt, er ikke den syndige menneskenaturen (det gamle mennesket/kjødet) borte. Men samtidig som den troende er en synder, er han også fullkomment rettferdig i Kristus (den nye mennesket/ånden). *Det gamle og det nye livet er i kontinuerlig strid* med hverandre, og denne kampen står den kristne midt i. I denne kampen er den daglige omvendelsen en del av helliggjørelsen. Den består av ”(1) *Syndserkjennelse med anger og bekjennelse* når loven avslører synden, og (2) *tro på Kristus*”.¹⁴² Syndenes forlatelse som bekjennes i Apostolikum, gjelder både ved omvendelse til frelse når en ved dåp og tro innlemmes i kirken, og ved den daglige omvendelsen. Åndens gjerning ved tildeling av syndenes forlatelse er knyttet til nådemidlene. Luther: ”I denne kristne kirke tilgir han daglig alle synder hos meg og hos alle som tror.”¹⁴³ Slik blir helliggjørelsen et av kristentroens paradokser, en kamp som den troende må kjempe, samtidig som det er Guds verk alene gjennom Den Hellige Ånd.¹⁴⁴

¹³⁸ Se 2.4.2.

¹³⁹ Valen-Sendstad 1979 s. 276-278 Apgj 1,8; 8,29f; 10,19-20; 13,2-4; 20,28, 1 Kor 2,10-13

Joh 14,16-17, Apgj 9,31, Rom5,3-5; 15,16, 1 Kor 6,11; 12,11

¹⁴⁰ Kjærlighet, glede, fred, langmodighet, mildhet, godhet, trofasthet, saktmodighet, avholdenhet. Gal 5.22

¹⁴¹ Mat 22,35-40, Gal 5,6, 1 Kor 13

¹⁴² Redse 2001 s. 297

¹⁴³ <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=2168>

¹⁴⁴ Hele avsnittet; McGrath 2001 s. 315, Valen-Sendstad 1979 s. 357-367, Redse 2007 s. 296-300

2.4.5 Eskatologi

Ap: legemets oppstandelse og det evige liv.

Eskatologien forteller om *de siste tider*. Slutten på verden, historien og tiden. Samtidig er eskatologien en del av Guds nyskapelse. *Bare Faderen kjenner timen* for Jesu komme, og Jesus har sagt noe om hva som skal skje når han kommer igjen.¹⁴⁵ *Døden* er en følge av syndefallet, derfor skal alle mennesker dø en gang. Kristendommen lærer at når et troende menneske dør, gis legemet tilbake til naturen, sjelen slukner og den døde's ånd kommer til Gud og Kristus. Dette kalles *mellomtilstanden*. (Her finnes flere syn, også innenfor luthersk tradisjon). Jesus skal komme igjen, da skal de døde stå opp og alle skal frem for Jesu domstol.¹⁴⁶

Når dommen er fullbyrdet, skal *Guds evige rike*, en fornyet verden stå frem. Guds barn har fått et nytt, fullkomment, *herliggjort og evig legeme*. Det nye riket har mange navn; himmelriket, det evige liv, evige frelse, saligheten og det nye Jerusalem. Her er ingenting vondt, freden og gleden er fullkommen. Her skal den kristne menighet få ha fellesskap med den treenige Gud, og Guds folk skal leve sammen i fullkomment fellesskap. Samtidig forteller Bibelen at for den troende starter det evige livet allerede her i verden. Livssamfunnet med Jesus nå er en foregripelse på det som venter.¹⁴⁷ Om dette skriver Luther i forklaringen: ”På den ytterste dag skal han vekke opp meg og alle døde, og gi meg og alle som tror på Kristus, evig liv.”¹⁴⁸ Han sier ikke noe om de ikketroende, de blir på denne måten omtalt indirekte.

¹⁴⁵Valen-Sendstad 1979 s. 375-376 1 Tess 5,1-3, Mat 24,36, Luk 17,20-37, Luk 21,25ff, Mat kap 24, Åp 1,7,

¹⁴⁶ Se 2.3.5

¹⁴⁷ Valen-Sendstad 1979 s. 368-390 Redse 2001 s. 346-353 Joh 17,3

¹⁴⁸ <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=2168>

2.5 OPPSUMMERING OG VEIEN VIDERE

Det er nå utvidet og presisert hva som ligger i de enkelte artikler og ledd av den apostoliske trosbekjennelsen. Gud er skaperen som opprettholder sitt skaperverk. Han sendte sin sønn Jesus Kristus som frelser og forsoner. Den Hellige Ånd skaper tro i enkeltmennesker og virker gjennom sin kirke på jord. Jesus skal komme igjen og hente sine til sitt nye rike. Dette flerdimensjonale analyseverktøyet vil nå bli brukt som en ”brille” i møte med andaktene og analysen av *Lyskasteren* og *e-mail fra Gud til tenåringer*.

I den beskrivende analysen tar jeg for meg hvert enkelt ledd ut fra analysegrunnlaget, og gir deretter en oppsummering etter hver artikkel. Her presiseres hvilke tyngdepunkt og mangler som er funnet i henhold til analyseredskapet. I diskusjonen vil jeg drøfte og sammenligne funnene, og hvilken innvirkning dette kan få for det teologiske innholdet. Hvilke komplikasjoner for tro og tanke kan eventuelle tyngdepunkt og mangler få når det gjelder kunnskap og forståelse av den treenige Gud? Til slutt i oppgaven vil jeg komme med et utblikk mot konsekvenser av funnene.

I analysen av *Lyskasteren* og *e-mail* brukes en del sitater for å beskrive ulike deler av innholdet. Alle sitater skrives i hermetegn. Ved sitater på en eller to setninger brukes ikke innskudd. De sitatene som utgjør tre setninger eller mer, blir trukket ut av teksten med innskudd. Noen steder er sitatet et sitat, og derfor kan dobbelt sett med hermetegn forekomme (”). I *Lyskasteren* brukes kursiv som et virkemiddel for å understreke ord eller deler av setninger. Dersom ikke annet er oppgitt, er ordene i kursiv fra originalteksten.

3.0 ANALYSE AV LYSKASTEREN

3.1 INNLEDNING

Vi fokuserer igjen på problemstillingen: ”Hva sier andaktsbøker for tenåringer om Guds skapergjerning, om Guds frelsesgjerning i Jesus Kristus og Guds gjerning ved Den Hellige Ånd, sett i forhold til den apostoliske trosbekjennelsen?” For å gi bedre oversikt, er dette brutt ned i et differensiert analyseapparat, for å skape mer overblikk og struktur. I det følgende vil jeg ta for meg hvert enkelt punkt i analysegrunnlaget og se hva *Lyskasteren* sier om dette. *Lyskasteren* inneholder snom tidligere nevnt totalt 375 andakter, en for hver dag i året, pluss seks ekstra for påsken, tre for pinsen og skuddårsdagen, 29.febr.

3.2 GUDS SKAPERGJERNING

3.2.1 Guds person

Syv andakter (1,9 % av det totale antallet andakter) handler i hovedsak om Guds person og hvem han er. Samtidig er det en del andre andakter som forteller noe om hvem Gud er, men hvor hovedvekten i andakten havner under andre eller særlig tredje trosartikkel. Disse handler ofte om Gud som kjærlig far som verner og leder sine barn.

Hvem Gud er, og det å prøve å forstå Gud, er tema for flere andakter. En andakt omhandler Gud og vår lille hjerne, og sammenligner dette med en gutt som prøvde å grave et så stort hull i sanden at han kunne få Middelhavet til å renne inn. Mennesket tenker gjerne slik om Gud. Andakten oppsummerer at Gud er stor, allmektig, hellig, evig, stabil og uutgrunnelig.¹⁴⁹ En annen omtaler Guds storhet, at Gud er større enn politikere, kristendommens fiender, forfølgere, våre bekymringer, større enn våre synder og døden. Guds storhet kan ikke måles og har ingen ende.¹⁵⁰ En tredje andakt forteller at Gud er allmektig, det viser han gjennom alle de umulige tingene han gjør. Å lage noe av ingenting, åpne vei tvers gjennom havet, sende ild fra himmelen osv. Andakten siterer også første artikkelen i trosbekjennelsen.¹⁵¹

¹⁴⁹ L s. 24

¹⁵⁰ L s. 47

¹⁵¹ L s. 40-41

I noen andakter skrives det om Guds antropomorfe egenskaper. En andakt omtaler det å smerte Gud og gjøre han sorg,¹⁵² mens andre forteller at Gud elsker.¹⁵³ En andakt formidler at Gud ser den ene i massen, og slik er han altseende. Ingen kan rive den troende ut av Guds hånd.¹⁵⁴ En siste andakt forteller at Gud er stor, evig, skaper, blir aldri trett eller utmattet, men våker over sine barn. Han er suveren i visdom og forstand.¹⁵⁵

En del andre andakter som ikke har Guds person som hovedtema, skriver direkte eller indirekte om Guds hellighet. Guds frykt og respekt for Gud er en del av helliggjørelsen og hører til under artikkel tre, men i begge tilfeller forholder en seg til en hellig Gud.¹⁵⁶ Guds hellighet møter vi også i de tre første budene, og vi ber om hjelp til å helligholde hans navn i Fadervårs første bønn.¹⁵⁷ Jesaja fikk i et syn møte den hellige Gud, og fikk gjennom dette både dyp respekt og tillit til Gud.¹⁵⁸ Moses møtte den hellige Gud i tornebusken, og fikk gjennom dette en ærefrykt for Gud som preget hele livet hans.¹⁵⁹

Lyskasteren tegner et bredt bilde av Gud, og viser mange av hans sider og egenskaper, både som hovedtema i en andakt, og undertema i andre. De tre egenskapene som oftest omtales er Guds allmektighet, hellighet og kjærlighet.

3.2.2 Gud skaper

10 andakter (2,7 %) forteller om Gud som skaper. Bare to omhandler skapelsen av universet. Den ene tar for seg skapelsen ut fra første vers i Bibelen.¹⁶⁰ Den andre tar utgangspunkt i stjernehimmelen og Melkeveien, og peker på underet i dette: ”Hele stjernehimmelen er som et eneste stort vitnesbyrd om Skaperen.”¹⁶¹

Ellers er hovedfokus på at Gud har skapt oss mennesker. Tre andakter omhandler menneskets verdi og hvordan Gud skapte mennesket på forunderlig vis.¹⁶² Fire andakter vektlegger at

¹⁵² L s. 12

¹⁵³ L s. 12

¹⁵⁴ L s. 66

¹⁵⁵ L s. 175-176

¹⁵⁶ L s. 19-20, 32, 142, 149-150, 160, 279-280,

¹⁵⁷ L s. 142

¹⁵⁸ L s. 291-292

¹⁵⁹ L s. 305-306

¹⁶⁰ L s. 298-299

¹⁶¹ L s. 408

¹⁶² L s. 70, 81-82, 303-304

hvert menneske er like verdifullt og er høyt elsket av Gud.¹⁶³ To andakter påpeker at mennesket var kjent av Gud før det ble et foster, og abort blir derfor å ta bort noe Gud har skapt.¹⁶⁴ Vi er skapt i Guds bilde og andakten plasserer oss i skaperverket:

”Gud over oss – mennesket ved siden av oss – resten av skaperverket under oss -! Det er den plassen Gud har gitt oss. David sier om mennesket: ”Du gjorde han lite ringere enn Gud og kronet han med ære og herlighet” (Sal 8,6). ”¹⁶⁵

3 andakter omhandler Guds fortsatte skapelse og hans opprettholdelse av verden. Særlig settes dette i forbindelse med vern av hans skaperverk, og med mennesket i sentrum.¹⁶⁶ Gud opprettholder menneskene og har en plan for deres liv. ”Han holder hele ”mekanismen” i gang igjennom alle fasene av livet, - like til vi dør. Alt i kroppen vår er avhengig av Gud for å kunne fungere!”¹⁶⁷ En annen andakt er innom Guds indirekte opprettholdelse; ”Bønder bryter opp nytt land, pløyer, harver, gjødsler og sår. Men selve veksten rår ikke bonden med.”¹⁶⁸

Lyskasteren skriver ikke direkte om Guds skapergjerning som universell og gjeldende for alle mennesker. Skapergjerningen omtales hovedsakelig i sammenheng med Guds barn og de troende. Mennesket er skapt i Guds bilde, og blir plassert inn i skaperverket og gjort ansvarlig for å forvalte Guds skaperverk. Fokuset for Guds skapergjerning ligger på mennesket, og særlig på den verdien mennesket har for Gud.

3.2.3 Sammen drag

Ser vi på omfanget av materialet som tilhører første artikkel og Guds skapergjerning, teller vi 20 andakter, det utgjør 5,3 % av andaktsboken. Dette sier noe om at hovedfokuset i andaktsboken ikke ligger på første artikkel. Boken beskriver ulike sider og egenskaper ved Gud, men det mest fremtredende er hans kjærlighet, hellighet og allmektighet. Fokuset er mennesket som hans ypperste skapning, og at hvert menneske har en unik verdi for ham. Gud opprettholder sitt skaperverk med fokus på mennesket.

¹⁶³ L s. 110, 235-236, 303-304, 330-331

¹⁶⁴ L s. 81-82, 318-319

¹⁶⁵ L s. 70

¹⁶⁶ L s. 23, 145-146, 189-190

¹⁶⁷ L s. 103

¹⁶⁸ L s. 179

3.3 GUDS FRELSESGJERNING GJENNOM JESUS KRISTUS

3.3.1 Guds forberedende frelseshistoriske gjerning

Åtte andakter (2,2 %) omhandler Guds frelsesgjerning i den gamle pakt. Gud viser ansvar for sitt utvalgte folk da han gjennom Moses ledet Israelfolket ut av Egypt, gjennom ørkenen, og ved Josva ledet folket fra ørkenen, over Jordan og inn i Kanaan.¹⁶⁹ Tre andakter forteller om Abraham som fikk løftet av Gud om at i hans slekt skulle alle slekter velsignes. Løftet ble oppfylt da Jesus kom. ”Han bar alles synder og gav på den måten velsignelse til alle som tar imot han.”¹⁷⁰ Historiene om kobberslangen i ørkenen og Jona som var tre dager i hvalen er begge profetier som varsler Jesu korsdød og oppstandelse.¹⁷¹ I forbindelse med jul handler to andakter om David som forløperen til Messias, Jesus.¹⁷²

Slik drar *Lyskasteren* en tydelig linje mellom GT og NT. Boken har et bevisst forhold til Israelfolkets rolle i frelseshistorien, og at Jesus var den Messias som skulle komme.

3.3.2 Jesu person

Seks andakter (1,6 %) har Jesu person som hovedtema. Likevel forteller flere om Jesu person, uten at de plasseres i denne kategorien i analyseskjemaet. Tre andakter forteller at Jesus var en gåte og at samtiden undret seg på hvem han var. Den første sier at alle kunne se at han var menneske, men samtidig handlet og talte han slik bare Gud kunne gjøre. Jesus lærte med myndighet, han helbredet syke, drev ut onde ånder, og viste seg som Herre over naturen. Andakten avsluttes med Peters bekjennelse og bekreftelse om at Jesus var Guds sønn fra evighet, den Messias som skulle komme.¹⁷³ Den andre andakten viser til kong Salomo, og at Jesus sa om seg selv at han var større enn Salomo.

”Jesus var og ble en gåte for de fleste. Men det var noen som hørte Jesu ord og tok følgene av dem. De lærte etter hvert at han *var* mye større enn Salomo. Han var Guds sønn. Han var kongen i Guds rike. Verdens Frelser!”¹⁷⁴

¹⁶⁹ L s. 154-155, 178

¹⁷⁰ L s. 84-85, 184-185, 218,

¹⁷¹ L s. 111-112, 366-367

¹⁷² 23. og 28. des.

¹⁷³ L s. 255-256

¹⁷⁴ L s. 419

Den tredje andakten viser til en ”spesiell gruppe” som visste hvem han var. Det er de onde åndene. De kalte han ”du, Guds sønn” og ”du, Guds hellige”.¹⁷⁵ En annen andakt nevner Jesu preeksistens i en setning: ”Jesus var fra evighet til evighet sann Gud.”¹⁷⁶

En andakt tematiserer særlig Jesu allmektighet. ”Meg er gitt all makt” sa Jesus i misjonsbefalingen og han fikk både navnet Herren og ”navnet over alle navn”. I den samme andakten blir det listet opp at han har makt til å helbrede, vekke opp døde, har makt over naturkreftene, over de onde ånder, til å kaste i helvete, tilgi synder, føre en synder til himmelen, og legge alle ting under seg. Ingenting er umulig for Jesus, og etter oppstandelsen er han innsatt som hersker over alle ting.¹⁷⁷

På julaften er overskriften i Lyskasteren ”Barnet med de store titler”. Teksten gir forklaring på titlene Jesus fikk første julenatt; Frelser, Kristus og Herren. Her forklares hvem Jesus var og hva som var hensikten med hans komme.¹⁷⁸ Fire andakter er innom Jesus som Messias og Guds sønn.¹⁷⁹ På palmesøndag ble Jesus hyllet som konge og Messias, han var frelseskongen og fredsfyrsten.¹⁸⁰ Og Peter er klar i sin bekjennelse; ”Du er Messias, den levende Guds Sønn”.¹⁸¹

En andakt har overskriften ”Kristi kongevelde”. Den peker på at Pilatus skrev på korset; ”Jesus Kristus, jødernes konge”. Pilatus spurte om Jesus virkelig var konge. Andakten oppsummerer mot slutten:

”Ikke så mange så hans kongevelde der han hang på korset. Men det var der han vant sin seier. Påskemorgen begynte de å se det.”¹⁸²

Lyskasteren formidler ulike sider ved Jesu person, hans vesen og identitet. Den er innom mange av de kristologiske titlene, og er tydelig på at Jesus var sann Gud og sant menneske.

¹⁷⁵ L s. 335-336

¹⁷⁶ L s. 50

¹⁷⁷ L s. 260

¹⁷⁸ L s. 451-452

¹⁷⁹ L s. 75, 450,

¹⁸⁰ L s. 116

¹⁸¹ L s. 256

¹⁸² L s. 26

3.3.3 Jesu historiske gjerning

Det skrives noe om Jesu liv og virke i *Lyskasteren*. Syv andakter (1,9 %) plasseres i denne kategorien. Omtalen av Jesu gjerning skjer hovedsakelig i innledningen til en andakt, gjerne for å eksemplifisere noe, men hovedtrykket i andakten ligger særlig på frelsesspørsmålet eller helliggjørelsen. Det Jesus gjorde, hans taler og undergjerninger er i mindre grad fokus eller hovedtema.

Jesu fødsel i Betlehem, blir omtalt i større eller mindre grad syv dager i desember.¹⁸³ 22. des forklares jomfrufødselen og betydningen av den. Jesus ble dannet av Den Hellige Ånd og er derfor Guds Sønn. Josef tok til seg Jesus og Maria, og ble Jesu juridiske far. Det presiseres at Jesus måtte være sann Gud og sant menneske for å kunne være Frelser.¹⁸⁴

Slik er *Lyskasteren* i tråd med Apostolikum, som vektlegger Jesu fødsel og død, og skriver mindre om hans taler og undergjerninger.

3.3.4 Jesu frelsesgjerning (frelsesgrunnlaget)

60 andakter i *Lyskasteren* har frelsesgrunnlaget som hovedtema. Til sammen utgjør det to måneder eller 16 % av de totale innholdet. 5 andakter i januar gjenforteller deler av korsfestelsen.¹⁸⁵ Felles for dem er at de tar utgangspunkt i den historiske hendelsen og det som skjedde mellom røverne og Jesus, blant annet for å forklare trinnene i frelestilegnelsen; gudsfrykt, syndserkjennelse og omvendelse. Hovedpoenget i fire av andaktene havner dermed under tredje trosartikkel. I den siste andakten er Jesu identitet poenget.

Mange andakter vektlegger soningen og Jesu død for våre synder.¹⁸⁶ Det forklares et sted slik:

”Når en fange har sonet sin dom, er saken oppgjort. Da har ikke samfunnet mer å kreve av han. Han er skyldfri. ... Du var også dømt til et slags ”fengsel”. Det fengselet kan du kalle ”fortapelsens fengsel”. Men det kommer noen med beskjed til deg. Den beskjeden kaller vi med et enkelt ord for *evangeliet*. Det forteller at en annen har sonet din dom. Du kan stå fram som om ingenting galt var gjort! ”Han er en soning for våre synder, -ikke bare for våre, men for hele verden.” (1 Joh 2,2)¹⁸⁷

¹⁸³ L s. 448-457, 22.,24.,25.,26.,27.,29. des.

¹⁸⁴ L s. 448-449

¹⁸⁵ L s. 18-22, 25-26

¹⁸⁶ L s. 61, 64, 79, 96-97, 118-119, 124, 126, 180, 187

¹⁸⁷ L s. 187

Resten av disse 60 andaktene har hovedvekten på følgene av soningen og forsoningen, og majoriteten kan plasseres under den objektive forsoningslære. Siden omfanget er såpass omfattende, brukes mange ulike begreper og forklaringer på hva som ligger i forsoningen. Jesus var Guds offerlam/påskelam som måtte slaktes for at Gud skulle tilgi menneskenes synder.¹⁸⁸ Jesus bar vår straff¹⁸⁹ og er vårt offer.¹⁹⁰ Han betalte regningen og naglet skyldbrevet til korset.¹⁹¹ Jesus frelser fra fortapelsen.¹⁹² Kristus er veiåpner til Guds himmel og ”livet”¹⁹³, og gir tilgivelse for syndene.¹⁹⁴

Åtte av andaktene kan plasseres under den klassiske forsoningslæren. Det fremheves at i Jesus har vi forløsning og blir satt fri. En andakt fokuserer på at Jesus er den som sprengte fengselsdøren da han gav sitt liv og blod for oss. Dødsdommen rammet ham og fangene kan bli fri.¹⁹⁵ En annen formidler at vi er kjøpt fri fra slaveriet, og illustrerer dette ved en fortelling om slaver som ble frikjøpt. ”Du er fri! Jesus har betalt for deg! Alt det du skylder Gud, ble betalt av Jesus da han døde for deg.”¹⁹⁶ Jesus er den som har løst ut og frikjøpt oss fra syndeskyld,¹⁹⁷ og har overvunnet dødens makt.¹⁹⁸ Han vant også seier for fremtiden.¹⁹⁹ Han seiret over Satan og hans åndehær og satte mennesket fri fra djevelens herredømme.²⁰⁰ Jesu død på korset var en triumferende seier over Satan. Han har fått ”dødsstikket” og skal i følge åpenbaringsboken kastes i ildsjøen hvor han skal pines. Den kristne er på den seirendes side.²⁰¹ Et litt lengre utdrag forteller:

”For han som er din frelser, er Herre over alle makter! Ingen makt skal styrte han fra hans trone. Lever du nær han, skal ikke djevelen med sin åndehær få taket på deg.”²⁰²

En av andaktene henter bilder fra åpenbaringsboken der seiersmotivene er illustrert med Jesus som rytteren på den hvite hest.

”Jesus drar ut med seier. Og han vinner stadig nye seire. Hver gang en hedning kommer til tro, har ”rytteren på den hvite hest” berget et menneske fra Satan og hans rike.”²⁰³

¹⁸⁸ L s. 50-51, 120, 194, 212, 240

¹⁸⁹ L s. 64, 118-119, 124

¹⁹⁰ L s. 172-173, 222

¹⁹¹ L s. 50-51, 52-53, 283-84

¹⁹² L s. 103, 118-119, 164, 180, 317, 365

¹⁹³ L s. 50, 107-108, 161, 171, 261

¹⁹⁴ L s. 108, 221-222

¹⁹⁵ L s. 217, 379-380

¹⁹⁶ L s. 365

¹⁹⁷ L s. 9, 319-320

¹⁹⁸ L s. 171, 250

¹⁹⁹ L s. 92

²⁰⁰ L s. 217, 416

²⁰¹ L s. 11

²⁰² L s. 72-73

Boken har et sterkt fokus på Jesu frelsesgjerning, og kommer selv med en forklaring på den store vektleggingen av dette leddet i trosbekjennelsen og viser til Luther.

”For sentrum i Bibelen er Kristus. ... Luther visste av personlig erfaring at dette var et budskap folk trengte. Hvis Jesus, den korsfestede, ikke lenger er sentrum i forkynnelsen, blir det noe galt. Da kommer folk lett på villspor.”²⁰⁴

Også andre andakter fremhever viktigheten av frelsesforkynnelse. Selv om temaet er helligjørelsen, forteller dette utdraget om vektleggingen. Det fortelles om en biskop som ville ”høre” konfirmantene i trosbekjennelsen og Luthers forklaring.

”Gutten forsøkte flere ganger, men han kom aldri lenger enn til å si: ” – har gjenløst meg fortapte og fordømte menneske –”. (Fra forklaringen til andre trosartikkel). Det ble jo litt pinlig. Men så ble den gamle biskopen blank i øynene. Han så på gutten, og sa: ”Det var fint, gutten min. Biskopen er ikke kommet lenger han heller!” ... Kristen vekst innebærer riktignok mye. Men det vil alltid være èn ting som en blir mer og mer avhengig av etter hvert som en vokser. Det er budskapet om at Jesus med sitt blod frelste oss fra våre synder.”²⁰⁵

Lyskasteren vektlegger i stor grad Jesu frelsesgjerning i andaktsmaterialet. Jesu lidelse og korsdød er ofte tema. Det skrives ikke noe om nedgangen til dødsriket, men boken er innom at på korset og i døden kjempet Jesus med djevelen og vant. Hovedvekten ligger på den objektive forsoningslæren, men også den klassiske forsoningslæren er tilstede. Det er særlig gjennom kvantitativ måling dette blir tydelig. Dette kommer vi tilbake til i drøftingsdelen.

3.3.5 Jesu oppstandelse og himmelfart

Ni andakter (2,4 %) forteller om Jesu oppstandelse fra de døde. Flertallet av dem er samlet i påsken og fem dager i april. Påskedag er dagen da døden døde og Jesus seiret over død og djevel.²⁰⁶ Det var mange som kunne bevitne at han stod opp igjen fra de døde.²⁰⁷ To andakter nevner at Jesu oppstandelse peker fremover på vår oppstandelse.²⁰⁸ Første påskedag er forfatteren svært tydelig på betydningen av Jesu oppstandelse.

²⁰³ L s. 416-417

²⁰⁴ L s. 118

²⁰⁵ L s. 163

²⁰⁶ L s. 121-122, 130-131, 132, 250, 278, 353-354

²⁰⁷ L s. 134-135, 135-146, 293-294, 319-320

²⁰⁸ L s. 132, 133

”Hvis Jesus ikke hadde stått opp fra de døde, er denne andaktsboka forgjeves. ... det som Jesus gjorde på korset *var nok!* Hvis det ennå hadde stått igjen en eneste liten synd som Jesus ikke sonet for, da ville han ha ligget der i sin grav. Da hadde vi fremdeles vært uten håp. Da kunne ikke Gud ha tilgitt oss.”²⁰⁹

Så langt jeg kan finne er Jesu himmelfart ikke direkte omtalt i *Lyskasteren*. En andakt siterer Ef 1,19-21 om Kristus som stod opp og sitter ved Guds høyre hånd som tema.²¹⁰ Men her legges vekten på at Jesus er den sterkeste og er Herre over djevelen og alle makter.

Lyskasteren omtaler Jesu kongelige gjerning, uten å bruke dette begrepet. Det fremheves at Jesu oppstandelse og seier over døden bekrefter hans identitet og frelsesverk. Selv om boken ikke omtaler himmelfarten direkte, er det likevel gjort indirekte.

3.3.6 Jesu dom

Ti andakter (2,7 %) tar opp Jesu dom og gjenkomst i større eller mindre grad. I tillegg blir dette nevnt i en eller flere setninger i andre andakter, hovedsakelig i forbindelse med omvendelse og frelestilegnelse. Jesus skal en dag vise sin makt og hvert kne skal bøye seg.²¹¹ Jesus kommer helt uventet som en tyv om natten og vi må derfor være på vakt.²¹² Gud har bestemt dagen og han har bestemt at Jesus skal være dommeren. I denne andakten henvises det også direkte til leddet i Apostolikum.²¹³ Selv om dette leddet i trosbekjennelsen handler om Jesu dom, blir Gud også i en del andakter fremstilt som den som skal dømme.²¹⁴ Sluttpoenget (det retoriske trykket) i de fleste andaktene er at den som tror på Jesus vil bli frelst.

Domsaspektet er et gjennomgående tema i andaktsboken, oftest der hvor frelestilegnelse er hensikten. Leseren skal ikke være i tvil om at det finnes to utganger av dette livet, og det skrives temmelig direkte om dette. To eksempler på dette er:

”Om du fortsetter med ditt nei her i livet, vil du på den andre siden av graven bli møtt med Guds evige nei. Da heter det: For sent!”²¹⁵ ”Guds ord dømmer det som synd. Uten oppgjør og tilgivelse fører den synden deg til helvetes ild, sier Jesus.”²¹⁶

²⁰⁹ L s. 120-121

²¹⁰ L s. 72-73

²¹¹ L s. 11, 260

²¹² L s. 415-416, 424

²¹³ L s. 433-434

²¹⁴ L s. 12, 13-14, 39-40, 93-94, 433-434

²¹⁵ L s. 12

Et annet eksempel er:

”Ingen av oss vet nøyaktig *hvordan* Jesus vil komme igjen. Kvinnene ved kverna er et bilde Jesus bruker. Men selve poenget er: Noen skal gå fortapt. Noen blir frelst. Noe tredje rom midt mellom frelsen og fortapelsen finnes ikke. Der er det bare et uoverstigelig svelg, en kløft som ingen kan komme over.”²¹⁷

Leseren blir også stadig konfrontert med hva han står overfor.

”Også du skal dømmes! Dommeren kommer snart. Han vil kalle også deg til ansvar for ditt liv. Hvordan tror du det vil gå med deg på denne dagen? Vil du bli frikjent?”²¹⁸

Lyskasteren omtaler i relativt stor grad Jesu dom og domsaspektet ved troslivet. Vekten ligger likevel på at den som tror på Jesus, skal bli frelst. Dette kommer vi tilbake til i drøftingsdelen.

3.3.7 Sammenheng

Totalt 84 andakter kan plasseres under andre artikkel om Guds frelsesgjerning gjennom Jesus Kristus. Dette utgjør nesten tre måneder, eller 22,4 % av andaktene. Andaktsboken drar linjene mellom GT og NT og er bevisst på Israelfolkets rolle i frelseshistorien. Gjennom dem blir det gitt løfter og profetier om den Messias som skulle komme. Et par andakter tematiserer hvem Jesus var, han var menneske, men samtidig var han allmektig og gjorde ting bare Gud kunne gjøre. Noe av Jesu identitet kommer frem gjennom de kristologiske titlene Messias, Kristus, Jesus, Guds sønn, Herre og Konge. Det skrives relativt lite om Jesu jordiske liv, hans taler og undere, med unntak av Jesu lidelseshistorie, hans død og oppstandelse.

Den andre artikkelen har hovedvekt på frelsesgrunnet. De fleste andaktene beskriver hovedinnholdet ved det vi kaller den objektive forsoningen. Men også den klassiske forsoningen trer frem innimellom. Jesu oppstandelse og betydningen av den er et vesentlig punkt i boken, mens himmelfarten ikke blir nevnt direkte. At Jesus skal komme igjen som dommer er derimot et gjennomgående tema i forbindelse med frelsesspørsmålet. Det gjelder for leseren å være klar.

²¹⁶ L s. 23

²¹⁷ L s. 415-416

²¹⁸ L s. 434

3.4 GUDS GJERNING VED DEN HELLIGE ÅND

3.4.1 Den Hellige Ånds person

Tre andakter - mindre enn en prosent av materialet - har Den Hellige Ånds person som hovedtema. De forteller mer om gjerning enn om person. En andakt forteller at Ånden bor blant annet i den troende, og at han er et tempel for Den Hellige Ånd. Andakten peker både på alvoret og gleden ved dette. Dersom Ånden skal trives i den troende, kan en ikke leve i strid med Guds ord, det vil være å gjøre Guds Ånd sorg. Samtidig ligger gleden i Guds nærvær og at man får være et gudshus innviet til Guds bruk.²¹⁹ En annen andakt forteller at Ånden er en person i guddommen. Her vektlegges Åndens gjerning, at den viktigste oppgaven til Den Hellige Ånd er å forherlige Jesus.²²⁰ Og på første pinsedag har andaktsboken et langt tekstutdrag (Apgj 2,1-7), om hva som skjedde på pinsedagen. Ånden åpenbarte seg gjennom lyd, som et brus fra himmelen som fylte huset der disiplene satt, og disiplene talte på andre språk. Ånden åpenbarte seg også gjennom synlige ildtunger som satte seg på hver enkelt. Poenget i andakten er Åndens gjerning, at den er drivkraften i utbredelsen av evangeliet. ”Den Hellige Ånd er Misjonæren som virker gjennom misjonærene”.²²¹ De andre gangene Ånden nevnes, er i forbindelse med dens gjerninger, slik resten av trosartikkelen handler om.

Ut fra materialets omfang, taler *Lyskasteren* relativt lite om den tredje personen i guddommen. Når den omtales, er det hovedsakelig gjerningene, slik det vises i punktet nedenunder. I teksten fra pinsedag kommer det frem at Ånden kan tre synlig frem gjennom ildtunger og lyd. Boken omtaler i liten grad Ånden med menneskelige trekk hvor han taler, leder og opplyser mennesker. Dette blir i boken knyttet til Guds eller Jesu gjerning. Unntaket er i forbindelse med frelsestilegnelsen, at Ånden leder til Kristus og til tro.

²¹⁹ L s. 152-153

²²⁰ L s. 198

²²¹ L s. 199-200

3.4.2 Den Hellige Ånds gjerning til frelse (frelsestilegnelse)

Dette er et viktig tema i *Lyskasteren*. 62 andakter, eller 16,5 % av det totale antallet plasseres her. Boken er bevisst på at Ånden formidler frelse gjennom nådemidlene. Åndens største og viktigste oppgave er å bringe frelse ut til menneskene. En andakt peker på at Guds ord er Åndens virkemiddel nr. 1.²²² En annen sier det slik:

”Ånden har tre viktige hjelpemidler: Guds ord, dåpen og nattverden. Vi kaller dem nådemidler. Men Ånden er også avhengig av mennesker som er villige til å gå ut med evangeliet.”²²³ ”

En annen andakt peker på at Ånden kom for å forherlige Jesus.

”Dette gjør Ånden når Guds ord blir forkynt. Det er på den måten vi kommer til tro på Jesus. Det er også slik vi blir bevart i troen.”²²⁴

Det skrives om dåpen i seks andakter i *Lyskasteren*. Forfatteren er opptatt av å forklare innholdet i dåpen. Dåpen setter deg i livsforbindelse med Jesus og man blir ”innpodet i Kristus”.²²⁵ To andakter henviser til Luthers forklaring av dåpen. Martin Luther skrev bl.a. om dåpen: ”Det er ikke selve vannet som gjør det, men Guds ord som er sammen med vannet og troen som stoler på dette ordet.”²²⁶ Det henvises også til Luthers forklaring i Lille katekisme.

”Den gir syndenes forlatelse, frelse fra døden og djevelen, og gir den evige salighet til alle som tror dette, slik som Guds ord og løfter lyder.”... Dåpen gir oss Jesus Kristus selv! Han kommer til oss som en ”klesdrakt”. Denne klesdrakten får vi ta på, og da skjuler den alle våre synder.”²²⁷

Barnedåpen blir omtalt, og overskriften på andakten er spørsmålet ”Kan spedbarn tro?”

”Det er rett og nødvendig å understreke at dåpen ikke blir til frelse uten tro. Troen er den tomme handa som tar imot den gaven Gud gir i dåpen. ... Vi skal også huske at Den Hellige Ånd er til stede i dåpen. Der den ikke møter motstand, skaper den et nytt liv. Vi kan tale om en ”troens livsspire”. Ansvar for barnets tro legger han så på oss voksne. Vi skal få hjelpe det til å bli hos Jesus.”²²⁸

En andakt imøtegår åndsdaap, og presiserer at den kristne allerede er døpt med Den Hellige Ånd.

”Vi er alle døpt med den samme Ånd. Men vi oppfordres til å la vårt liv blir preget av Ånden. Det skjer ikke først og fremst ved spesielle åndelige opplevelser. Det skjer ved at vi får leve nært Jesus og stadig samles om Guds ord sammen med andre troende.”²²⁹

²²² L s. 76

²²³ L s. 218

²²⁴ L s. 198

²²⁵ L s. 33

²²⁶ L s. 57

²²⁷ L s. 280-281

²²⁸ L s. 402

²²⁹ L s. 62-63

Nattverden omtales to steder. Den første andakten peker på fire punkter. Nattverden gir oss del i Jesus selv, den er et fellesskapsmåltid, den er forkynnelse og den peker fremover på selskapet som skal holdes i himmelen.²³⁰ Den andre er fra skjærtorsdag, dagen da nattverden ble innstiftet. Jesus og disiplene hadde spist påskemåltidet til minne om utgangen fra Egypt. ”Etter at Jesus hadde gitt sitt legeme i døden for syndene deres, ble uttrykket ”Dette er mitt legeme” mer talende for dem.”²³¹

Dette er i hovedsak de andaktene som taler om Den Hellige Ånd ved å bruke hans navn og fortelle om hans gjerning. Til sammen i materialet er det omtrent ti andakter som taler om Ånden og Åndens gjerning ved navn. Resten av andaktene som omhandler Den Hellige Ånds gjerning, forteller om gjerningene, men henviser til at det er Gud eller Jesus som er virksomme.

Det er stort fokus på kall og omvendelse i materialet i *Lyskasteren*. Dette blir forkynt både gjennom loven og evangeliet. En andakt presenterer som regel begge deler, med noe ulik vektning. Det starter oftest først med loven som skal avsløre og overbevise om at leseren er en synder som trenger frelse, og til slutt i andakten presenteres evangeliet om Jesus som frelser fra all synd. Et illustrerende eksempel er:

”Mellom Guds himmel og menneskenes verden ble det også en gang satt opp ”adgang forbudt-skilt”.

Det skjedde etter syndefallet. Synden ble årsaken til en grense som er farlig å krysse. For en synder som ikke er tilgitt, er det forferdelig å være i Guds nærhet. For Gud er hellig. Det finnes en mulighet.

”Gjennom ham har vi begge (hedninger og jøder) i en Ånd adgang til Faderen” (Ef 2,18).

”Grenseovergangen” finnes hos Jesus. Hans død på Golgata åpnet veien over grensen. Veien til Gud er derfor veien til Golgata. Der får du tilgivelse for syndene dine. Der får du også et gyldig pass, Guds egen Ånd.”²³²

Boken har et stort fokus på at mennesket er en synder som trenger frelse i Jesus Kristus. Dette blir leseren minnet om i snitt annen hver dag, og begrepene synd og synder blir brukt i nærmere 2/3 av andaktene. Boken forklarer arvesynd med at det ”er den onde arven vi alle bærer med oss innvendig. Da Adam og Eva falt i synd, ble hele menneskets natur smittet av synden.”²³³ Andre andakter peker på at Gud ”ser samtidig tvers gjennom deg! Han kjenner alle motivene som ligger bak. Hvis han ser at du er rettferdig i egne øyne, er det verre enn alle

²³⁰ L s. 82-83

²³¹ L s. 117-118

²³² L s. 108

²³³ L s. 350

grove synder.²³⁴ ”Vekkelse er det i ens liv når en forstår at det er den *hellige Gud* en har plaget med sine synder og trettet med sine ugjerninger og sin likegyldighet.²³⁵

Loven brukes blant annet til å avsløre synd, en annen måte er gjennom fortellinger om andre.

”De som først fikk dette bibelverset, hadde syndet grovt mot Gud” De hadde ikke fortjent å være Guds barn. De angret og hadde det vondt.... Du er også en synder. Heller ikke du har fortjent å høre han til.²³⁶

Det fortelles om den danske predikanten Willhelm Beck;

”Den store taleren visste: Jeg er fortsatt en synder. Jeg merker stadig at jeg har ”anlegg for” synd og syndige laster. Slik er det med deg også.²³⁷

Om røverne på korset sies det; ”Nei, saken er at de begge var uten sjanse hvis de skulle få etter det de hadde fortjent. Her ligner vi disse røverne på en prikk.²³⁸

At leseren er en synder knyttes oftest sammen med omtalen av evangeliet, at Jesus tilgir eller har sonet for alle synder eller dine synder.²³⁹ Dette kommer ofte i slutten av andakten, og gjerne også i andakter som ikke har frelestilegnelse som hovedtema. Eksempel på dette er: ”Når frelseren møter synderen, da er det håp!”²⁴⁰

Leseren blir gjennom andaktsboken relativt ofte stilt overfor valg, eller får spørsmål om hvordan en forholder seg til troen eller frelsesspørsmålet. Det menneskelige subjekt er ofte i hovedfokus ved å velge, bestemme seg og ta imot. Et eksempel er:

”Gå inn gjennom den rette porten. Følg den rette veien. Nå det rette målet. Hvis ikke forspiller du ditt liv og din evighet.”²⁴¹

I forbindelse med lignelsen om huset bygd på fjell eller sandgrunn blir leseren ufordret på hvem han er mest lik. Han får spørsmålet om han bygger huset på en grunnvoll som holder når flommen kommer.²⁴² En annen andakt sier:

”Velger du å leve med Jesus, velger du samtidig livet og velsignelsen. Velger du å vende Jesus ryggen, velger du samtidig døden og forbannelsen. ... I dag er det du som får disse to mulighetene lagt fram for deg. Gud selv ber deg velge. Hans største ønske er at du må velge rett. For han elsker deg!”²⁴³

²³⁴ L s. 257

²³⁵ L s. 269

²³⁶ L s. 9

²³⁷ L s. 16

²³⁸ L s. 19

²³⁹ L s. 117

²⁴⁰ L s. 36, andre eks. s. 33 og 59

²⁴¹ L s. 95

²⁴² L s. 41-42

²⁴³ L s. 130

En andakt peker på at Jesus ikke tvinger seg inn på deg, men han elsker deg. Det fortelles at Jesus taler med gråt og smerte. ”I dag venter han på svar fra deg. Gi han da et svar som gjør at han ikke gråter!”²⁴⁴ En annen andakt handler om å søke Herren mens han finnes, morgendagen kjenner ingen. ”I dag har du sjansen! Nytt den nå – om du ikke har gjort det før!”²⁴⁵ Andakten tre dager senere slutter med: ”Guds fiender går fortaapt. Guds venner blir frelst. Hvilken side står du på?”²⁴⁶

Det oppfordres ofte til å velge, ta imot, bestemme seg eller svare Gud. Slik blir det i materialet et fokus på det menneskelige subjekt. Det kan være både positivt og negativt. En svakhet i materialet er at det i liten grad forklarer nærmere hva disse begrepene innebærer eller hvordan man gjør dette. Det er en tendens til at det pekes på frelsen og omvendelsen, men leseren får mindre hjelp til å ta imot her og nå. Frelsen henvises til ofte ”der” eller ”da”. I tillegg brukes i stor grad modale hjelpeverb i forbindelse med dette. Jesus både kan og vil hjelpe og frelse. Det guddommelige subjekt, at det er Gud gjennom sin Hellige Ånd som handler i frelsestilegnelsen, kommer sjeldnere frem i materialet.

I materialet finnes noen unntak hvor det guddommelige subjekt blir tydelig. En andakt skriver kort om dette; ”Ydmyk deg under Guds hånd. Da tilgir han deg og gjør deg til sitt barn.”²⁴⁷ Et annet sted viser tydelig at Gud er den virksomme:

”Det er Han som frelser. Han griper inn. Han kaller. Han får et menneske til å begynne på himmelveien. Han skaper troen i hjertet. Han gjør oss trygge. Han gjør at vårt liv blir forandret. Han skaper den gleden i hjertet som gjør at vi får lyst til å synge.”²⁴⁸

I siste eksempel er verbene i presens og evangeliet blir gitt leseren direkte.

”Du trenger ikke drive med spesielle øvelser for å finne Jesus. Han er deg nær! Han er nær der Guds ord blir lest og forkynt. Han er nær hos hver den som tror på han. Ja, han bor i hjertet ditt! Og hver gang du vitner om han, er han så nær at Paulus sier: Han er ”i din munn”. Hvorfor? Fordi han har gjort seg til ett med sitt ord.”²⁴⁹

²⁴⁴ L s. 251

²⁴⁵ L s. 205

²⁴⁶ L s. 208

²⁴⁷ L s. 21

²⁴⁸ L s. 68

²⁴⁹ L s. 128

Lyskasteren taler klart om rettferdiggjørelsen, og her blir det guddommelige subjekt tydelig. Rettferdiggjørelsen blir behandlet som eget tema i noen andakter.²⁵⁰ Slik forklares det;

”Rettferdiggjørelse, det er noe som skjer i himmelen, det. Hver gang et menneske begynner å tro på Jesus, gjør Gud noe bestemt. Han sier frem en erklæring! Den går ut på at dette mennesket blir frikjent for alt som det har gjort seg skyldig i. Alle synder blir tilgitt og glemt. Gud regner han som hellig, ren og rettferdig. Han passer i Gud rike og skal en gang få komme inn i himmelen.”²⁵¹

Gjennom rettferdiggjørelsen blir en helliggjort for Gud.

”Om du tror på Jesus, er du innviet til han – med hele deg. Da er du rensket for alle dine synder. Da regner Gud deg for hellig. Da tilhører du han som er hellig i seg selv. Du er et Guds barn. Du er en virkelig ”helgen”, for alle dine synder er tilgitt.”²⁵²

Flere andakter prøver å beskrive hva troen er. ”Å tro er å være avhengig av Jesus.”²⁵³ Det forklares ved et sangvers: ”Å tro det er å legge seg ned ved korsets fot og begge armer strekke vår Herre Krist imot!”²⁵⁴ Å ha tillit til Gud og hans frelse.²⁵⁵ ”Tro er det samme som tillit. *Og tillit til en person skapes når en lærer ham å kjenne.*”²⁵⁶ Frelsesvisshet og hvordan en kan være sikker på at en er frelst er tema for noen andakter. Det henvises blant annet til ”Guds egen forsikring: ”Den som tror på Sønnen, har evig liv” (Joh 3.31).”²⁵⁷ ”Hvis Jesus er det eneste du har å vise til på spørsmålet om du er en kristen, da har du en ekte og sann frelsesvisshet. Da er du født på ny.”²⁵⁸ ”Å satse på Jesus og hans korsdød når alt annet rakner, det er tro som frelser.”²⁵⁹

Lyskasteren taler mye om frelestilegnelsen, men det er mer vanlig at boken beskriver dette som Guds eller Jesu gjerning, enn en gjerning ved Den Hellige Ånd. Hvilken innvirkning dette kan ha, kommer vi tilbake til i drøftingen. Boken legger stor vekt på å forkynne til vekkelse og omvendelse, men omtaler i mindre grad hva dette betyr i praksis. Boken forutsetter at leseren vet hva som ligger i begreper som ”ta imot”, ”omvend deg” og ”velg Jesus”. Ellers taler boken tydelig om rettferdiggjørelse og det å bli helliggjort for Gud, men igjen uten at Den Hellige Ånd blir nevnt direkte.

²⁵⁰ L s. 168, 246-247

²⁵¹ L s. 390

²⁵² L s. 403-404

²⁵³ L s. 37

²⁵⁴ L s. 154

²⁵⁵ L s. 169

²⁵⁶ L s. 237

²⁵⁷ L s. 35

²⁵⁸ L s. 364

²⁵⁹ L s. 22

3.4.3 Kirke og menighet

9 andakter (2,4 %) har som hovedtema kirke og menighet. Pinsedag er menighetenes fødselsdag, og vi bør følge deres eksempel om å holde sammen.²⁶⁰ Den kristne trenger et åndelig hjem hvor en kan være trygg, dele glede, sorg og tvil.²⁶¹ En trenger også fellesskapet i mindre grupper, mer uformelt.

”Du trenger fellesskapet med andre kristne. Og de andre trenger deg. Sammen skal dere få høre og lese Guds ord og vitne for hverandre.”²⁶²

De kristne har ulike personligheter, slik disiplene var forskjellige.²⁶³ De kristne er søsken som skal bære hverandres byrder, ha ansvar for og be for hverandre.²⁶⁴ I menigheten er Jesus hodet og vi lemmene. Fra Jesus kommer veksten, han legger ting til rette, driver oss til ulike oppgaver, leder oss, gir råd og kraft.²⁶⁵

”Skal det bli gjort noe i Guds rike, trenger Gud flere enn misjonærer og predikanter og biskoper. Han trenger først og fremst dem som er villige til å stå *side om side med andre* og gjøre sin gjerning. Der ønsker Gud å ha deg. Og han ser etter troskap.”²⁶⁶

De troende har fått ansvar for å drive misjon. Da vil en møte både åpne dører og motstand.²⁶⁷ En kan bli motløs når man er få kristne eller møter forfølgelse, men til sammen er vi mange, Guds familie er stor.²⁶⁸ ”La oss huske på dem av våre ”søsken” som blir forfulgt.”²⁶⁹

To andakter tar opp uenighet i kristne sammenhenger. Guds ord gir tre svar på hvordan vi skal takle slikt. Det må ikke føre til uvennskap, en må snakke ut med hverandre og i spesielle tilfeller hvor man er svært uenig, anbefaler Bibelen å skille lag.²⁷⁰

”En skal ikke vente at andre mennesker vil begynne å tro på Jesus, hvis kristne ikke kan rydde opp seg imellom og tilgi hverandre. ... Måtte Gud få slippe til og rydde opp blant oss!”²⁷¹

Lyskasteren gir et bredt og nyansert spekter av hva kirke og menighet er og skal være for den troende. Gjennom den blir man opplært, veiledet og møtt med omsorg. Den troende blir ansvarliggjort og skal finne sitt sted i utbredelsen av evangeliet. Alle er et lem på legemet,

²⁶⁰ L s. 200-201

²⁶¹ L s. 51-52, 222-223

²⁶² L s. 188-189

²⁶³ L s. 219

²⁶⁴ L s. 30-31, 164-165, 188-189

²⁶⁵ L s. 230-231

²⁶⁶ L s. 381

²⁶⁷ L s. 314

²⁶⁸ L s. 14-15, 243-244

²⁶⁹ L s. 14

²⁷⁰ L s. 405-406

²⁷¹ L s. 54

men har ulik funksjon. Men som tidligere bemerket ser det ut til at materialet bare i liten grad knytter dette til Den Hellige Ånds gjerning, og mer til de to andre personene i guddommen.

3.4.4 Åndens helliggjørende gjerning

Dette punktet er det mest omfattende i hele materialet -177 andakter, eller 47,2 %. Det utgjør til sammen nærmere halvparten av boken. Derfor blir det viktig å redegjøre for hovedtrekkene i innholdet. Helliggjørelsen er en vesentlig del av det kristne livet. Boken definerer den slik; ”Helliggjørelsen er en prosess som varer hele kristenlivet. ... Å vokse som kristen er å bli mer avhengig av Jesus.”²⁷² En oppfordres til å la livet være preget av Den Hellige Ånd, leve et liv i Ånden og bære Åndens frukt.²⁷³ Disse siste henvisningene, er i hovedsak de som forteller at dette er Åndens gjerning, ellers henvises det for det meste til Guds og Jesu gjerning. Forøvring angir boken et bredt spekter av det som omhandler kristenlivet.

En viktig del av kristenlivet og dermed helliggjørelsen, er Guds omsorg for sine. En andakt viser til David som sa at ingen kan måle seg med Gud. Han er større enn alle andre, og ”Både når han trøster oss og tukter oss, gjør han det fordi han elsker oss.”²⁷⁴ Gud er med i kristenlivet, i både motgang og medgang,²⁷⁵ og han er med gjennom stormen.²⁷⁶ Gud er vern for dem som frykter og søker tilflukt hos ham.²⁷⁷ Som en far går sammen med gutten som er mørkredd, går Gud sammen med oss.²⁷⁸ Gud vil gå sammen med deg på samme måte som Moses, som mente at han var for ung for oppdraget fra Gud.²⁷⁹ En andakt sier

”Lær deg til på nytt og på nytt, å klamre deg til Gud og be. Da kan nød og gråt være med å knytte deg enda sterkere til Gud. Det nytter å regne med Gud og vente på han.”²⁸⁰

Den troende trenger næring for troslivet. De fire B-ene; Bibel, brorskap, bønn og brødsbrytelse blir sammenlignet med et tre som har fire røtter, eller med vitaminer som er

²⁷² L s. 393-394

²⁷³ L s. 62, 76, 297-298

²⁷⁴ L s. 210

²⁷⁵ L s. 272, 341, 370-371

²⁷⁶ L s. 381-382

²⁷⁷ L s. 89-90

²⁷⁸ L s. 401

²⁷⁹ L s. 26-27

²⁸⁰ L s. 128-129

viktige for kroppen. Dette trenger vi for å stå fast i troen, fordi ”Satan vil absolutt at du skal miste kraften i ditt kristenliv. Han er redd for åndsfylte og frimodige kristne.”²⁸¹

Også en annen andakt påpeker at de fire b-ene gir åndskraft, og presiserer at ”Ingen åndskamp vinnes uten åndskraft”.²⁸² En kristen tar til seg åndelig næring gjennom Bibelen.²⁸³ Det advares mot sulteforing og åndelig underernæring som kan føre til frafall.²⁸⁴ Stress er farlig for vår åndelige helse. Den stille stund ved Jesu føtter er kristenlivets kraftkilde. ”La ingen aktivitet få ødelegge den for deg!”²⁸⁵ En kristen skal lære å prøve åndene, og skille falsk lære fra sunn lære. Vi trenger å kjenne den ekte lære godt, for å avsløre den falske. Den ekte finner vi i Bibelen.²⁸⁶ En andakt forteller om kong Joasj som i starten gjorde det som var rett i Herrens øyne, men vendte seg etter hvert bort fra Gud. Den fortsetter med å presisere at begynt er ikke endt.

”Innstill deg på at kristenlivet er en kamp. Lytt ikke til de stemmene som vil dra deg bort fra Jesus og det kristne fellesskapet. La fortellingen om Joasj være et eksempel til advarsel.”²⁸⁷

En annen peker på at å leve som om Gud ikke fantes, er farlig.

”Dette er en livsfarlig trygghet. Den kan snike seg inn også hos unge som har vært kristne en tid. En begynner å leve som om Gud ikke fantes. Det blir slutt på bønner. Gud får ikke oppmerksomhet lenger. ... Sett fra Guds side er dette opprør. Han ser denne likegyldigheten som et uttrykk for et fiendtlig hjerte. Et hjerte som er i Satans makt.”²⁸⁸

En viktig del av helliggjørelsen er bønn. I april brukes ti dager til å gjennomgå bønnene i Fadervår.²⁸⁹ Jesus ber for oss. Når vi er så syke eller svake at vi ikke orker dette selv, ber han for oss, slik han gjør i Joh 17, Jesu yppersteprestlige bønn.²⁹⁰ ”Den som vil gjøre storverk for Gud, må alltid begynne på kne. På kne for Gud med et hjerte som er åpent for Guds Ånd – der begynner tjenesten.”²⁹¹ Bønnepersoner er nøkkelpersoner i norsk kristenliv. En utfordres personlig: ”Hvordan er det med ditt bønneliv? Har du syn for andre enn deg selv i dine bønner?”²⁹² En andakt fokuserer på forbønn. ”Kanskje du kan være et forbilde også ved selv å

²⁸¹ L s. 15-16

²⁸² L s. 16

²⁸³ L s. 55, 229-230, 457-58

²⁸⁴ L s. 432-433

²⁸⁵ L s. 60

²⁸⁶ L s. 106-107

²⁸⁷ L s. 27-28

²⁸⁸ L s. 376

²⁸⁹ L s. 139-150

²⁹⁰ L s. 395

²⁹¹ L s. 112-113

²⁹² L s. 164-165

be om forbønn?”²⁹³ Den troende har også i oppdrag å be for dem som blir forfulgt for sin gudstro, og for dem som har makt og myndighet i Norge.²⁹⁴

Tre andakter forteller om nådegavene. Den ene sammenligner Guds menighet med husbygging, og redskapene er nådegavene som Gud utrunder oss med. Han er byggherren og ser hva som er mest gagnlig.²⁹⁵ De to andre tar utgangspunktet i bibelverset fra 1. Pet 4,10; ”Tjen hverandre, hver med den nådegave han har fått”. Den ene av disse peker på at vi er forskjellige vi som tror på Jesus. Noen har evner og gaver som vekker oppmerksomhet, andre arbeider i det stille, men Jesus vil bruke hver eneste en.²⁹⁶ Den andre tar opp motløshet når en ser andre som lykkes i for eksempel vitnetjeneste. Men vi er gitt ulike nådegaver, og skal være mer opptatt av å leve nær Jesus og gå inn i de gjerninger han legger til rette for.²⁹⁷

Den kristne blir ansvarliggjort og gitt et oppdrag. Vi skal tjene Gud med et ærlig og godt arbeid, det er vår gudstjeneste til hverdags.²⁹⁸ Oppdraget fra Gud er at menneskene skal legge jorden under seg.²⁹⁹ Det vil si to hovedoppdrag; tjene sin neste med ærlig arbeid og vinne mennesker for Gud. Her har en lov å ta hensyn til interesse, anlegg, evner, lyst og vilje.³⁰⁰ En oppfordres til fornuftig pengebruk og å gi tiende.³⁰¹

De kristne skal strebe etter å ha integritet,³⁰² være ydmyke,³⁰³ ha samme sinnelag som Kristus,³⁰⁴ være snare til å høre men sene til å tale og bli sinte,³⁰⁵ og ikke være late eller opphøye seg selv³⁰⁶. En kristen skal leve helt og rent, og gi keiseren det som keiserens er. ”En kristen kalles i Bibelen for et ”lysets barn”. Fusk og skattesnyteri og andre syndige forhold hører mørket til.”³⁰⁷ Seksualiteten hører hjemme i ekteskapet, og det oppfordres til vern om kjærligheten.³⁰⁸ En skal ha respekt for de eldre og foreldre.³⁰⁹ En andakt fokuserer på

²⁹³ L s. 165

²⁹⁴ L s. 242-243

²⁹⁵ L s. 392

²⁹⁶ L s. 427-428

²⁹⁷ L s. 323-324

²⁹⁸ L s. 10, 442-443, 204

²⁹⁹ L s. 10

³⁰⁰ L s. 17

³⁰¹ L s. 397-398

³⁰² L s. 28-29, 300, 373-374

³⁰³ L s. 325,328

³⁰⁴ L s. 389

³⁰⁵ L s. 262

³⁰⁶ L s. 266, 204

³⁰⁷ L s. 68-69

³⁰⁸ L s. 252, 264, 384-385, 413-414

viktigheten av å rydde opp og be om tilgivelse når en har gjort noe galt. Det kan koste hardt, men det påpekes at uten oppgjør vil det være vanskelig å vitne frimodig om Jesus etterpå.³¹⁰

Som kristne har vi ansvar for urettferdigheten i verden. Vi har ansvar for å be for dem med politisk innflytelse, følge med og holde oss orientert, og passe på at vi ikke lever i fråtseri, men gir penger til gode tiltak som hjelper andre åndelig og materielt.³¹¹

Leseren blir utfordret til å dele troen. Den kristne er mannskap på en redningsbåt.³¹² Vi er satt til å vitne for våre omgivelser, slik Johannes var vitne.³¹³ Et vitnesbyrd når lenger enn diskusjon.³¹⁴ Hold ut og vær trofast i tjenesten.³¹⁵ Leseren blir i en andakt direkte utfordret med en strofe fra et sangvers; ”Søk de forvillede, arme forførte, dra dem tilbake fra avgrunnens rand”.³¹⁶ En annen andakt henviser til hva som ble sagt om de første kristne: Se hvor de elsker hverandre. ”Lev så nær Jesus at ikke-kristne begynner å bli virkelig nysgjerrige! ... Da kan du også ved ditt liv være med og lede ”nysgjerrige” mennesker til tro på han som du selv tror på.”³¹⁷ En annen går i samme retning:

”Be først og fremst om visdom til å leve slik at de merker du vil være en kristen! Da vil du etter hvert oppdage anledningene Gud gir deg til å vitne for dem med ord, få dem med på møter e.l.l. Jesus gir frimodighet etterhvert som du går inn i oppgavene.”³¹⁸

Etter hvert forventes det at det kristne livet bærer frukt. Den som lever nær Jesus, blir forandret.³¹⁹ En kristen skal ikle seg det nye mennesket. ”Av slike klesplagg nevner apostelen her i Efeserbrevet: *ærlighet, pålitelighet, medfølelse* med de andre kristne, *et sinnelag som vil tilgi, godhet* mot alle mennesker.”³²⁰ Boken beskriver at en kristen som bærer frukt, er en nedbøyd kristen.

”Når Jesus begynner å virke gjennom oss, da blir vi bøyd. Der Åndens frukt vokser, der er det alltid noe som tynger og bøyer oss ned. Men det er sånn Jesus vil ha oss. Da bærer vi frukt.”³²¹

³⁰⁹ L s. 207, 209, 210, 267-268, 426

³¹⁰ L s. 73-74

³¹¹ L s. 160

³¹² L s. 322-323

³¹³ L s. 193

³¹⁴ L s. 285-286

³¹⁵ L s. 276-277, 441

³¹⁶ L s. 162-163

³¹⁷ L s. 400

³¹⁸ L s. 323-324

³¹⁹ L s. 316, 399-400

³²⁰ L s. 45

³²¹ L s. 297-298

I dette siste utdraget kan det skimtes noen pietistiske idealer, og målet med helliggjørelsen ser ut til å være tunge og nedbøyde kristne.

Gudsfrykt er et ideal i andaktsboken. Kroppslig trening er nyttig til noe, men gudsfrykt er nyttig til alt. Gudsfrykt gir kondisjon til å holde ut når det blir vanskelig. Gudsfrykt kommer til uttrykk ved respekt og lydighet mot det Gud har sagt, og alvorlig bønn om tilgivelse når en har falt.³²² Den troende blir oppfordret til å leve et liv i Ånden.

”Da vil nemlig ikke det onde som bor i deg få utfolde seg. Det vil være der. Du vil nok overrumples av det både titt og ofte. Men det vil ikke få herredømme i livet ditt. Et liv i Ånden er et liv der Ånden får makt. Da blir ordet om Jesus veldig viktig. Jesus har ikke bare frelst oss fra Satans herredømme. Nei, han har også frelst oss fra vår egen synd!”³²³

Slike utsagn peker på at Ånden i hovedsak skal hjelpe til i kampen mot det gamle mennesket og den onde natur. Det skrives mye om kampene i kristenlivet, men sjeldnere om at dette er Åndens kamp.

Tre dager i august brukes til å tale om at ”En kristen har tre virkelig farlige fiender” Det er djevelen, ”verden” og ”kjødet”, dvs vår onde natur.³²⁴ Kampen mot disse tre er et tilbakevendende tema i *Lyskasteren*. Mot den første fienden, djevelen, skal vi kle oss i Guds fulle rustning. Vi skal kjempe med bønn og lese Bibelen (åndens sverd).³²⁵

”En kristen er i konstant krig. Hver eneste kristen må være på vakt. Her gjelder det å ikke sovne. For fienden er både listig og sterk. ”Vær edrue og våk! Deres motstander, djevelen, går omkring som en brølende løve for å finne noen å sluke”. (1 Pet 5,8). ... Satan har for vane å sette snarer der du minst venter det. La deg derfor ikke lure!”³²⁶

I Fadervår ber vi også om hjelp til kampen mot djevelen:

”I den sjetten bønner i Fadervår ber vi Gud om ikke å overlate oss til Djevelens forferdelige makt. ”Led oss ikke inn i fristelse”, sier vi. Med det ber vi Han beskytte oss mot *det* onde og verne oss mot *den* onde (Satan).”³²⁷ ”Satan går omkring som en brølende løve. Han har bare onde planer for livet ditt. Sannelig er det ikke rart at Jesus lærte oss å be: ”Frels oss fra det onde”. Hver gang du ber Fadervår ber du om vern imot alt som vil føre deg på feil spor slik at du ikke når himmelen.”³²⁸

³²² L s. 32

³²³ L s. 76

³²⁴ L s. 287-290

³²⁵ L s. 287

³²⁶ L s. 165-166

³²⁷ L s. 147-148

³²⁸ L s. 148-149

Den andre fienden er ”verden”, dvs alt i tiden som vil lokke oss til synd eller vende oppmerksomheten vekk fra Gud. Dette blir konkretisert som umoralsk lesestoff, filmer uten respekt for Gud, motegalskap, pengebegjær, syndige utskielser, likegyldighet i forhold til Guds ord.³²⁹ Andre andakter har samme tematikk. Fyll deg ikke med lesestoff som påvirker deg i negativ retning.³³⁰ Kameratgjengen kan hindre deg i følge Jesus. ”I slike tilfeller er gjengen blitt en gud. En troll-gud som skremmer deg bort fra den virkelige Gud!”³³¹

”Det er farlig å leve i verdslige og syndige miljøer. Det er som å leke med ilden. ... Synden er livsfarlig. Hold deg borte fra miljøer der du lett kan dras bort fra Gud! La Lot og hans hustru være til advarsel for deg. – Røm i tide!”³³²

Et lignende sitat viser hvor konkret og direkte forfatteren kan være:

”Klassefester og lignende er flere steder i landet blitt et problem for kristne tenåringer. Mange steder følger det både fyll, fri sex og utskielser med på disse festene. Da er det nødvendig å si et absolutt nei og holde seg borte. ...Det er farlig å leke med synden.”³³³

Ellers advares det mot penger. Bibelen sier at en ikke kan tjene både Gud og mammon. ”Vi kan godt si at Mammon er det navnet Satan har når han prøver å gjøre mennesker til slaver under penger og materielle ting.”³³⁴ Judas blir brukt til advarsel mot havesyke og pengebegjær. ”Kjære unge leser, la ikke Satan få blende deg med all verdens rikdom. Da vil kanskje også din plass i ”disippelflokken” en gang stå tom.”³³⁵

Den tredje og verste fienden er kjødet, den onde natur. Den syndige natur bør druknes daglig.³³⁶

”Den eneste måten å unngå at han skal ”løpe av med deg”, er å bøyes ned. Når vi er små i oss selv og nedbøyde, får denne fienden ikke taket på oss! ... Når Guds ånd får herredømmet i en kristen, skjer det alltid ved at han bøyer oss. Jesus blir stor. Selv blir vi små. Døperen Johannes sa det slik: ”Han skal vokse, jeg skal avta.” Slik må kampen mot fienden føres.”³³⁷

Vår onde natur blir sammenlignet med et sterkt rotsystem nede i jorda som det skyter stadig opp kvister fra. Det refereres til bibelverset ”Det mennesket av naturen trakter etter betyr fiendskap med Gud.” Løsningen er:

³²⁹ L s. 288

³³⁰ L s. 56

³³¹ L s. 90-91 og 108-109

³³² L s. 137

³³³ L s. 436

³³⁴ L s. 396-397

³³⁵ L s. 99

³³⁶ L s. 393-394

³³⁷ L s. 289-290

”Hvor godt det er å vite at Guds tilgivelse gjelder *mer* enn de spesielle syndene som jeg bekjenner. Den gjelder *alt* det onde hos meg. ... Og så vil han gå løs på ”kvistene” og skjære dem av. Det skal du gi han lov til.”³³⁸

19 andakter kan plasseres under daglig omvendelse og syndstilgivelse. Det utgjør 5 % av materialet. Kristenlivet er en stadig kamp mellom det gamle og det nye livet. Dette er også kort beskrevet under helliggjørelsen ovenfor, hvor det ble klart advart mot kjødet. I denne kampen er den daglige omvendelsen grunnleggende og en del av helliggjørelsen.³³⁹

”Samvittigheten justerer du når du tar til deg Guds ord og lar det få bestemme om rett og galt i livet ditt. Hvis du har gjort ting som du vet er imot Guds ord, må du inn i Guds ”verksted” med det. Det blir nødvendig å ta et oppgjør for at samvittigheten skal justeres.”³⁴⁰

Også et helt folk eller en gruppe kan måtte omvende seg. ”Gud roper et ve over et folk i synd. Nå er det tid for å omvende seg og be Gud om nåde.”³⁴¹

”Fadervår” forutsetter at Guds barn er syndere. Vi har stadig behov for tilgivelse. ... Det finnes ikke en *eneste* synd som er så stygg at ikke Gud kan tilgi. Hvorfor? Fordi Jesus bar straffen for dem.”³⁴²

En andakt beskriver den daglige kampen slik:

”Har du merket hvordan synden ”rører på seg” i din syndige natur? Da er det godt at du skal få regne med Jesus! Han døde jo for det stygge som du har inni deg. Han ”kler” deg i sin hellighet. Og da er du et Guds barn! Når Gud ser på deg fra himmelen, ser han ikke det stygge. Da ser han bare den helligheten Jesus har ”kledd deg i”. Og den holder!”³⁴³

Særlig en andakt skriver i detalj om den daglige omvendelsen og viser til Luther:

””Den gamle natur” skal druknes i daglig anger og bot. Her er det altså ikke tale om en drukning en gang for alle. Nei, synden i oss skal druknes daglig! Dette er en langvarig prosess. Den avsluttes først når vi dør. Hvordan skjer denne drukningen? Den skjer når Guds ord får tale til oss slik at vi virkelig ser hvor stygg synden er. Da vil vi stadig ha behov for Jesus. Da blir det bønn om tilgivelse og ny kraft. Da vil den ”nye natur” vokse. Dette kaller vi helliggjørelse.”³⁴⁴

Lyskasteren angir et bredt spekter av temaer som angår det kristne livet, og omtaler mange sider av helliggjørelsen. Selv om dette er Den Hellige Ånds helliggjørende gjerning, blir det bare i liten grad henvist til Ånden. En del av materialet bærer preg av formaning og advarsler,

³³⁸ L s. 173-174

³³⁹ Se punkt 2.4.5

³⁴⁰ L s. 379

³⁴¹ L s. 177

³⁴² L s. 146-147

³⁴³ L s. 17

³⁴⁴ L s. 393

og det pekes på alt som kan gå galt, som er farlig og det en ikke får til i kristenlivet.

Formaningene er gitt ut fra varm omsorg og med oppmuntring om å holde ut.

Boken har forholdsvis ofte fokus på synd og syndserkjennelse, og anger og bekjennelse vektlegges i den daglige omvendelsen. Kampen mot den onde natur skrives det en del om. Av og til kan det virke som om en kristen skal kjempe denne kampen på egenhånd. Det henvises sjelden til at den kristne lever et liv i Ånden, at han er delaktig i det nye livet og at helligjørelsen er Guds verk alene. Bare et par steder i materialet er det henvist til at man kan be Gud om hjelp til å leve dette livet. En mangel i materialet er temaer som friheten, gleden og hvilen den troende har i Kristus. Hvilken innvirkning dette kan få, kommer vi tilbake til i drøftingsdelen.

3.4.5 Eskatologi

Åtte (2,1 %) andakter havner under dette punktet. Forfatteren peker i en andakt på at når den troende ber bønne ”La ditt rike komme” i Fadervår, er det blant annet en misjonsbønn om at Guds ord blir forkynt til alle folkeslag. En ber samtidig om Jesu gjenkomst. ”Guds rike er ikke kommet for fullt før Jesus selv kommer igjen. Da skal han samle alle sine disipler fra alle folkeslag.”³⁴⁵ Det kristne håpet blir i en andakt tegnet i tre akter. I første akt stod Jesus opp av graven. Andre akt skjedde da den troende ble født på ny. ”Tredje akt gjenstår. Da skal jeg, liksom Jesus, stå opp av graven og oppleve min påskedag. Jesus skal komme og ta oss til seg.”³⁴⁶

Lyskasteren skriver også om hva som skal skje i de siste tider, før Jesus kommer igjen. En andakt sammenligner bildet i massemedia av en verden full av nød og elendighet med Johannes åpenbaring og endetiden.

”Johannes åpenbaring taler om en tredobbel serie av forferdelige katastrofer i endetiden. (Les om de 7 segl, de 7 basuner, de 7 skåler i Åp 6, 8, 9 og 16.) Det tar nesten pusten fra oss. Hele verden er som i krampetrekninger. Men midt i dette skal du vite: Katastrofene er varsler. De varsler om et evig rike, en ny himmel og en ny jord der rettferdighet bor. Derfor blir katastrofene et helt personlig spørsmål til hver enkelt av oss. Er jeg klar til oppbrudd? Er jeg klar til å møte Gud i den siste dommen?”³⁴⁷

³⁴⁵ L s. 143

³⁴⁶ L s. 133

³⁴⁷ L s. 93

Det fortelles om Antikrist som skal komme.

”Antikristelige krefter vil forsøke å motarbeide kristendommen og alle som tar den alvorlig. Dette gjelder til alle tider. Men bibelen forteller at dette bare skal bli verre. Til slutt skal det stå fram en med overnaturlig makt direkte fra Satan. ... Antikrist er maktesløs når han møter Kristus.”³⁴⁸

En andakt tar utgangspunkt i Åpenbaringsboka der apostelen Johannes så Gud sitte på sin trone og holde fremtidsboka i sine hender. Den var forseglet med syv segl og bare Jesus kunne bryte seglene og boken.

”Da Jesus døde på korset, vant han seier. Da fikk han også den fulle kontroll med framtiden. Han skal seire til tross for alle Satans angrep. Sammen med sin himmelske far har han framtiden i sin hånd.”³⁴⁹

Bibelen forteller at det skal skapes et nytt paradys med en elv av livets vann.

”Ved den elva står livets tre og bærer frukt 12 ganger for året. I det paradiset er det umulig å dø. Vi skal leve og fryde oss i all evighet. Vi skal se Guds ansikt, og Hans navn skal være innskrevet på våre panner. Alt er bare godt.”³⁵⁰

For å få tilgang til livets vann må navnet ditt stå skrevet i livets bok.

Et par andakter skildrer himmelen på ulike måter. Den første gjør dette ved å fortelle hva som ikke er der. Ingen skal frykte døden, for den finnes ikke. Det er ingen sorg fordi en ikke mister noe kjært. Det er ikke skrik, all nød og sykdom er borte. Ingen skal bli skremt eller oppleve vonde ting, fordi mørket og det vonde er borte. Synden er borte, derfor finnes ikke følgen av synd.³⁵¹ En annen sier:

”Jesus selv skal møte oss på den andre siden. Han er jo selv veien, sannheten og livet (Joh 4,6). Også vårt legeme skal stå opp en dag. Over vår kiste skal det lyde: ”Av jord er du kommet til jord skal du bli, *av jord skal du igjen oppstå.*”³⁵²

Lyskasteren er tydelig på hendingene som skal skje i de siste tider før Jesus kommer igjen. I sammenheng med kallsforkynnelse pekes det relativt ofte på at bare Gud vet hvilken dag Jesus kommer tilbake, og det gjelder derfor å være klar. Boken forteller ikke noe om mellomtilstanden, men er tydelig på at mennesket skal oppstå fra de døde på den siste dag, og legemet skal gjenoppstå. Himmelen skildres som et fullkomment sted.

³⁴⁸ L s. 214-215

³⁴⁹ L s. 91-92

³⁵⁰ L s. 39-40

³⁵¹ L s. 71-72

³⁵² L s. 171-172

3.4.6 Sammendrag

Det er etter forholdene lite som sies om Den Hellige Ånd som person, og hans gjerning blir også heller sjelden knyttet til hans navn. 16 % av materialet i andaktsboken handler om frelestilegnelsen. Ånden virker til tro gjennom nådemidlene, Bibel, dåp og nattverd.

Andaktsboken taler i forholdsvis stor grad til kall, vekkelse, syndserkjennelse og omvendelse. Leseren blir ofte utfordret til å tro eller til å velge. Det utfordres ofte til omvendelse, men hva som ligger i begrepene ”ta imot” eller ”velg i dag” forklares ikke. Det er en tendens til vektlegging av det menneskelige subjekt i omvendelsen. Frelsesvisshet får en ved troen på Jesus, og tro er tillit til Gud og hans frelse.

47 % av materialet i *Lyskasteren* hører til punktet Åndens helliggjørende gjerning. Gud har omsorg for og leder den troende. Han er med gjennom medgang og motgang. Kristenlivet trenger åndelig næring gjennom Bibel, bønn, brorskap og brødsbrytelse. Det advares mot åndelig sulteforing og frafall. Den kristne skal ha integritet, og har ansvar for å tjene Gud og neste med ærlig arbeid, ”legge jorden under seg”, og fortelle andre om Jesus. En oppfordres til å leve et liv i Ånden, og gjennom denne et liv i helliggjørelse. Relativt mange andakter omtaler den kristne kampen som i hovedsak står mot djevelen, kjødet og ”verden”. Det gjennomgående er advarselen mot frafall, og å bli dratt bort fra troen. Åndens frukter blir omtalt, og et av kjennetegnene på dette er at man er nedbøyd.

Den troende trenger et kristent fellesskap og en menighet for sin egen del. Her skal han finne sin plass og sine oppgaver etter nådegaver og utrustning, og slik være med å utbre Guds rike både lokalt og globalt. Vi har også et ansvar for våre kristne søsken andre steder i verden.

5 % av andaktene av kommer inn under den daglige omvendelsen. Den kristne kjemper en kontinuerlig kamp mellom den gamle og den nye natur, også kalt kjødet og ånden. Den troende trenger daglig omvendelse og syndstilgivelse i Jesus Kristus. En skal drukne sine synder daglig, og slik vokse i helligjørelsen.

Lyskasteren skriver også noe om hva som skal skje i de siste tider. Den taler om både Antkrist og katastrofer som varsler at enden er nær. Jesus kommer igjen. Da skal den troende oppstå legemlig. Jesus skal skape et paradisi, og himmelen beskrives som et godt sted å være uten noe vondt. Jesus skal møte den troende der og de skal være sammen i evighet.

Samlet sett kan vi si at *Lyskasteren* dekker et bredt område innenfor tredje trosartikkel. Den er konkret og direkte i omtalen av ulike livssituasjoner leseren kan være i, og realistisk overfor farer og fristelser som truer. En del av disse forholdene kommer vi tilbake til i drøftingsdelen.

4.0 ANALYSE AV E-MAIL

4.1 INNLEDNING

Ut fra analyseverktøyet vil det svares på problemstillingen. Det skal analyseres hva *e-mail fra Gud til tenåringer* sier om Guds skapergjerning, Guds frelsesgjerning i Jesus Kristus og Guds gjerning ved Den Hellige Ånd sett ut fra den apostoliske trosbekjennelsen, slik det er angitt i problemstillingen og analysegrunnlaget.³⁵³ Analysen tar for seg ledd for ledd. *e-mail* inneholder 235 andakter. Disse er ikke merket med dag eller datoer, derfor refereres det til sidetallet. Det er påpekt tidligere i oppgaven at språket i *e-mail* er preget av liten bruk av dogmatiske begreper. Samtidig er teksten skrevet i form av direkte tale fra Gud, noe som gir innholdet en spesiell autoritet og åpenbaringskarakter. Andaktene er også korte, noe som gjør at en noen av temaene blir omtalt i bare en setning eller to. Dette gir flere utfordringer i tolkningen og analysen av innholdet. Tekstenes karakter og noe utydelige innhold, gjør at jeg vil bruke større grad av sitater sammenlignet med analysen av *Lyskasteren*. Dette blir gjort i et forsøk på å øke forståelsen og inntrykk av *e-mail* sin egenart.

4.2 GUDS SKAPERGJERNING

4.2.1 Guds person

I *e-mail* er det 9 andakter som i større eller mindre grad omtaler Guds person med personkarakteriserende uttrykk. Det utgjør nesten 4 % av det totale materialet i boken. Boken prøver noen steder å forklare hva Gud *ikke* er. To andakter peker på at Gud ikke er som en gammel mann. ”Jeg er ikke en gråhåret gammel knark som sitter på en rusten trone i himmelen.”³⁵⁴ Eller:

”Når du tenker på Meg, tenker du da på din bestefar? Jeg er ganske gammel, så mange mennesker tenker på Meg som et gammelt menneske. ... Hvis du tror at Jeg er svak eller døv, har du feil Gud, min venn.”³⁵⁵

Siste delen av dette sitatet forteller om Guds allmakt, noe som forfatterne er innom også andre steder. ”Jeg er sterkere enn den sterkeste mannen på jorden i dag.”³⁵⁶ ”Djevelen er som en

³⁵³ Se kap 2.0 Analysegrunnlag

³⁵⁴ E s. 58

³⁵⁵ E s. 12

³⁵⁶ E s. 82

liten maur for Meg. Han er ikke noe problem.³⁵⁷ Guds allmakt blir på denne måten konkretisert.

Det virker viktig for forfatterne å presisere at Gud ikke er fjern eller vanskelig å gripe. Et sted sies det fra Gud; ”Jeg er ikke en illusjon som du har funnet på.”³⁵⁸ Et annet sted forklares dette nærmere; ”Jeg er en mektig, nåværende Person, som elsker deg med en mektig nåværende kjærlighet. Jeg var og Jeg er og Jeg kommer alltid til å være. Jeg er det uforanderlige sannhetens ord.”³⁵⁹ Dette og følgende sitat peker på Guds evige vesen. ”Innser du at Jeg har eksistert fra evighet av, og at Jeg alltid kommer til å eksistere?”³⁶⁰

Gud bor i himmelen, men også på jorden ved Den Hellige Ånd.³⁶¹ Han er uforanderlig.³⁶² Gud er også fullkommen, uendelig, allvitende og allestedsnærværende.³⁶³ Ingen vil noen gang forstå Gud fullt ut.³⁶⁴ På et sted som forteller at Gud hater ondskap, blir han kalt rettens Gud.³⁶⁵ Guds hellighet er ikke et tema og dette begrepet blir heller ikke brukt i boken. Gud omtales med antropomorfe uttrykk gjennom de følelsene som kommer frem: Gud blir såret, knust og rasende, han bryr seg og han trøster, og han hater ondskap.³⁶⁶

Særlig en andakt presenterer Gud i mer enn korte avsnitt eller setninger. Den understreker noe av det som er skrevet ovenfor.

”Noen mennesker som kjenner Meg, sier at Jeg er som en ”tripp.” Jeg er i alle fall ikke lik noe menneske som du kjenner. Jeg er uendelig, som betyr at Jeg alltid var her og alltid kommer til å være her. Det sprenger antagelig tankene dine, fordi du ikke er uendelig. Du har en begynnelse. Ikke Jeg. Jeg vet alt. Jeg vet hva hvert eneste menneske på jorden tenker og føler akkurat nå. Likevel kan jeg vise hver enkelt personlig oppmerksomhet. Og Jeg er overalt. Det finnes ikke ett sted du kunne dra uten at Jeg alt er der, til og med på havets bunn. Jeg trenger ikke å reise dit; Jeg er der allerede.”³⁶⁷

Her konkretiseres det at Gud er stor, evig og allestedsnærværende.

³⁵⁷ E s. 109

³⁵⁸ E s. 32

³⁵⁹ E s. 58

³⁶⁰ E s. 32

³⁶¹ E s. 193

³⁶² E s. 142

³⁶³ E s. 19 og 113

³⁶⁴ E s. 158

³⁶⁵ E s. 174

³⁶⁶ E s. 163, 171, 174, 194

³⁶⁷ E s. 113

En annen andakt starter med bibelverset med Peters bekjennelse – Du er Kristus, den levende Guds Sønn. Andakten avsluttes med avsnittet under, som like mye hører til i tredje trosartikkel, men den tas likevel med her, for å peke på omtalen av Gud.

”Jeg kan fortelle deg hvem Jeg er. Men bare du kan si hvem Jeg skal være for deg. Jeg ønsker å være din Far (en god Far som er involvert i dagliglivet ditt), din Venn (en Venn som kjenner både dine sterke og svake sider, og alltid er på din side), din Frelser (Den som kommer deg til unnsetning i hverdagens problemer) og din Fører gjennom livets farefulle labyrint. Det er du som bestemmer. Hvem sier du at Jeg er?”

Andakten gir rom for tolkning, og er et eksempel på utydelig begrepsbruk og innhold. Betyr dette også at Gud er på leserens side når det gjøres gale ting? Det nyanseres ikke. Gjelder frelsen bare i jordiske situasjoner? Her er også frelsesbegrepet svært uklart.

Samlet kan vi si at *e-mail* vektlegger gudsbildet, og ser det som viktig å imøtegå bilder av Gud som gammel og kjedelig. Gud betegnes som nær og virkelig, og svært opptatt av relasjon til leseren. De fleste av Guds egenskaper som fremkommer i materialet kan legges under begrepene allmektighet og kjærlighet. En mangel i materialet er omtale av Gud som den rettfærdige, med hellig vrede over synd. Gud som dommer blir aldri omtalt. Hvilken innvirkning denne mangelen kan få, blir kommentert videre i drøftingsdelen.

4.2.2 Gud skaper

17 andakter, det utgjør 7 % av materialet, har temaet Gud som skaper. Bare tre fokuserer på skapelsen av jorden. Det beskrives som følger:

”Jorden er Min, og Jeg skapte alt som er på den. Jeg laget personlig hvert eneste atom i universet! Og Jeg eier alt, til og med de tingene du tror at du eier.”³⁶⁸

Ellers skildrer andaktene i nesten poetiske former at Gud har samlet vinden i sin hule hånd, skapt alt det levende og formet havene.³⁶⁹ Han er den som maler solnedgangene, skapte den dypblå himmelen og de ruvende trærne.

”Jeg skapte jorden og alt på den. Hvert gresstrå peker på Meg – Skaperen. Hver foss buldrer Min signatur. ... Og det største i Mitt Skaperverk er du.”³⁷⁰

Siste setning i sitatet ovenfor viser det som er hovedfokuset i omtalen av skapelsen, det at Gud har skapt leseren og elsker denne. Hver av andaktene eller ”mailene” er underskrevet

³⁶⁸ E s. 62

³⁶⁹ E s. 91

³⁷⁰ E s. 26

med et spesifikt navn på Gud. ”Din Skaper, Gud” er underskriften i 22 av andaktene, (9,4 % av hele materialet). Dette kan fortelle noe om at Gud som skaper av leseren vektlegges.

Fordi Gud har skapt sitt barn, vet han hva som gjør det lykkelig. Gud kjenner barnet bedre enn det kjenner seg selv, og barnet er skapt for å elske Gud.³⁷¹ Leseren er skapt i Guds bilde, lik Gud.³⁷² Flere steder understrekes det at leseren er Guds original som det bare finnes ett eksemplar av. Hvert menneske er unikt slik ingen snøfnugg er like. Gud elsker variasjon, og skapte mennesker av ulike raser og farger, slik fiskearter og blomster finnes i alle regnbuens farger.³⁷³ Svært mange andakter handler om Guds kjærlighet, og da relatert til leseren. Gud ønsket en virkelig relasjon til oss, og boken presiserer at menneskene er skapt med fri vilje, slik at vi kan velge Gud.³⁷⁴ Mer om dette i tredje artikkel.³⁷⁵

En andakt som tar opp presset fra reklamen om perfekt utseende, viser til at Gud kan bli sinna når noen behandler det han skapte dårlig, i denne sammenhengen leseren:

”Du er det tempel som Min Ånd ønsker å gjøre til Sin bolig. Og det gjør Meg rasende å se disse pengehaiene forsøke å selge deg en løgn. Jeg er Den som oppfant deg, og Jeg elsker det Jeg laget! Du er den eneste deg Jeg har. Vær bare deg selv!”³⁷⁶

At Gud opprettholder verden, blir knapt omtalt, men en andakt som skriver om Guds aktuelle gjerning, inneholder også sider ved Guds opprettholdende gjerning.

”Du er omgitt av mirakler hver dag. Hver gang en blomst springer ut, er det et mirakel. Hver gang et lite barn tar sitt første skritt, eller hver gang en mann og kone tilgir hverandre, er det et mirakel. Jeg gjør fremdeles uforklarlige og vidunderlige ting hver dag – som å mangfoldiggjøre mat til de sultne og helbrede de syke.”³⁷⁷

Gud presenteres som skaperen av en underfull jord, mens hans fortsatte skapelse og opprettholdelse av jorden er det liten bevissthet rundt. Mennesket som skapt i Guds bilde, og som den ypperste av skapningene vektlegges, og blir hovedfokuset for Guds skapergjerning i boken. En mangel er at mennesket ikke blir plassert inn i resten av skaperverket med ansvar for jorden eller medmennesker. Mennesket ansvarliggjøres i svært liten grad, og får heller

³⁷¹ E s. 5 og s. 20

³⁷² E s. 9

³⁷³ E s. 92, 121, 22

³⁷⁴ E s. 11

³⁷⁵ Se punkt 4.4.2

³⁷⁶ E s. 171

³⁷⁷ E s. 27

ikke noe etisk ansvar i skaperverket. Hvilke konsekvenser dette kan få, blir omtalt nærmere i drøftingsdelen.

4.2.3 Sammendrag

Omfanget av materialet som hører til første artikkel og Guds skapergjerning teller 26 andakter, eller 11 % av materialet. Guds kjærlighet og allmektighet er de sidene ved Gud som vektlegges mest. Gud som hellig og rettferdig blir ikke omtalt. Ellers er gudsbildet et viktig tema, Gud er nær, levende, virksom, engasjert og glad i leseren.

Gud er den som skapte jorden, og naturen vitner om hvem Gud er, noe som vektlegges relativt lite. Guds skapergjerning skildres med fokus på individet, leseren. Det skrives ikke noe som helst om at mennesket har et etisk ansvar for natur, samfunn eller andre mennesker, verken i nærmiljøet eller andre steder i verden.

4.3 GUDS FRELSESGJERNING GJENNOM JESUS KRISTUS

4.3.1 Guds forberedende frelseshistorie

Boken er lite bevisst i forhold til Guds frelsesgjerning gjennom Israel, eller frelsesløftene som en del av den forberedende frelsesgjerning. Ut fra min analyse kan jeg ikke finne at dette blir omtalt i *e-mail*. Et par steder er bibelversene som andaktene tar utgangspunkt i, hentet fra Messiasprofetier fra Jesaja³⁷⁸, uten at det blir presisert at det er profetier. To andakter omtaler Noa³⁷⁹ og David³⁸⁰, uten at dette blir sett i sammenheng med Guds frelsesgjerning. En andakt som omtaler Jesus, har en setning; ”Han kjente Skriftene ut og inn.”³⁸¹ Dette brukes for å fortelle at Jesus hele tiden gjorde det som var Guds vilje.

³⁷⁸ E s. 136 - Jes 53,7 E s. 146 - Jes 61,1, E s.160 - Jes 61,1-3, E s. 163 Jes - 53,3 E s. 205 Jes - 53,5

³⁷⁹ E s. 75

³⁸⁰ E s. 81

³⁸¹ E s. 169

4.3.2 Jesu person

Det tales forholdsvis lite om Jesu person og hans egenskaper. Bare en andakt er i analyseskjemaet plassert her, og har dette som hovedtema. Det kan bemerkes at når Jesus omtales, tas det oftere utgangspunkt i Jesajatekster³⁸² enn evangelietekster, noe en gjerne ville forventet. En andakt som starter med bibelverset hvor Peter bekjenner ”Du er Kristus, Den levende Guds Sønn” fra Mat 16,15-16, blir brukt til å fortelle hvem Gud er, men Jesus blir ikke omtalt i det hele.³⁸³ Eksempelet viser en noe ubevisst bruk av navnene på personene i guddommen.

Jesu sine navn eller titler blir lite omtalt. Kristologiske titler som Messias og Herre blir ikke brukt. Ett sted brukes Kristus, som er et annet ord for Messias. ”Jeg sendte min Sønn, Jesus Kristus, for å gjennomgå en fryktelig død, ...”³⁸⁴ ”Sønnen”, er en annen kristologisk tittel, her omtalt som ”min Sønn”. En andakt tar utgangspunkt i Johannesprologen og forteller at Jesus kom inn i verden som selve Livet og Lyset.³⁸⁵ En annen forteller at han var lyset som lyste opp i mørket.³⁸⁶ I disse tekstene brukes metaforer på Jesus.

Jesu som sann Gud og sant menneske, kommer frem gjennom beskrivelse av han som Guds sønn, og ved hans menneskelige egenskaper. Ved omtale av Jesus, blir han gjennomgående presentert som Guds sønn. Siden andaktstekstene bruker direkte tale, blir Jesus kalt ”min Sønn”. Et sted forteller om Gud: ”Tenk på Meg som Jesu Far.”³⁸⁷ Tre ganger brukes begrepet ”Jesu pappa” og to ganger ”Jesu far” i underskriftene på mailene.³⁸⁸

I en andakt blir Jesu menneskelige egenskaper vektlagt for å presisere at både Gud og Jesus forstår hvordan leseren har det. Den skriver;

”Noen mennesker tenker at Gud ikke kan vite hva vi mennesker gjennomgår siden han bor i himmelen. Men Jeg vet det, fordi Jeg valgte å leve sammen med dere. Jeg levde med dere på en slik måte at Min Sønn, som også er Gud, ble menneske. Han besøkte ikke bare jorden, Han ble et menneske.”³⁸⁹

Dette er eneste stedet som bekrefter Jesu guddommelighet, og sier direkte at Jesus også var sann Gud. Ett annet sted blir det nevnt at Jesus var Guds sønn som gjorde det Faderen ville.³⁹⁰

³⁸² Se bl a note 182

³⁸³ E s. 58

³⁸⁴ E s. 8

³⁸⁵ E s. 105

³⁸⁶ E s. 13

³⁸⁷ E s. 12

³⁸⁸ E s. 161, 199, 208 og s. 136, 184

³⁸⁹ E s. 156

Det er en tendens i materialet at verdien av inkarnasjonen blir like mye at Gud vet hvordan man har det, som at Gud selv ble menneske for å frelse.

Materialet forteller som nevnt forholdsvis lite om Jesu person, og vektlegger lite de kristologiske titler. Jesu sanne guddommelighet og menneskelighet uttrykkes hovedsakelig gjennom at han var Guds sønn og levde på jorden som et menneske. Gud har åpenbart seg gjennom sin sønn, slik at mennesket kan lære Gud å kjenne. Selv om ett av tekstutdragene viser at Jesus var sann Gud, omtales ikke hans preeksistens, at Jesus fra evighet var ett med Faderen og Ånden. Forholdet mellom Faderen og Sønnen skinner delvis gjennom i presentasjonen, men boken skriver aldri noe om treenigheten.

4.3.3 Jesu historiske gjerning

Sju andakter (3 %) forteller i hovedsak om Jesu liv og gjerning på jord. Et sted fortelles det om inkarnasjonen, at Gud ble menneske gjennom Jesus. ”I stedet for bare å se ned fra Himmelen, kom Jeg selv til jorden gjennom livet til Min Sønn Jesus.”³⁹¹ En annen andakt skriver:

”Jeg sendte Min Sønn Jesus for å vise deg Min natur. Jesus var modig og sterk – snekker fra Han var tolv år og til Han var tretti. Etter det begynte Han tjenesten sin. Han beseiret demoner, Han stillet en storm, og Han veltet bordene til pengevekslerne i Tempelet. Tenk på Meg som Jesu Far.”³⁹²

Jesu barndom og oppvekst omtales på denne måten:

”Jesus ble født av enkle foreldre og bodde i en liten landsby. Han gikk på skolen og lærte et håndverk. Deretter tilbrakte Han tre år med å fortelle mennesker om Meg.”³⁹³

Noen andakter som har hovedfokuset i tredje trosartikkel, innleder med å fortelle fra Jesu liv. Vi hører om kvinnen ved brønnen, at Jesus helbredet en blind mann, at han ble sviktet av sine venner, at han vekket opp Lazarus, var venn med Sakkeus og stillet stormen.³⁹⁴ Det fortelles at Jesus kjente skriftene ut og inn.³⁹⁵ Ellers så skulle Jesus fortelle om Gud og vise hvem han er.³⁹⁶

³⁹⁰ E s. 136

³⁹¹ E s. 134

³⁹² E s. 12

³⁹³ E s. 134

³⁹⁴ E s. 31, 57, 93, 125, 187

³⁹⁵ E s. 169

³⁹⁶ E s. 71,82

Forholdsvis få av bibelversene i materialet er hentet fra evangeliene. Dette innebærer at materialet bare i begrenset grad omtaler Jesu liv og gjerning. Boken omtaler ikke at Jesu ble unnfanget av Den Hellige Ånd eller født av jomfru Maria, noe som må betraktes som en mangel.

4.3.4 Jesu frelsesgjerning (frelsesgrunnlaget)

Slik det er beskrevet i andre trosartikkel og utdypet i analysegrunnlaget, er Jesu korsdød selve fundamentet for frelse. Bare elleve andakter (4,7 %) er innom dette temaet i større eller mindre grad, og noen av disse glir over i frelestilegnelsen som tilhører tredje trosartikkel. Kun ett sted beskriver Jesu lidelse og død:

”Jesus var intens. Romerske soldater pisket Ham så mye at Han nesten blødde i hel. Deretter tvang de Ham til å bære en svær trepåle som de senere hang Ham opp på ved å drive spikre gjennom hendene og føttene Hans. Der lot de Ham henge og lide i timevis til Han til slutt døde.”³⁹⁷

Innholdet i Jesu frelsesgjerning kan i denne boken deles i flere kategorier, etter sitatet nedenfor. De er betegnende for det som finnes i *e-mail*, understrekningene i sitatet er mine.

”Du vil innse at korset er stedet der Jesus døde, for at du kunne få en relasjon til Meg. Korset er der Jesus slo fienden din, djevelen. Korset er der Jesus viste Min kjærlighet til deg og kjøpte en plass til deg i Min familie.”³⁹⁸

Seks av andaktene kan muligens plasseres under den objektive forsoningen, selv om boken ikke bruker ord som soning eller forsoning. I tre andakter nyttes begreper som synd, straff og skyld. Den ene andakten nevner kort i en setning; ”Han gjorde det mulig for deg å unnslippe straffen for dine synder.”³⁹⁹ De to andre bruker litt mer spalteplass. Overskriften forteller at ”Jesus gjorde deg uskyldig.” Bibelverset i innledningen er ”Så er det da ingen fordømmelse for den som er i Jesus Kristus...” Andakten fortsetter med:

”Jeg vil snakke med deg om noe skikkelig dypt. Fordi Min Sønn, Jesus, døde for alle dine gale tanker, ord og gjerninger, har du ikke lenger skyld på deg.”⁴⁰⁰

Resten av andakten hører til under tredje trosartikkel. Den siste andakten forteller:

”Jesus var lydige mot Meg og holdt munnen lukket, slik at Han kunne dø på korset. Han tok alle dine feiltrinn og synder med seg. Hans offerdød førte til at du fikk sjansen til å kjenne Min tilgivelse... og Meg.”⁴⁰¹ (Bokens bruk av ellipse.)

³⁹⁷ E s. 205

³⁹⁸ E s. 202

³⁹⁹ E s. 205

⁴⁰⁰ E s. 55

Tre steder brukes begrepet ”kjøpt” om det Jesus gjorde på korset. Der kjøpte han et evig liv og en plass i Guds familie.⁴⁰² Og siste:

”Jeg utvalgte deg og kjøpte deg med en høy pris – prisen var Min egen Sønnns liv. Ingen feil du kan gjøre, vil få Meg til å si: ”Nå er det nok! Jeg elsker deg ikke lenger!”⁴⁰³

Forfatterne prøver å formidle et innhold i en enkel og populistisk språkdrakt, men svakheten blir at det aldri fortelles hvorfor mennesket trenger frelse. Hvorfor Jesus måtte dø, blir ikke forklart. Guds rettferdighet og hellige vrede eller dom over synden blir ikke omtalt. Det er en tendens i materialet at loven til dom ikke blir forkynt. Rett nok fortelles det om et skille mellom Gud og mennesker, og at relasjonen til Gud er brutt. Hva årsaken til skillet er, blir ikke forklart. Ut fra sitatene ovenfor med begreper som straff og skyld, forstås det slik at det må være en form for dom et eller annet sted. Men hvordan sammenhengen er, trer ikke frem.

Flere andakter viser til at skillet mellom Gud og mennesket er gjenopprettet gjennom Jesus.

”Du vil innse at korset er stedet der Jesus døde, for at du kunne få en relasjon til Meg.”⁴⁰⁴ ”Visste du at Min Sønn, Jesus, har arr av deg i håndflatene Sine? Han fikk dem ved å henge på korset for deg, slik at du kunne få en relasjon til Meg.”⁴⁰⁵ Jeg sendte Min Sønn, Jesus Kristus, for å gjennomgå en fryktelig død, slik at du kunne være sammen med Meg.”⁴⁰⁶

Flere andakter er innom at Jesu død på korset fører til frihet. En forteller at der slo Jesus fienden djevelen.⁴⁰⁷ En annen nevner korset som seierssymbol, fordi Jesus stod opp igjen fra de døde.⁴⁰⁸ Disse kan knyttes til et kamp- og seier- perspektiv som finnes i den klassiske forsoningslæren. Men de andre andaktene som omtaler frigjøring, handler mer om hva denne seieren fører til for kristenlivet, enn om frelsesgrunnlaget. Slik sett hører de til under helliggjørelsen i tredje trosartikkel. Et par sitater illustrerer dette:

”Min Sønn Jesus kjempet en krig for å gjøre slutt på et annet slags slaveri. Da Han døde på korset, vant Han seier over frykt, misunnelse, hat og alle andre bånd og lenker. ... Du trenger ikke lenger være slave av noe. Jesus har satt deg fri!”⁴⁰⁹ ”Jesus betalte med Sitt blod for å gi deg åndelig frihet. Han sprengte

⁴⁰¹ E s. 136

⁴⁰² E s. 202 og 205

⁴⁰³ E s. 8

⁴⁰⁴ E s. 202

⁴⁰⁵ E s. 112

⁴⁰⁶ E s. 408

⁴⁰⁷ E s. 202

⁴⁰⁸ E s. 204

⁴⁰⁹ E s. 219

en vei fra lenker til frihet. Han betalte den ytterste prisen for å hogge deg løs fra det religiøse politiets ”gjør det” og ”ikke gjør det!”⁴¹⁰

En del andakter peker på at Jesu korsdød viser Guds kjærlighet.⁴¹¹ ”Hvorfor lot Min Sønn dem torturere Ham på denne fryktelige måten? Fordi han elsket deg.”⁴¹² Det sies følgende:

”Selv om jeg forsøkte å snakke fornuft til mennesker tidlig i historien, ville de ikke høre. ... Derfor valgte Jeg å sende Min Sønn for å dø for deg i stedet for å diskutere. Hans kjærlighet forklarer hvem Jeg er. Jesus på korset er beviset på at Jeg finnes og at Jeg elsker deg.”⁴¹³

En annen andakt fokuserer på relasjonen til Jesus, og vennskapet med leseren.

”Jesus elsker deg så høyt, og for å bevise det, *døde* Han faktisk for deg. Han døde for at du skulle vite at Han var din venn.”⁴¹⁴

Det må vel kunne sies at *e-mail* skriver heller uklart og utydelig om innholdet i Jesu frelsesgjerning ut fra apostolisk tro. Noen av årsakene kan være korte omtaler eller bare henvisninger til hendelser, eller at det ikke brukes dogmatiske eller teologiske begreper med et gitt innhold. Men det kan også virke som at uklarheten bunner i mangel på forkynnelse av loven til dom. Hvilken innvirkning dette kan få, vil også kunne bli synlig i neste artikkel under frelestilegnelsen. Dette kommer også igjen i drøftingsdelen.

4.3.5 Jesu oppstandelse og himmelfart

To andakter har dette temaet med i en bisetning, men ellers er det ingen andakter i materialet som tar opp temaet i større omfang. Den ene andakten omhandler korsets symbolfunksjon.

”Nå er det et seierssymbol! Korset er tomt fordi Jesus stod opp fra de døde og sitter ved Min høyre hånd i Himmelen. Det er et symbol som betyr alt for Meg.”⁴¹⁵

Den andre er i forbindelse med Jesu lidelse og død;

”Noen venner begravet Ham i en lånt grav, men ved Min Hellige Ånds kraft brakte jeg Ham tilbake til livet for å leve til evig tid!”⁴¹⁶

⁴¹⁰ E s. 157

⁴¹¹ E s. 202

⁴¹² E s. 205

⁴¹³ E s. 82

⁴¹⁴ E s. 161

⁴¹⁵ E s. 97

⁴¹⁶ E s. 134

Dette viser at boken har lite fokus på Jesu seier over døden og oppstandelsen som en bekreftelse på hans person og gjerning. Det kristne oppstandelseshåpet blir ikke påpekt. At Jesus også er konge over himmel og jord i dag, er ikke omtalt.

4.3.6 Jesu dom

Boken forteller noe om at Jesus skal komme igjen,⁴¹⁷ men nevner ikke den eskatologiske dom eller domsaspektet i det hele tatt. Bare den eskatologiske frelsen er omtalt.⁴¹⁸ Manglende omtale av Jesu dom er gjennomgående i hele materialet.

Dette kan ses i sammenheng med funn tidligere i analysen. Omtale av Guds hellighet og vrede er lite tilstede. Guds lov blir forkynt i noen få sammenhenger i forbindelse med gjerninger, hva som bør gjøres eller ikke gjøres. Loven som dom over menneskets synd og gjerninger blir ikke forkynt. Jesus blir derfor ikke en dommer som skal ta et oppgjør med og ”dømme levende og døde”, slik trosbekjennelsen sier. Dette gir en rød tråd i materialet og skiller seg derfor fra Den apostoliske trosbekjennelsen og teorigrunnet i oppgaven.

4.3.7 Sammendrag

e-mail har ikke noe tydelig forhold til Guds forberedende frelseshistorie, og det dras ingen linjer fra GT til NT. Det tales relativt lite om Jesu person. Han blir hovedsaklig presentert gjennom uttrykket ”Guds sønn”. Inkarnasjonen, Jesu komme, er sterkt knyttet til tanken om åpenbaringen av hvem Gud er. Hovedhensikten med Jesu komme, var at han skulle vise Guds kjærlighet og at mennesket skulle få en relasjon til Gud. Et par steder skrives det at Jesus sonet straffen, seiret over djevelen og kjøpte mennesket fri.

Boken har lite fokus på Jesu oppstandelse, og presiserer ikke at oppstandelse bekrefter hans vesen og person, eller at Jesus er konge i dag. Boken nevner at Jesus skal komme igjen, men sier ingenting om at han skal holde dom. Fokus er den eskatologiske frelse.

⁴¹⁷ Se punkt 4.4.6

⁴¹⁸ E s. 235, 239,

4.4 GUDS FRELSESGJERNING VED DEN HELLIGE ÅND

4.4.1 Den Hellige Ånds person

Seks andakter omtaler Den Hellige Ånds person eller gjerning hvor begrepet Ånd blir brukt. Men i denne boken kalles han ”Min Ånd”.⁴¹⁹ I en andakt som omtaler Jesu virke i dag, er omtalen ”Hans Ånd”⁴²⁰. Ellers skrives det i noen sammenhenger om Guds kraft (”Min kraft” i teksten),⁴²¹ som virker i menneskene som tror på han.

Særlig en andakt forsøker å skildre hvem Den Hellige Ånd er. Her siteres hele andakten i sammenheng:

”Kjære barnet Mitt! Før Jesus forlot jorden for å reise hjem igjen til Meg, ba Han Meg om å gi deg en gave. Han visste at Han ikke lenger kunne være en venn du kunne se ansikt til ansikt. Derfor ba Han Meg om å gi deg en Ånd til ånd venn. (Merk: ev skrivefeil i originalteksten.)

Denne Åndsvennen – Den Hellige Ånd – er litt vanskeligere å forholde seg til i begynnelsen siden Han er usynlig. Men hans vennskap har et stort pluss. Jesus kunne bare være ett sted om gangen, men Hans Ånd kan være der du er hele tiden.

Den Hellige Ånd må ikke løpe ved siden av bilen din for å holde følge med deg. Han kan reise inni deg og være deg nær overalt hvor du er. Han kan hele tiden fylle deg på nytt, gi deg nytt mot og minne deg om Jesu kjærlighet. Han er enorm! Jesu Pappa, Gud”⁴²²

Vanlige metaforer som due, ild og vind brukes ikke for Den Hellige Ånd. Den gis heller ikke menneskelige trekk som at han leder, taler eller opplyser. Derimot blir Ånden noen steder presentert som en virksom kraft. ”Når jeg gir deg et oppdrag, sørger Jeg også for kraften til å utføre det. Det er Min kraft, og tro Meg, den er mer enn tilstrekkelig.”⁴²³

4.4.2 Den Hellige Ånds gjerning til frelse (frelsestilegnelse)

24 andakter (10,2 %) handler i større eller mindre grad om frelsestilegnelsen. Slik det blir beskrevet i analysegrunnlaget, formidles frelse gjennom nådemidlene. I *e-mail* fortelles det ikke noe om sakramentene dåp og nattverd, men boken oppfordrer mange steder til å bli kjent

⁴¹⁹ E s. 33, 60, 90, 141, 208

⁴²⁰ E s. 199

⁴²¹ E s. 207

⁴²² E s. 208

⁴²³ E s. 207

med Gud og Jesus gjennom å lese i Bibelen. Denne oppfordringen blir gitt til både dem som tror og dem som fremdeles er på leting, men knyttes ikke direkte til frelsestilegnelsen.⁴²⁴

Den Hellige Ånd som person blir knyttet til frelsestilegnelsen i *en* andakt. I resten av tekstene blir dette hovedsakelig knyttet til Guds gjerning. Bibelverset som innleder denne andakten er fra Romerbrevet 8,16: ”Ånden selv vitner med vår ånd at vi er Guds barn.”

”Kjære Barn! Jeg kommuniserer gjennom Min Ånd. Jeg vet at dette er vanskelig å forstå. Men Min Ånd kommuniserer noe som er veldig viktig for deg akkurat nå. Min Ånd forteller deg hvem Jeg er. Han forteller deg hvem du er, og hvem du hører til: Jeg er din Far. Du er Mitt barn.

Det er så viktig for meg at du vet og tror dette. Sjekk det ut selv. Skru ned alle de andre lydene i livet ditt – fjernsynet, CD-spillere og dataspillene – og bli alene med Meg. Da vil du kjenne hva Min Ånd sier: ”Din Far elsker deg! Tro på Meg og stol på Meg. Kjærlig hilsen, Gud”⁴²⁵

Her gjengis hele andakten i sin helhet. Åndens hensikt er å åpenbare hvem Gud er og hvem mennesket er i forhold til ham. Det kan også bemerkes at Åndens gjerning her ikke knyttes til å virke gjennom Guds ord, men til leserens erfaring, at en skal ”kjenne” hva Ånden sier.

Slik det er angitt i analyseapparatet virker Ånden til frelse og tro, ved at Guds ord gjennom loven og evangeliet kaller og vekker et menneske til selvransakelse og syndserkjennelse. Denne boken har lite omtale av loven, slik det allerede er påpekt. Ut i fra min analyse er det to andakter som omtaler dette. I den første er det innledende bibelverset fra Galaterne 2,19: ”For ved loven døde jeg for loven, for at jeg skulle leve for Gud.”

”Dersom du ikke klarer å adlyde hver eneste lov til minste tøddel, kan du ikke si at du har holdt loven. Og ingen kan holde hver minste tøddel av hver eneste lov. Derfor kan du ikke klare å være en som holder loven. Du kan heller ikke komme på god fot med Meg gjennom å arbeide hardt nok. Du kan ikke gjøre deg fortjent til Min kjærlighet verken gjennom å være god nok eller arbeide hardt nok. Hva kan du så gjøre? Du kan bare bli Min ved å ta imot og omfavne Min kjærlighet.”⁴²⁶

Bare en eneste andakt forteller at det er synden som skiller mennesket fra Gud, og at en liten løgn derfor fortjener dødsstraff:

”Selv det mest fullkomne menneske har gjort noe som fortjener dødsstraff. Noen ganger har du vært ond, grådig, innbilsk eller misunnelig. På samme måte som én dråpe gift forurenser et glass, forurenser én liten løgn livet ditt og skiller deg fra Meg. Til og med den minste lille hvite løgn fortjener dødsstraff.”⁴²⁷

⁴²⁴ E s. 5, 56, 77, 121

⁴²⁵ E s.33

⁴²⁶ E s. 159

⁴²⁷ E s. 206

Det kan bemerkes at disse andaktene presenteres relativt sent i boken, i den siste tredjedelen. Ellers finnes det ”spor” av loven i et par andakter. De handler mer om enkeltsynder og feiltrinn, og som nevnt skrives det en del ganger om skillet mellom Gud og mennesket.

Begrepet synd blir brukt i bare to andakter.⁴²⁸ I stedet brukes moralske begreper som gale ting, dårlig samvittighet og skyldfølelse slik eksempelet nedenfor viser.

”Mange ungdommer oppfører seg som om det ikke var noe som var rett og galt. De har en holdning som sier: ”Gjør alt som føles bra.” Men når de samme ungdommene går imot sin egen samvittighet, skal Jeg garantere at de får skyldfølelse. ... Det finnes bare en ordentlig måte å bli kvitt skyldfølelsen på, og det er å be Meg om tilgivelse. Jeg er den eneste som kan løse deg. De gode nyhetene er at Jeg både kan og vil slette ut det gale du har gjort hver gang.”⁴²⁹

Her er det samvittigheten som gir skyldfølelse, ikke Guds bud og Bibelen. Samvittigheten kan ta feil og bør justeres ut fra Guds Ord. Det handler mer om enkeltsynder og feiltrinn, enn at mennesket er fortapt på grunn av sin synd. Boken viser svak bevissthet rundt det falne mennesket, og bruker aldri begrepet arvesynd. Den falne natur blir omtalt ett sted som ”ditt gamle ego”.⁴³⁰

I stedet for at Guds ord skal kalle til omvendelse, vektlegger boken at mennesket har en iboende lengsel etter fellesskap med Gud.⁴³¹ To eksempler kan illustrere dette:

”Av og til føler du en dyp tristhet innvendig som du kanskje ikke kan forstå eller forklare. Alle føler det slik av og til. Det er en lengsel etter Meg. Du ble skapt til å ha fellesskap med Meg, og ikke noe annet enn Mitt vennskap vil tilfredsstille denne tomheten på innsiden.”⁴³² ”Jeg skapte deg med en tørst etter Meg som bare Min Sønn, Jesus, kan tilfredsstille. Denne verdens skitne brønnvann vil aldri tilfredsstille deg. Hans kjærlighet er som kald drikke – den tilfredsstill.”⁴³³

Evangeliet, Guds frelsesvilje og frelsesgjerning gjennom Sønnen formidles på ulike måter:

”Men Jeg elsket deg så høyt at Jeg ga alt det gale du har gjort, både stort og smått, til Jesus på korset. Han bar det der for deg fordi Jeg ba Ham om det. Kraften i syndene dine døde da Han ble korsfestet. Når du tror på Jesus, blir derfor alt det gale du har gjort tilgitt og vasket bort. Det er Min gave til deg som kostet Min Sønnens liv. Din gjeld er strøket ut for evig.”⁴³⁴

⁴²⁸ E s. 136 og 206

⁴²⁹ E s. 37

⁴³⁰ E s. 106

⁴³¹ E s. 14, 21, 120,

⁴³² E s. 41

⁴³³ E s. 31

⁴³⁴ E s. 206

Et annet sted hvor frelsestilegnelsen nevnes, trer evangeliets innhold frem.

”Bare for deg laget Jeg en utførlig plan og sendte Jesus til jorden for å redde deg. ... Målet mitt har hele tiden vært å vise deg Min kjærlighet og dra deg til Meg. Målet Mitt har vært å lege sårene dine og gjøre deg hel, og gi deg en sjanse til et virkelig liv – et liv som varer til evig tid.”⁴³⁵

Jesus står utenfor hjertedøren og banker, og fordi låsen er på innsiden, er det bare leseren som kan invitere noen inn.

”Vi kommer ikke til å blir sjokkert over noe Vi finner. Vi vet alt som er der inne. Vi ønsker å hjelpe deg med husrengjøringen, ett rom av gangen. Vi ønsker å bo sammen med deg i det huset du kaller hjertet ditt, og Vi vil gjøre det til et hjem. Vil du åpne døren? Det er opp til deg.”⁴³⁶

Sitatene ovenfor viser i hovedsak Guds frelsesvilje, og det neste er særlig tydelig i forhold til at Gud er den handlende i denne prosessen.

”La Meg lede deg langs alle de overraskende kjærlighets-stiene Mine. La Meg få lede deg over hav av Min kjærlighet som ennå ikke er utforsket. Bevar hjertet innstilt på Min kanal. Da vil du en dag se opp og bli sjokkert når du skjønner at du ikke bare har funnet Meg, men du har funnet deg selv – den du ble skapt til å være!”⁴³⁷

Med unntak av sitatene ovenfor som er tydelig på Guds handling, handler frelsestilegnelsen og det å komme til tro også om menneskets prestasjon. Mennesket skal søke og finne Gud, og utfordres til å velge Gud og velge å tro. De følgende eksemplene viser noe av dette.

”Kristenheten er ikke en hemmelig, eksklusiv klubb. Alt du må gjøre, er å ha lyst til å være med i den, og dermed er du med. Jeg har utvalgt deg til å være med. Jeg sendte Min Sønn for å gi deg innbydelsen. Kom og vær sammen med Oss!”⁴³⁸

”Jeg venter på å bli funnet” er overskriften på en andakt som avsluttes slik:

”Jeg vil bli funnet. Slutt med den mentale gymnastikken og sett troen din i gir. Be til Meg. Jeg skal svare. Bank på. Jeg skal åpne døren. Se etter meg. Jeg venter på å bli funnet.”⁴³⁹ Et lignende sitat:

”Tro Meg når Jeg sier at om du legger hele ditt hjerte i å lete etter Meg, skal du finne Meg! Jeg er veldig nær deg. Åpne hjertets øyne og se ordentlig etter. Forvent at Jeg er her, for her er Jeg.”⁴⁴⁰

”Sett troen din i gir” gir uttrykk for at troen er menneskeskapt, noe som mennesket selv kan regulere styrken på. Også siste sitatet peker på at menneskets innsats påvirker troen.

⁴³⁵ E s. 224

⁴³⁶ E s. 238

⁴³⁷ E s. 99

⁴³⁸ E s. 71

⁴³⁹ E s. 80

⁴⁴⁰ E s. 7

Et annet eksempel som omhandler at vi alle skal dø en gang, innleder med historien om Titanic og avsluttes slik:

”Jeg har en livbåt til deg – den er Jesu Kristi barmhjertighet og kjærlighet. ... Hvis du vil ta på deg Min sannhets redningsvest og gå opp i Min Sønnns barmhjertighets livbåt, skal du leve.”⁴⁴¹

Her kan begrepene redningsvest og livbåt være metaforer for å tilegne seg troen. Andre metaforer som blir brukt er ta imot, omfavne, åpne døren.

Rettferdiggjørelse er lite omtalt. Begrepet ”min rettferdighet” brukes en gang. Andakten handler om hvorfor det finnes så mye ondskap i verden.

”Når mennesker står imot Meg og Min godhet, er det ondt. Men Jeg hater ondskap, og Jeg hater når mennesker blir såret. De gode nyhetene er at når mennesker bestemmer seg for å adlyde Meg, og lar Meg få kontrollen, mottar disse menneskene Min rettferdighet.”⁴⁴²

Hva som ligger i dette rettferdighetsbegrepet forklares ikke nærmere, verken her eller andre steder i boken. Rettferdighetsbegrepet må inneholde mer enn at ”Gud må få kontrollen”. Ellers kan vi i dette sitatet se spor av at Gud har en dommerfunksjon.

Følgende andakt kan illustrere frelestilegnelsen i *e-mail*, og viser noe av det som er påpekt ovenfor. Overskriften på andakten er ”Si det ord som ønsker Gud velkommen”. Hele andakten gjengis i sammenheng:

”Mitt barn! Noen mennesker har en fullstendig feil oppfatning av hva det vil si å ha en relasjon til Meg. De kommer til Meg med alt mulig de har utrettet og forsøker å imponere Meg og fortelle hvor gode de er. (Hva trenger de Meg for, om de er så gode?)

Skjønner de ikke at jeg vet om feiltrinnene deres? Jeg lar Meg ikke imponere av at noen kommer til Meg med falsk stolthet. Jeg ønsker å være venner med det mennesket som vil ta et skritt i tro og uttrykke tro på Meg og Min Sønn... det mennesket som vil ønske Vårt verk velkommen ... det menneske som ikke er for stolt til å vise at det har et behov.

Du trenger verken å ha på deg noen religiøs maske eller lage en stor forestilling. Når du sier til Jesus at du tror på Ham og trenger Ham, kan du komme rett inn gjennom Min hovedinngang. Så enkelt er det. Alle Tings Herre >Gud”⁴⁴³ (Bokens bruk av ellipse.)

Ovenfor anførte sitater og kommentarer gjenspeiler flere mangler i materialet. Som før antydnet, bruker ikke *e-mail* begrepene nådemiddel eller sakrament, og omtaler aldri verken dåp eller nattverd. Selv om boken oppfordrer til å lese Guds ord, gjelder dette lite i

⁴⁴¹ E s. 44

⁴⁴² E s. 174

⁴⁴³ E s. 131

forbindelse med frelsestilegnelsen. Det angir en påvirkning og frelse uten tydelig tilknytning til nådemidlene.

Boken omtaler ikke kall, vekkelse eller frelse i tradisjonell forstand, og bruker heller ikke disse begrepene. I ett av sitatene ovenfor kan en lese at Ånden åpenbarer hvem Gud er, og i en av andaktene skrives det at når en begynner å tro, så flytter Den Hellige Ånd inn.⁴⁴⁴ Men at Ånden skal ”overbevise verden om synd og om rettferdighet og om dom”⁴⁴⁵ fortelles det ikke noe om. Loven blir lite forkynt, hovedsakelig i forhold til enkeltsynder og syndstilgivelse.

Frelsestilegnelsen i *e-mail* er mye avhengig av det menneskelige subjekt. Den knyttes til begreper som at du må tro, ta imot, åpne døren. Ikke alle steder settes frelsestilegnelsen like klart i sammenheng med frelsesgrunnlaget. Selvransakelse, syndserkjennelse, eller bønn om tilgivelse i forbindelse med å bli et Guds barn, hører vi lite til. Det handler om å velge eller bestemme seg. I dette valget eller denne bestemmelsen kan det ligge en erkjennelse, men det blir aldri omtalt.

Ut fra materialet virker det som at troen skapes ved at mennesket tar et valg eller en bestemmelse. Evangelisk luthersk lære forteller at det er Den Hellige Ånd som skaper troen i mennesket og skaper tilliten til Kristus.⁴⁴⁶ I dette punktet er det et vesentlig skille. Troen kan i denne boken bære preg av å være en prestasjon, noe mennesket skal være flink til og kan styre. Slik kan det bli et slitsomt kristenliv.

4.4.3 Kirke og menighet

Kirke og menighet blir omtalt tre steder i boken. Det kan gjerne nevnes at bibelversene som er knyttet til disse tre andaktene er fra GT, hentet fra Salmene og Forkynneren,⁴⁴⁷ som om NT ikke har noe å si om dette.

”En menighet er et sted hvor Min familie kommer sammen for å elske Meg og for å elske hverandre. Et menneske som virkelig elsker Meg vil stå ved din side når du opplever vanskelige stunder. Jeg har noen fantastiske venner som Jeg vil at du skal treffe. Og de trenger deg like mye som du trenger dem!”⁴⁴⁸

⁴⁴⁴ E s. 141

⁴⁴⁵ Joh 16,8

⁴⁴⁶Jfr Luthers forklaring: ”Jeg tror at jeg ikke av egen fornuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus eller komme til ham, min Herre. Men Den Hellige Ånd har kalt meg ved evangeliet, opplyst meg med sine gaver, helliggjort meg og holdt meg fast i den sanne tro.” <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=2168>

⁴⁴⁷ Slm 26,8, Fork 4,10 og Slm 122,1

Her vektlegges at fellesskapet skal være til hjelp for hverandre. Om dette gjelder hjelp for kristenlivet eller mer generelt for hverdagslivet presiseres ikke.

En annen andakt skriver at Gud ikke bor i en bygning, men hos sine barn. Hvis en vil se Gud i aksjon, skal en gå på ett av møtene hvor de priser og tilber han.

”Finn en menighet full av glade mennesker som elsker Meg og er begeistret for Meg. Der er det virkelig liv! Vi treffes der!”⁴⁴⁹

Ellers poengteres det at møter ikke er en plikt og at det skal være en god opplevelse.

”Det er meningen det skal være et sted hvor du kan være deg selv i din relasjon til Meg – et sted hvor Mitt folk treffes for å oppmuntre hverandre, be med hverandre og feire Meg. Hvis det ikke er slik du opplever det å gå på møter, går du i feil menighet. Kom igjen, finn et sted hvor du kan feire Meg!”⁴⁵⁰

I disse utsagnene blir det uttrykt et løst og uforpliktende forhold til lokalmenigheten. Og det kan virke som en oppfordring til menighetsvandring, med gode opplevelser for en selv som hovedmål. Begrepene som brukes for en kristen forsamling er min familie, menighet, mitt folk. De vanlige metaforene som legeme, vintre, eller de hellige brukes ikke.

Boken viser en liten bevissthet rundt kirke og menighetsliv, både lokalt og globalt. Den har en svært subjektiv forståelse av tros livet, og underbygger et selvisk ego. At kristenlivet leves i fellesskap med andre kristne blir lite reflektert. En mangel i materialet er bevissthet om at Den Hellige Ånd virker gjennom kirken med utbredelse av evangeliet, ledelse, opplæring og utrustning av enkeltmennesker og hele menigheten. Det reflekteres ikke over forventningen om at den troende forventes å ta del i arbeidet i en menighet, og at det er et gjensidig utbytte i fellesskapet ved både gi og få. Ansvarliggjøring for menighetsarbeid er ikke tema. Slik sett kommer det individualistiske og egoistiske trekket i postmodernismen tydelig frem.

4.4.4 Åndens helliggjørende gjerning

Dette utgjør den største delen av materialet. Vel to tredjedeler av andaktene, det vil si 159 andakter (67,7 %), er blitt registrert her. (Se vedlegg 2). Det skrives om ulike sider ved kristenlivet, men bare noen av disse omtaler Den Hellige Ånd i denne sammenheng.

⁴⁴⁸ E s. 61

⁴⁴⁹ E s. 48

⁴⁵⁰ E s. 110

Boken snakker om det nye livet og å ikle seg det nye mennesket ved å bruke bibelverset fra Galaterbrevet 2,20; Jeg er korsfestet med Kristus. Her siteres hele andakten:

”Mitt Barn! Dette er den mektigste hemmeligheten i troslivet: Når du tar imot Jesus som din Frelser, korsfester du ditt gamle ego. Alle uvanene, den negative tankegangen, de dårlige motivene og skitne tankene blir tatt livet av.

Fordi du er *død*, trenger du ikke imponere noen med hvem du er! Hvem er det som går rundt i din hud? Det er Jesus i deg, som tar Jesus-valg, tenker Jesus-tanker og bringer Sin livgivende kraft inn i hverdagssituasjoner! Si til ditt gamle ego at det er steindødt og at du lever som en Kristus-beholder. Hvilket eventyr! Herren I Deg, Gud.”⁴⁵¹

Dette er eneste stedet der Jesus tituleres som frelser, og forteller om hva en troende eier i Kristus. Selv om teksten indirekte forteller at vi er død med Kristus og oppreist med Kristus, noe av innholdet i dåpen, er ikke dåpen et tema i boken. Ellers kan utsagnene i andakten gi assosiasjoner til syndfrihetslære, men sammen med resten av innholdet i boken, er det ikke grunnlag for å hevde noe slikt.

Ånden tar bolig i og virker i den som er kristen.

”Å bli en kristen betyr at du blir inntatt av Min Ånd – Den Hellige Ånd. Det kan høres skremmende ut, men det er egentlig helt fantastisk. ... Min Ånd i deg vil gjøre ting *gjennom* deg som du aldri kunne gjøre alene.”⁴⁵²

En annen andakt fokuserer på at Guds Ånd bor i alle slags kar, og gjennom sprekke i leirkarene kan Guds Ånd sive ut til menneskene rundt. Gud vil fylle sitt barn slik at det strømmer over.⁴⁵³ Et annet sted sier om Den Hellige Ånd; ”Han kan hele tiden fylle deg på nytt, gi deg nytt mot og minne deg om Jesu kjærlighet. Han er enorm!”⁴⁵⁴

Et par steder omtales Ånden og hans gjerning som ”kraft”. I innledningen av en andakt tegnes et bilde av å klippe en golfbane med negleklipper i stedet for en motorisert gressklipper.

”Det ville vært det samme som om Jeg skulle gi deg massevis av utfordringer i livet og så ikke gi deg kraften og visjonen du ville trenge for å gjøre jobben. Slapp av. Når Jeg gir deg et oppdrag, sørger Jeg også for kraften til å utføre det. Det er Min kraft, og tro Meg, den er mer enn tilstrekkelig.”⁴⁵⁵

Gudsrelasjonen, forholdet mellom Gud og barnet hans, er ofte tema i andaktene. I mer enn halvparten er dette til stede i større eller mindre grad. Boken skildrer denne relasjonen som

⁴⁵¹ E s. 106

⁴⁵² E s. 141

⁴⁵³ E s. 90

⁴⁵⁴ E s. 208

⁴⁵⁵ E s. 207

tett, og sammenligner den med et ekteskap. Gud vil ha hele barnet, slik en ektemann vil ha hele sin kone.⁴⁵⁶ Relasjonen blir også sammenlignet med at Gud vil dekke barnet som en dyne, holde rundt det og beskytte det.⁴⁵⁷ I denne relasjonen vil Gud lede sine barn:

”Det kan virke underlig, men Jeg vil at du skal tenke på livet ditt som en actionfilm. Jeg er regissøren, og du er helten. Så lenge du løper der Jeg (Regissøren) gir deg beskjed om, vil alt gå bra. Hør på Meg, og la Meg lede deg trygt gjennom livets minefelt. Hold bare på popkornet ditt!”⁴⁵⁸

Også når noe er vanskelig og en vil gi opp:

”Selv om omstendighetene i livet kan se elendige ut på utsiden, skjer det usynlige ting på innsiden av deg når du tror på Meg. Hver dag åpenbarer Jeg noe nytt og spennende. Framtiden din vil bli mer utrolig enn du kan forestille deg. Tro på Meg, det kommer til å bli verd å holde ut for.”⁴⁵⁹

Gud vil gjerne gjøre store ting gjennom sitt barn.

”Jeg vil gjøre mirakler gjennom alle som tror Mine ord og adlyder Min stemme. (Tro meg, om Jeg ventet på den fullkomne, modne kristne, ville jeg aldri få gjort noe!) Uansett hvor gammel du er, kan du gjøre store ting gjennom Kristus. Jeg tror på deg. Gå for det!”⁴⁶⁰

En andakt fokuserer på den innvirkning Bibelen kan ha i kristenlivet.

”Når du begynner å elske Meg – virkelig elske Meg – vil det skje noe i livet ditt. Du vil bli forelsket i Mine ord, og Mine ord vil vise seg i handlingene dine. ... Mine Ord vil bli som et dataprogram som er nedlastet i hjertet og sinnet ditt. Og du vil begynne å gi respons på det Jeg har sagt like lett som en datamaskin reagerer på programmet det opererer i. Når Mine Ord påvirker handlingene dine, blir livet spennende! La Mine Ord gjøre en forskjell!”⁴⁶¹

Dette kan gi et inntrykk av at ansvaret ligner mer på automatikk og hvordan en er ”programmert” av Gud, enn individuelt ansvar og valg.

Bønn er en del av relasjonen til Gud, og boken omtaler dette blant annet slik;

”I bønn kan jeg oppmuntre deg når du er nedtrykt, og vise deg veien når du har gått deg vill. Jeg kan gi deg mot til å takle din frykt, og Jeg kan bøye Meg ned for å tørke tårene dine.”⁴⁶²

En annen andakt oppfordrer til å gjøre bekymringene om til bønner og eksemplifiserer:

”La oss for eksempel si at du har vært bekymret på grunn av en krangel med en venn. Ta denne bekymringen og be; ”Far, hjelp meg å gjøre vennskapet vårt godt igjen. Vis meg hva jeg skal gjøre.” Jeg vil. Deretter vil jeg sende Min fred for å erstatte din bekymring. Forsøk det! Det virker!”⁴⁶³

⁴⁵⁶ E s. 100

⁴⁵⁷ E s. 101

⁴⁵⁸ E s. 88

⁴⁵⁹ E s. 119

⁴⁶⁰ E s. 81

⁴⁶¹ E s. 176

⁴⁶² E s. 172

⁴⁶³ E s. 84

Særlig en andakt knytter bønner til Den Hellige Ånds gjerning. Det innledende bibelverset er fra Rom 8,26 om Ånden som går i forbønn for oss, med sukk som ikke kan uttrykkes med ord. Andakten gjengis i helhet.

”Mitt Barn! Bønn er en oppdagelsesreise som aldri tar slutt. Stup ut i den slik du ville ha stupt ut i en dyp, klar elv og svøm! Ikke bekymre deg for om du vet hvordan du skal be. Min Ånd vil være der for å holde deg flytende. Han er den aller beste bønnepartner. Han ber med deg, i deg og for deg.

Noen ganger har du en nagende følelse av at det er noe du skulle ha bedt for, men du klarer liksom ikke helt å sette fingeren på hva det er. Det er da Min Ånd går til handling. Han ser hva som er i hjertet ditt – alle tingene du ikke klarer å sette ord på – og så vender Han dine sukk til bønn. Og selv om du kanskje ikke vet nøyaktig hva Han ber gjennom deg, vet Jeg det. Og Jeg vil svare. Din Bønnepartner >Gud.”⁴⁶⁴

Dette er opplæring i bønn, og om hvordan Ånden virker. Det gir inntrykk av at opplevelser og erfaringer skal være en del av bønnerelasjonen.

Boken forteller at Gud gjerne kan tilbes i ulike former. En andakt oppfordrer til å be med hele kroppen.⁴⁶⁵ En andakt forteller at vi gjerne må be høylytt, og begrunner det med at Gud skapte torden.⁴⁶⁶ En tredje oppfordrer til å være kreativ i bønn og sang, begrunnet i at Gud er kreativ, han lager ingen like solnedganger og slipper aldri opp for nyskapninger.⁴⁶⁷

Bønn tillegges stor kraft og makt. Andakten innledes med ordet fra Jakob 5,16 om at et rettfærdig menneskes bønn virker med stor kraft. Andakten gjengis i helhet.

”Kjære barn! En av de mektigste kreftene i verden er en bønn bedt av et av Mine barn som stoler på Jesus – en bønn bedt i Hans navn. Å be i Hans navn, er som å skrive ut en sjekk og la Jesus skrive under med Sitt Navn. Tro Meg, Han vil ikke skrive Navnet sitt under noe som Han ikke er for. Og Jeg vil avgjort ikke innløse en sjekk uten Hans signatur! Når du ber, så be i tro. Alle kan lire av seg en likegyldig bønn uten tro bak. Det er omtrent like nyttig som å kaste en mynt i en ønskebrønn. Men en inderlig bønn fra hjertet til en troende kristen bærer med seg hele fylde av Jesu kraft. Be i hans navn med tro, og se Meg virke! Din Bønnepartner >Gud.”⁴⁶⁸

Her kan det se ut som virkningen av bønner er avhengig av det menneskelige subjekt. Deler av en annen andakt nyanserer bildet noe;

”Jeg vet at du av og til ber så hardt du kan uten at det går slik du ba om at det skulle gå. Da lurer du på hvor Jeg var hele tiden. Hørte Jeg deg? Selvfølgelig gjorde Jeg det. ... Men bønn virker ikke som en

⁴⁶⁴ E s. 60

⁴⁶⁵ E s. 211

⁴⁶⁶ E s. 85

⁴⁶⁷ E s. 74

⁴⁶⁸ E s. 210

brusautomat hvor du stapper på mynten og så kommer boksen ut. Bønn virker ved tro. Når du er forvirret, så kom til Meg med sammensuriet av følelser du har innvendig. Jeg vil gi deg tro.”⁴⁶⁹

Selv om denne nyanserer noe, pekes det igjen på menneskets tro som avgjørende for virkningen av bønnen. Når slike utsagn ikke nyanseres, kan det føre til at troens virkning hele tiden er avhengig av mennesket, og troen blir en prestasjon.

Det å være vitne for andre omtales bare en gang.

”Å se reklame for en ny film er ikke på langt nær så bra som å høre en venn fortelle deg om den. Du er Min reklame. Fortell mennesker om Meg. Da vil de få lyst til å se selv. Del det Jeg har gjort for deg.”⁴⁷⁰

En andakt oppfordrer til å gi penger og gaver til Gud og hans rikes arbeid med begeistring. Det viktigste er ikke gavens størrelse men den gavmilde ånd bak. Denne andakten forteller ikke hvordan man gir penger til Gud, om det er via en menighet eller om det er til noe konkret formål.⁴⁷¹

I en annen andakt blir den kristne oppfordret til å tilgi på samme måte som Jesus. Andakten forteller om Jesus på korset, som ble solgt for penger, arrestert av hyklere, slått, spyttet på og spikret til et kors mens vennene stakk av.

”Men likevel så Jesus ned fra korset på alle menneskene som hadde skadet Ham og sa: ”Far, tilgi dem. De vet ikke hva de gjør.” Han vil at du skal tilgi på samme måte.”⁴⁷²

Boken forteller i flere andakter om at den kristne også vil møte motgang. Alle har problemer, også kristne. I stedet for å klage, oppfordres leseren til heller å spørre Gud hva en kan lære av opplevelsen. Andakten sier også at en kan møte forfølgelse bare fordi en er kristen. Leseren oppfordres til å stole på at Gud har kontrollen, og heller se på livet som en treningsleir enn en finere klubb.⁴⁷³ Slutten av en annen andakt lyder slik:

”Tro tar ikke noen omvei rundt smerte. Den bygger en vei gjennom smerten. Tro gjør ikke at alt blir lett, men den gir deg ekstra styrke når det er vanskelig. Tro kan flytte fjell, til og med fjell av frykt, ensomhet og håpløshet. La Meg styrke troen din.”⁴⁷⁴

En annen andakt oppfordrer til alltid å gjøre det rette, også i lidelsen:

”Dersom det å gjøre det rette fører til at du må lide, er du et heldig menneske. Jeg vet at dette høres sprøtt ut, men det er sant. Jeg beundrer de som gjør det som er rett også når det verken er enkelt eller

⁴⁶⁹ E s. 209

⁴⁷⁰ E s. 214

⁴⁷¹ E s. 186

⁴⁷² E s. 213

⁴⁷³ E s. 35

⁴⁷⁴ E s. 209

behagelig. I Himmelen kommer Jeg til å vente på å få takke deg personlig for det. Gjør det rette, uansett.”⁴⁷⁵

En andakt omtaler kampen mot djevelen:

”Det er bare en ting som vil hindre at djevelen overvinner deg ... at du setter Meg først i livet ditt. Da kan du, som den kloke grisen, le av den store, stygge ulven.”⁴⁷⁶

Dette sitatet er et unntak i materialet. Den åndelige virkeligheten den kristne står i, med kamp og motstand omtales i liten grad.

Den daglige omvendelsen handler i følge luthersk teologi om den kontinuerlige prosessen i kristenlivet mellom den nye og den gamle natur. *e-mail* verken bruker begrepet eller omtaler denne kampen. Fokuset er at Gud aldri gir opp sitt barn og alltid gir det nye sjanser. Han tilgir igjen og igjen. Og han vil at den troende derfor også skal tilgi andre.⁴⁷⁷ Åtte andakter handler om å komme til Gud for tilgivelse.

”Hver gang du faller, skal du vite at Jeg kan løfte deg opp igjen og begynne på nytt med deg. Du er ”overmåte god!”⁴⁷⁸ ”Når du tar et feil valg og havner i store vanskeligheter, står Jeg der og bare venter på å høre at du ber Meg om hjelp og tilgivelse.”⁴⁷⁹

Boken taler lite om syndserkjennelse, men ett sted brukes begrepet bekjenne;

”Hvis du har gjort noe galt som du trenger å bekjenne, så si det til Meg. Få det overstått og kom deretter tillitsfullt til Meg. Ikke vær redd. Jeg er din himmelske Far. På grunn av det Jesus gjorde på korset, kan du komme til Meg og være trygg på at Jeg alltid vil ta imot deg. Jeg vil alltid tilgi deg. Jeg vet hva du har gjort, og jeg elsker deg likevel.”⁴⁸⁰

Vi ser her at boken forutsetter den kristnes fall. Det tales det lite om ellers i boken. I dette sitatet forankres tilgivelsen til frelsesgrunnlaget. Det er sjelden at tekstene i boken kobler disse uttrykkene sammen. Problemet i boken er den svake forståelsen for det falne mennesket. Dette gjenspeiler seg i flere av leddene vi har omtalt.

Boken forteller ikke mye om helliggjørelsen, med fokus på livet i kjærlighet og tjeneste for nesten. Den bruker heller ikke dette begrepet. Her skinner den individualistiske trosoppfatning

⁴⁷⁵ E s. 227

⁴⁷⁶ E s. 188

⁴⁷⁷ E s. 192 og s.9

⁴⁷⁸ E s. 9

⁴⁷⁹ E s. 96

⁴⁸⁰ E s. 16

gjennom igjen. Men et par steder er noe av dette nevnt. Kjærligheten blir i en andakt omskrevet konkret til dagliglivet:

”Kjærligheten er en soldat som gir jakken til vennen sin, selv om han fryser selv. Kjærligheten er den fattige konen som besøker den rike naboens flotte hjem og ikke tenker ”Jeg skulle ønske alt dette var mitt”. Kjærligheten er fotballspilleren som vinner et trofe, men ikke skryter over det til vennene som ikke er sportslige.”⁴⁸¹

Og et annet sted oppfordres den kristne til barmhjertighetsgjerninger;

”Dersom du vil reise deg og gjøre det du vet trenger å gjøres, skal Jeg fullføre arbeidet du begynner i Mitt navn. Finnes det sultne mennesker i byen din? Begynn å gi mat til noen av dem, og Jeg vil hjelpe deg å mette resten. Jeg vil be deg om å gjøre ting som er umulige for deg. Men vær ikke redd. Hvis du begynner, skal Jeg fullføre det.”⁴⁸²

Loves det her et nytt brødunder? Har mennesket selv en makt som Gud velsigner? Problemet her er at dette presenteres uten nyanser.

Det gis i andaktstekstene en del løfter til Guds barn. Under følger noen eksempler for å redegjøre for disse. Bibelverset i den første er ”Jeg makter alt i Kristus, Han som styrker meg,” Fil 4,13. I innledningen fortelles det at stemmen i hodene våre ofte sier at vi ikke kan, men vi blir bedt om å skifte kanal til Guds som sier:

”Det finnes ikke noe du ikke kan gjøre! Alt er mulig. Når du stoler på Meg, skal Jeg gi deg styrke til å se – det finnes overhodet ikke noe du ikke kan gjøre! Med det samme du griper denne kraftfulle sannheten, vil du oppleve at låste dører slås på vidt gap. Du vil finne løsninger på problemer som så håpløse ut. Og du vil innse at det er Jeg som både virker i deg, styrker deg og hjelper deg til å gjøre det som må gjøres. Still inn på Min sannhet i dag!”⁴⁸³

Et annet eksempel er:

”Kall på meg når du er fysisk og mentalt utslitt. Jeg kan kutte arbeidsbyrden din ned til det halve! Dersom du stopper opp og hører på Meg, skal Jeg vise deg snarveier og mer effektive måter å gjøre jobben på. Noen av tingene du gjør, trenger kanskje ikke å gjøres. Det viktigste av alt er at når du har vært sammen med Meg, vil du ha fått styrke i både sinn og kropp. Min kjærlighet er som en åndelig vitaminpille som forfrisker deg og gir deg nytt liv. Fem minutter med Meg kan spare deg for mange timers arbeid.”⁴⁸⁴

Ett tredje eksempel sier:

”Fordi når Jeg lever i deg og du lever For meg, kan du ha mer enn seier over omstendighetene i livet ditt ... Jeg har makt til å forandre situasjonen din. Men noe som er enda større, er at Jeg gir deg kraft til å *overvinne* enhver situasjon. Dette er virkelig gode nyheter!”⁴⁸⁵

⁴⁸¹ E s. 98

⁴⁸² E s. 69

⁴⁸³ E s. 50

⁴⁸⁴ E s. 185

⁴⁸⁵ E s. 220

Andre kortere sitater er:

”Jeg vil at du skal være velsignet i alt du gjør.”⁴⁸⁶ Lev bekymringsløst. Det er ikke godt for Guds barn å leve med bekymring.⁴⁸⁷”Da pleier alle de kaotiske kampene og konfliktene å roe seg ned. Alle spørsmål løser seg av seg selv.”⁴⁸⁸ ”Om du bare stoler på Meg, vil jeg bringe ubegrensede muligheter inn i dine ”umulige” situasjoner.”⁴⁸⁹ ”Ha tillit til at Jeg vil møte dine behov. Da vil du alltid være fornøyd. Bare Jeg kan møte dine behov... og jeg vil.”⁴⁹⁰ ”Hvis du begynner dagen med Meg, vil det garantert bli en bedre dag.”⁴⁹¹

Det som kjennetegner materialet er at utsagnene aldri nyanseres i andaktene. Selv om det pekes på at kristenlivet kan inneholde smerte og motgang, kan slike unyanserte utsagn føre til forventninger om at den kristne i stor grad skal lykkes med sin hverdag. Boken tar i liten grad opp hva som skjer når man ikke lykkes eller får de forventede bønnesvarene. En slik forkynnelse minner om det vi kan finne i ulike trosmenigheter.⁴⁹²

Det blir en tendens i materialet at den kristne skal søke ”action” i kristenlivet, en forventning om at det skal skje ting og den troende skal erfare Gud og Den Hellige Ånds gjerning i livet, slik at det umulige stadig skjer. Dette skal erfares både gjennom bønn og gjennom å leve ut troslivet i hverdagen. Det omtales lite hva som skjer dersom man ikke erfarer eller opplever det som beskrives.

Den Hellige Ånds gjerning i dette materialet er i hovedsak knyttet til at han bor i den troende og virker gjennom den. I tillegg virker Ånden gjennom bønn, han er kraften som får ting til å skje. Åndens gjerning knyttes i liten grad til Bibelen, men til erfaringer i troslivet hos den enkelte. Ellers er det i stor grad Gud som leder sitt barn i hverdagen.

Selv om den troende stedvis utfordres til å vitne for andre og hjelpe mennesker rundt seg, har troen i stor grad fokus på subjektet og hvordan Gud kan tjene det. Mennesket blir i liten grad ansvarliggjort for andre rundt seg, verken overfor troende eller ikke-troende. At den kristne står i en åndelig kamp, omtales i liten grad. Nådegaver og utrustning til tjeneste blir omtalt i

⁴⁸⁶ E s. 95

⁴⁸⁷ E s. 66

⁴⁸⁸ E s. 175

⁴⁸⁹ E s. 183

⁴⁹⁰ E s. 177

⁴⁹¹ E s. 76

⁴⁹² Bergem, Anders 1987: *Himmelen på forskudd? Oppgjør med framgangsteologien.*

Olsen, Ståle 2009: *En analyse av Åge M. Åleskjærs syn på loven i lys av den lutherske lære om lovens tre bruk.*

Sannes, Kjell Olav 2005: *Det guddommeliggjorte mennesket og den menneskeliggjorte Gud.* En kritisk teologisk analyse på forholdet mellom mennesket og Gud hos Kenneth E.Hagin, trosbevegelsens grunnlegger og lærer.

liten grad, men det virker som mennesket gjennom trosgave i bønn har fått en egen makt som delvis kan erstatte nådegavene. Boken skriver noe om det kristne livet, men det som i luthersk teologi omtales som kampen mellom den gamle og nye natur omtales ikke. Både innholdet i og selve begrepet ”samtidig rettferdig og synder” finnes ikke i denne litteraturen.

4.4.5 Eskatologi – legemets oppstandelse og det evige liv.

To andakter forteller at Jesus skal komme igjen. På det ene stedet sies det;

”Jesus kommer tilbake til jorden for andre gang for å hente alle Himmelenes borgere. Men neste gang Han kommer, kommer Han ikke som en liten baby. Han kommer til å ri på en hvit hest. Himmelen skal revne, og Han vil komme ned med et massivt fyrverkeri. Han kommer for å hente Mine barn hjem. Hvis du har kronet Ham til din konge, betyr det at Han kommer for å hente deg også. Se etter Ham snart.”⁴⁹³

På det andre stedet sies det;

”De gode nyhetene er at Jesus kommer tilbake i egen person. Du vil kunne både se og høre Ham igjen. Han kommer tilbake til jorden for å hente familien sin, de som elsker Ham, hjem til Himmelen. Og de vil ikke bare kunne se Ham, men de vil bli lik Ham - ren og full av fred og glede. Er du klar til å dra?”⁴⁹⁴

Andaktene forteller om et møte med Jesus, men de sier ingenting om legemets oppstandelse.

Ett annet sitat hentet fra en andakt som omhandler himmelen, forteller noe mer om dette.

”I Himmelen er ingen redde. Der vil ingen skyte på deg, for kroppen din kommer til å være åndelig og ikke fysisk. Ingen vil forkaste deg, fordi vi ikke gjør slikt i Himmelen. Ingen vil skade deg på noen måte.”⁴⁹⁵

Heller ikke her sies noe om legemets oppstandelse. Når det skrives så tydelig at ”kroppen din kommer til å være åndelig og ikke fysisk”, virker det som boken ikke lærer legemets oppstandelse. Her går boken helt på tvers med den evangeliske lutherske lære og den apostoliske bekjennelsen, som lærer at Guds barn skal få et nytt, fullkomment, herliggjort og evig legeme. Konsekvensene av dette kommer vi tilbake til i drøftingen.

Det evige liv og himmelen blir omtalt med begeistring i fem andakter. En forteller at ”Livet i Himmelen er fylt med evig skjønnhet, glede og fred.”⁴⁹⁶ En annen beskriver himmelen som mer virkelig enn noe du kan ta på, fordi den vil vare evig. Samme andakt forteller at Gud har gjort klart et rom til barnet sitt, med ting det er glad i, og ting det enda ikke kjenner. Gud

⁴⁹³ E s. 235

⁴⁹⁴ E s. 239

⁴⁹⁵ E s. 86

⁴⁹⁶ E s. 166

gleder seg til å møte barnet sitt.⁴⁹⁷ En tredje andakt tar opp mangfoldet i himmelen, og forteller at i himmelen er det ikke bare hvite mennesker, men mange ulike raser som Gud elsker.⁴⁹⁸ En fjerde andakt sammenligner himmelen med en fantastisk fest som aldri tar slutt.⁴⁹⁹ Dette understrekes videre: ”Men i Himmelen er latter, glede, sang og moro regelmessige aktiviteter. Tenk på det – ingen sorg eller tårer.”⁵⁰⁰

I disse andaktene snakkes det ikke om en ny himmel og en ny jord som skal skapes, himmelen presenteres ikke som et sted utenfor som vi skal løftes opp til. Her skiller boken seg igjen fra en apostolisk tenkning og det Bibelen forteller.

4.4.6 Sammendrag

Den Hellige Ånd presenteres noen få steder og blir omtalt som ”Min Ånd”, kraft eller Åndsvenn. Ånden åpenbarer hvem Gud er, Gud kommuniserer gjennom sin Ånd, og Ånden er nær og fyller den troende stadig på nytt. Åndens gjerning kyttes i stor grad til den troende, og virker gjennom denne.

Guds frelsesgjerning gjennom evangeliet presenteres tydelig et par steder i boken, men oftere henvises det til at Jesus har ordnet opp i skillet mellom Gud og mennesket. Kirke og menighet blir omtalt noen få steder med fokus på den gode opplevelsen og erfaring med Gud i aksjon.

Ånden tar bolig i den som tror og blir en kraft som utfører ting gjennom de troende. Gudsrelasjonen vektlegges. Den er personlig, omsorgsfull, tett og nær. Bønn er en vesentlig del av relasjonene, og erfaringer og opplevelser forventes. Virkningen av bønnene kan påvirkes av mennesket og troen. Den troende forventes å møte motstand og vansker, men Gud kommer alltid til unnsetning og hjelp. Det gis mange løfter til den troende om at Gud er med gjennom alt. Gud tilgir alltid sitt barn og gir det nye sjanser. Jesus skal komme igjen og hente de troende til himmelen. Der skal det være stor fest og glede.

En del temaer blir lite vektlagt eller unnlates. Boken formidler en påvirkning uten tilknytning til nådemidlene, og sakramentene blir ikke nevnt. Det oppfordres til å lese Bibelen, men den

⁴⁹⁷ E s. 128

⁴⁹⁸ E s. 233

⁴⁹⁹ E s. 194

⁵⁰⁰ E s. 217

er lite omtalt i forbindelse med frelestilegnelsen. Guds ord er lite i fokus som redskap for Den Hellige Ånd. Ånden åpenbarer hvem Gud er, men overbeviser ikke om synd, rettferdighet og dom. Begrepene kall, vekkelse, omvendelse og frelse blir ikke brukt. Loven blir i liten grad forkynt, og loven sin domsfunksjon blir helt utelatt. Boken har en svak forståelse av det falne mennesket, og arvesynd blir ikke nevnt. Evangeliet forkynnes, men relativt få ganger sent i boken, ofte bare antydning i en setning eller to. Frelestilegnelsen settes lite i sammenheng med frelesgrunnlaget. Frelestilegnelsen blir delvis avhengig av det menneskelige subjekt, hvor mennesket selv skaper troen ved å velge eller bestemme seg for å tro. Troen kan få preg av å være en kraft som mennesket selv presterer og regulerer.

Troen har en individualistisk base og perspektiv, og det formidles et løst og uforpliktende forhold til lokalmenigheten. Den Hellige Ånd virker i svært liten grad gjennom kirken med utbredelse av evangeliet, opplæring, utrustning og gaver. Den troende blir ikke ført inn som et lem på legemet og blir ikke ansvarliggjort i menigheten. Det er en individualistisk trosoppfatning med lite vekt på helliggjørelsen med fokus på livet i kjærlighet og tjeneste for nesten. Fokuset er på subjektet og hvordan Gud kan tjene dette.

Bønnen er sentrert om erfaring og opplevelser sammen med Den Hellige Ånd og dens kraft. Hva som skjer dersom opplevelser og erfaringer uteblir, hører vi ikke noe om. Selv om det forventes at en kristen kan møte motstand, blir mange av Guds løfter ikke nyansert, og får dermed preg av at den troende for det meste skal lykkes med sin hverdag. Den åndelige kampen den kristne står i kommer lite frem. Kampen mellom den gamle og nye natur er nesten fraværende, og begrepet eller innholdet av "samtidig rettferdig og synder" finnes ikke i boken.

Boken forteller at Jesus skal komme igjen, men unngår helt domsaspektet. Den forteller med begeistring om himmelen, og at i himmelen skal vi være åndsvesen. Den utelater dermed legemets oppstandelse. Den skriver heller ikke at Jesus skal skape en ny himmel og en ny jord i fullendelsen.

4.4.7 Oppsummering og veien videre

Jeg har nå foretatt en analyse av andaktsboken *e-mail fra Gud til tenåringer* ut i fra analysegrunnlaget, for å svare på problemstillingen for oppgaven. Jeg har analysert hver artikkel for seg og deretter gjort et kort sammendrag.

Analysen har avslørt sterke og svake sider ved andaktsbøkene. I det følgende vil jeg drøfte hvilke konsekvenser dette kan ha - sett i lys av at andaktsbøker skal gi unge mennesker hjelp til å tenke og leve kristent. For noen kan andaktsboken bli eneste lærebok om hva kristendom er.

e-mail er skrevet på en helt egen språklig form, som personlige mailer direkte fra Gud til leseren. Denne formen er spesiell og krever noe refleksjon og bevissthet rundt kommunikasjonsformen. Det blir gjort her, før drøftingsdelen.

4.4.8 Profetisk form i *e-mail*

e-mail har valgt en språklig form og virkemiddel der hele andakten har uttrykk som en direkte mail eller hilsen fra Gud. Det skrives i jeg-form, og hver andakt starter med "Kjære barn!" eller "Mitt barn!". Hver andakt avsluttes med en underskrift fra Gud, men adjektivene som beskriver Gud varierer etter innholdet i andakten. Eksempler på dette er "Din Kjærlige Far, >Gud", "Frihetens Herre, >Gud" eller "Den Som Gir Deg Styrke, >Gud".

Den amerikaniserte måten å skrive "Jeg" og "Mitt" og flere andre ord med stor bokstav kan virke noe stivt og gammelmodig, og gjøre at det skapes en unaturlig avstand. Ungdom kommuniserer ikke på en slik måte i dag, og det kan gjøre det tyngre å lese. Men ved å bruke språket på denne måten prøver forfatterne å skape en nærhet mellom Gud og leseren, det understreker en tett relasjonen mellom far og barn. Gud blir gjennom den direkte kommunikasjonen nær og personlig. Han er ikke fjern eller lite tilgjengelig. I dette kan det sies at boken lykkes. Men hva kan konsekvensene av slike virkemiddel bli?

Den kristne kirke er kjent med at i Bibelen taler Gud direkte. Profetisk tale eller profetisk form innledes vanligvis med "Så sier Herren". Det skiller den fra annen tale. Denne formen har en særlig autoritet. Når hele boken skrives i denne formen, får det som sies i boken en annen og større autoritet, enn andre andaktsbøker. Kunnskap og tanker som presenteres i *e-*

mail får dermed en særlig autoritet. Mangler eller svakheter som finnes i boken blir dermed forsterket med desto større konsekvenser.

Forfatteren, eller de to forfatterne som det er i denne boken, gir seg selv en egen autoritet, over andre forkynnere. De plasserer seg ved siden av Gud eller i hans sted, i måten å presentere stoffet på, og kan dermed gi et inntrykk av at de kjenner ”alle hemmelighetene” ved Gud. De språklige effektene blir mer enn ”bare” appetittvekkere.

e-mail, sammenlignet med *Lyskasteren* og det en gjerne forventer av en andaktsbok, har relativt lite kunnskap om kristen tro. Den bruker ikke teologiske begreper, men andre ord og uttrykk, og det er uklart hva som sies. Ord og begrep som blir brukt, har mer preg av ”appetittvekkere” enn saklig trosformidling. Noe av uklarheten kan ligge i at boken er oversatt fra amerikansk / engelsk. Likevel forholder jeg meg til den norske versjonen som er det som møter norske ungdommer. Uklarhetene kan få en innvirkning på både troen og gudsbildet.

Gud er veldig kameratslig og ”tjomslig” i denne boken, både i hva han sier og hvordan han sier det, altså innhold og form. Ett eksempel på dette er uttalelsen; ”Noe av det som er gøy med å være Gud, er å ta pusten fra folk. Jeg mener det på alvor!”⁵⁰¹ Dette påvirker gudsbildet. Gud blir menneskeliggjort gjennom denne omgangstonen. Gud som hellig, og ærefrykt for Gud blir borte. Den forsvinner i språklige effekter og omgangsform, og ved at innholdet er fraværende. Når Gud i tillegg indirekte snakker negativt om andre menigheter, skaper det spenninger i bildet av en fullkommen Gud.

Mottagergruppen er tenåringer som er svært drillet i ulike medieformer og bruk av virkemidler. De fanger umiddelbart denne omgangsformen, og det er sannsynlig at det ikke reflekteres over at dette påvirker gudsbildet deres eller forståelsen av hvem Gud er. Også det ubevisste påvirker oss i stor grad.

⁵⁰¹ E s. 39

5.0 SAMMENLIGNING OG DRØFTING

5.1 INNLEDNING

I denne delen vil fokuset være sammenligning og drøfting av bøkene med vekt på de funn som er gjort i analysen, sett ut fra problemstillingen. Problemstillingen er:

”Hva sier andaktsbøker for tenåringer om Guds skapergjerning, om Guds frelsesgjerning gjennom Jesus Kristus og Guds gjerning ved Den Hellige Ånd, sett i forhold til den apostoliske trosbekjennelsen?”

Jeg vil bruke strukturen som er valgt for oppgaven, og omtale hver artikkel for seg. Jeg vil her gripe fatt i de funn som er gjort i analysen, sammenligne og drøfte dette med vekt på det teologiske innholdet og hvilke konsekvenser dette kan få. I neste kapittel vil jeg komme med et utblikk mot konsekvenser av funnene, særlig i møte med tenåringer. Først vil jeg se på konsekvenser for innhold, autoritet og kunnskap, deretter aktuelle spørsmål for kristen tro og møte med tidens utfordringer. Så vil jeg peke på bredde og ensidighet i kristen livsutfoldelse, og hvordan dette arter seg i kirke, hjem, samfunn og lønnekammer.

Generelt kan vi si at *Lyskasteren* hører til en pietistisk luthersk vekkelsestradisjon med særlig fokus på kall, vekkelse og omvendelse. Slik er vektleggingen i boken i tråd med denne tradisjonen. Likevel kan det reflekteres over de valg forfatteren gjør, og eventuelt hvilke konsekvenser denne vektleggingen kan få. Analysen av *Lyskasteren* viser at det teologiske innholdet ligger nær og tilsvarer apostolisk og felles kristent trosinnhold. Det er derfor forholdsvis lite å kommentere på innholdssiden. Likevel kan et par ting bemerkes. Det handler like mye om kvantitet som kvalitet, og metode, hvordan stoffet presenteres. I dette tilfellet kan det muligens få en betydning.

e-mail gir seg ikke ut for å tilhøre en evangelisk luthersk tradisjon, og dette kommer også frem gjennom analysen. Boken er likevel mye brukt innenfor lutherske sammenhenger. Den er preget av mangler og utydelighet. På en del vesentlige punkter skiller den seg fra apostolisk tro, innholdet er relativt smalt og fokuset svært individualistisk. Jeg vil prøve å løfte frem de utfordringer og konsekvenser dette kan gi for det teologiske innholdet og troen.

5.2 FØRSTE ARTIKKEL: GUDS SKAPERGJERNING

5.2.1 Guds person

Guds person henger sammen med gudsbildet som blir tegnet i bøkene, preget særlig av hans gjerninger. Gudsbildet er et tema i seg selv, særlig i *e-mail*. Boken vektlegger å imøtegå bildet av en streng og fjern Gud, og presiserer at Gud er en levende, allmektig og nåværende person. Han elsker med mektig nåværende kjærlighet. Han er nær, alltid tilstede, engasjert, virksom, leder, far, venn og glad i leseren. Gud er sterk, fullkommen, evig, uforanderlig, uendelig, allvitende, allestedsnærværende, som en ”tripp” og ikke til å forstå helt ut. Boken formidler et nært gudsbilde og en nær gudsrelasjon. Gudsrelasjonen fokuserer på den enkeltes fellesskap med Gud. Beskrivelsene av Gud vektlegger i hovedsak hans allmektighet, kjærlighet og omsorg til sitt barn. Med unntak av det som sies om at Gud er evig og allmektig, kan vi gjerne si at Guds menneskelige trekk blir vektlagt i denne boken.

Dersom vi sammenligner med begrepene som beskriver Gud i *Lyskasteren*, er de noe ulike. *Lyskasteren* viser flere sider. Gud er uransakelig, større enn vi kan fatte, uutgrunnelig, stabil, hellig, opphøyd, allmektig, rettferdig, vred, dommer, helbreder, gjør under og det umulige, vis, evig, verdig all ære, kjærlighet, skaper, og utrettelig. Selv om boken forteller at Gud er nær den som tror, formidler den en større avstand mellom Gud og mennesket, et fjernere gudsbilde og en mer distansert gudsrelasjon. Gudsrelasjonen vektlegger ofte tjenesten for Gud, det å være et lem på hans kropp eller en gren på vintreet. Vi kan si at boken vektlegger mer de guddommelige sidene i sin presentasjon av Gud. Særlig Guds hellighet får fokus. Det uttrykkes gjennom gudsfrykt, - å tjene Gud uten å frykte ham er umulig, sier boken. Guds navn er opphøyd og hellig, og Guds vrede over synd og hans dom over menneskets synd blir gjentatt.

Vektleggingen i *Lyskasteren*, at Gud er hellig, rettferdig og dommer, mangler i *e-mail*. Det blir heller ikke omtalt at Jesus skal komme igjen og dømme verden. Boken unnlater å nevne denne siden ved Gud, denne dimensjonen. Nettopp Guds hellighet skiller Gud fra mennesket.

Hellig er et hovedord i tredje artikkel i Apostolicum, og et nøkkelord når Bibelen beskriver Gud. Aksel Valen-Senstad peker på at helligheten er Guds nidkjærhet for sin egen ære som Gud og hans vilje til å fastholde sitt vesen som eneste grunnlag for samfunn med mennesket. Helligheten er som en ild som verner Guds vesen, og den ytrer seg som vrede over alt opprør

og synd.⁵⁰² Denne siden ved Gud unnlater *e-mail* å skrive om. Det reduserer hans guddommelighet, og skaper en noe endimensjonal Gud. Den utelater deler av det Bibelen forteller om Gud, og forutsetningen og årsaken til inkarnasjonen blir borte.

Valen-Sendstad skriver videre: ”Guds hellighet åpenbarer seg slik at den fastholder Gud som Gud, skapning som skapning, menneske som menneske og sikrer den guddommelige herlighets fullkommenhet og ære.”⁵⁰³ Dette skillet mellom Gud og mennesket rokkes ved i *e-mail* både ved at helligheten utelates, men også i presentasjonsmåten, hvor forfatteren går inn ved Guds side og skriver mailer på vegne av han.

Guds kjærlighet til sitt barn virker å være hovedmålet med andaktsboken *e-mail*. Men når helligheten forsvinner, kan det forringe kjærligheten som presenteres. Guds person innehar mange egenskaper. I denne boken kommer ikke spenningen mellom Guds hellighet og hans kjærlighet frem. Dette paradoksale i hans person forsvinner.

Guds kjærlighet og motivet for den ligger i Gud selv. Kjærligheten er evig, fullkommen, fri og uavhengig overfor den han elsker, men bundet til hans herlighetsvesen. Kjærligheten til mennesket er av nåde, helt ufortjent og uforskyldt. Den viser seg i overbærenhet med synderen, langmodighet, miskunn og barmhjertighet. Kjærligheten kommer tydelig til uttrykk ved at Gud elsker mennesket til døden og gir sin enbårne Sønn til frelse for det fortapte.⁵⁰⁴ Denne kjærligheten som viser seg gjennom forsoningen i Kristus, at Sønnen straffes for menneskets synd, blir utydelig i *e-mail*.

Den hellige kjærligheten er lite tydelig i *e-mail*, men er klarere i *Lyskasteren*. Det kan virke som *e-mail* forankrer kjærligheten i Guds omsorg og relasjon til mennesket. Han viser interesse for hverdagen og livet til sitt barn. Guds kjærlighet kan få preg av å være selvfølgelig i denne boken. *Lyskasteren* forankrer Guds kjærlighet i Gud selv, og i evangeliet, hans frelsesgjerning i Jesus Kristus, med fokus på barmhjertighet, nåde og miskunn. I tillegg kommer kjærligheten frem gjennom Guds opprettholdelse av skaperverket. *Lyskasteren* omtaler også noen steder at Guds hellige kjærlighet noen ganger kan være tøff, og at han kan

⁵⁰² Valen – Sendstad 1979 s. 138

⁵⁰³ Valen – Sendstad 1979 s. 138

⁵⁰⁴ Valen – Sendstad 1979 s. 138-139

si nei til barnet som ber om noe, slik foreldre ikke gir lommekniv til en treåring som ber om dette.

5.2.2 Guds skapergjerning

Gud blir i begge bøkene presentert som menneskets, og himmelens og jordens skaper. Felles for begge bøkene er at de formidler hans skapergjerning med fokus på mennesket. Begge bøkene vektlegger menneskeverdet og menneskets unike verdi for Gud.

Lyskasteren plasserer mennesket inn i en sammenheng i verden, med et etisk ansvar for omverdenen. Den peker også gjennom noen andakter på forvalteransvaret. Ved nærlesing av *e-mail* er det vanskelig å finne at mennesket er plassert inn i en sammenheng i skaperverket og gitt forvalteransvar. Dersom vi drar inn Luthers tenkning om lovens tre bruk, er grunntanken at Guds lov gjelder alle mennesker. I utgangspunktet står alle under Guds vilje og må stå til ansvar for ham. Lovens første bruk er av politisk og samfunnsmessig karakter, og mennesket plasseres inn i denne sammenheng med et ansvar i forhold til både Gud, myndighetene og samfunnet. Mat 22,21 sier det slik: ”Gi da keiseren det som keiserens er, og Gud det som Guds er!” Denne ansvarliggjøringen er tydelig i *Lyskasteren*, men mangler i *e-mail*.

e-mail har i hovedsak fokus på at Gud har skapt individet, til relasjon med seg. Guds barn blir ikke gitt noe ansvar for lokale eller globale sammenhenger eller relasjoner, verken for samfunnet eller miljøet. Det er få tanker for noe eller noen utenfor individet. Mennesket blir i liten grad ansvarliggjort, verken i forhold til Gud, medmennesker, samfunn eller natur. Dersom mennesket ikke blir ansvarliggjort, kan det rukke ved et kristent menneskesyn og menneskeverdet.

Guds omsorg for den skapte verden kommer i *e-mail* til uttrykk bare gjennom sin omsorg for sitt barn. Men det fortelles ikke noe om at Gud opprettholder verden. Det kan virke som Guds opprettholdelse av verden er en selvfølge, og da vil denne delen av Guds skapergjerning forsvinne. *Lyskasteren* har med refleksjoner over dette, og vektlegger at mennesket og verden er helt avhengig av Guds opprettholdelse for å puste, røre seg og være til. I denne sammenheng blir det også gitt uttrykk for glede og takknemlighet over skaperverket i *Lyskasteren*. Glede over skaperverket blir det også gitt uttrykk for i *e-mail*, men ikke over at Gud opprettholder sitt skaperverk.

5.3 ANDRE ARTIKKEL: GUDS FRELSESGJERNING GJENNOM JESUS

5.3.1 Jesu frelsesgjerning

Lyskasteren er tydelig på hvilken rolle Jesus spiller i frelseshistorien og trekker klare linjer til GT og Israelsfolkets historie. Fraværet av dette i *e-mail* bekrefter inntrykket av mangler, utydighet og uklarhet generelt, og utydeliggjør innholdet i Jesu frelsesgjerning spesielt. Apostolisk tro bygger på hele Guds frelseshistorie og hele Guds ord.

Når Jesu frelsesgjerning ikke settes inn i en sammenheng, kan det være med på å skape større uklarhet om hvorfor Jesus kom til jord. *e-mail* skriver ofte om at Jesus kom for å rette opp skillet mellom Gud og mennesket. Men boken utelater å forklare hvorfor dette skillet har oppstått. Det virker som boken forutsetter en bakgrunnskunnskap hos leseren, at dette er kjent kunnskap. Men slik bakgrunnskunnskap kan en ikke forvente. Ën setning i hele boken forteller at det er synden som skiller oss fra Gud. Derfor måtte Jesus dø. Men ut fra det andre boken skriver, synes ikke dette å være en død under Guds dom. Her skiller boken seg fra Bibelens lære. Boken formidler liten bevissthet om det falne mennesket, og omtaler aldri arvesynden. Det kommer ikke frem hvor fundamentalt skillet mellom Gud og mennesket er, og hvor håpløst mennesket er stilt i seg selv i forhold til Gud. Utydeligheten rokker også ved Jesu rolle og hvem han er som en av de tre personene i guddommen.

For *Lyskasteren* er frelsesgjerningen et kjernetema. Det er hovedtemaet i til sammen 60 andakter. Soning og forsoning blir presentert på mange ulike måter, slik at det skal være mulig å gripe innholdet i dette kjernestoffet. Forfatteren bruker mye tid, og er seg bevisst sin oppgave som pedagog og sjelesørger. Tekstene er tydelig på at Guds hellighet skiller Gud fra det syndige mennesket og at alle mennesker har arvesynden etter Adams fall. For mennesket er det umulig å gjenopprette dette skillet mellom Gud og mennesket. Bare ved Jesus gjennom hans soningsdød på korset hvor han kjøpte mennesket fri, er det mulig å ha med Gud å gjøre. Når menneskets håpløse situasjon i seg selv i forhold til Gud ikke fremkommer i *e-mail*, og begreper som soning, forsoning og frelse ikke blir brukt, svekkes bildet av en hellig Gud. Det svekker også det radikale i evangeliet, og den store nåden og barmhjertigheten som Gud viser mennesket gjennom Jesus Kristus blir delvis borte.

Formidlingen i *Lyskasteren* er i stor grad Jesus-fokusert, og da særlig hans korsdød og soning. Vi kan si at boken er Kristus-sentrert og korssentrert. *E-mail* er i liten grad Jesus-sentrert, og

har mer fokus på relasjonen mellom Gud og hans barn. Vi kan gjerne si at boken er kjærlighetssentrert og relasjonssentrert. Men denne relasjonen bygger i liten grad på forsoningen i Kristus og evangeliet, og kan få et preg av selvfølgelighet. En følge av dette kan bli at tilgivelsen også noen steder blir preget av selvfølgelighet.

e-mail har et stort fokus på gudsrelasjonen og hans omsorg og interesse i sine barn. Som antydning tidligere i oppgaven, kan det se ut som verdien av inkarnasjonen like mye blir at Gud ble menneske og derfor vet hvordan barnet har det, som at Gud selv ble menneske for å frelse. Dette er med på å underbygge forståelsen av frelsen som noe selvfølgelig, og at frelsen i liten grad bygger på evangeliet.

Begge bøkene har relativt lite fokus på Jesu historiske gjerning og hans lære, det vil si tekster fra de fire evangeliene. Dette trenger ikke å ha noen særlig betydning. De gangene det skrives om dette i *Lyskasteren* blir det knyttet til omtale av det kristne livet, helliggjørelse eller frelestilegnelse. I *e-mail* blir det brukt til å si noe om hvem Gud er og gudsrelasjonen. Hovedtema i andaktene blir sjelden hentet fra evangelienskriftene, tekster der vi finner mye av Jesu lærestoff og hvordan han møtte mennesker.

5.3.2 Jesu oppstandelse og gjenkomst

Jesu oppstandelse blir vektlagt i *Lyskasteren*, og det presiseres at oppstandelsen bekrefter både Jesu person, hans gjerning og at han er konge i dag. Dersom Jesus ikke hadde stått opp, ville troen vært forgjeves, fordi frelsesgrunnlaget ikke ville vært gjeldende. *e-mail* omtaler ikke Jesu oppstandelse. Når dette utelates, kan det redusere noe av Jesu sanne guddommelighet, og svekke bevisstheten om hvem han er og var. Ser vi dette i sammenheng med lite omtale av Jesu frelsesgjerning, viser dette liten vektlegging av Jesu person og hans gjerning i boken.

At Jesus skal komme igjen en dag fortelles det om i begge bøkene. Men de er svært ulike i omtalen av Jesu dom. *Lyskasteren* kommer flere ganger tilbake til dette, særlig i sammenheng med vekkelser og omvendelse. Det gjelder for leseren å være ferdig og forberedt til dette, med hovedvekt på å eie frelsen i Jesus Kristus. Det er verdens frelser som holder dom. I *e-mail* unngås det å tale om at da skal alle mennesker stå opp legemlig, og at Jesus skal dømme både levende og døde. Boken har fokus bare på den eskatologiske frelse. At Jesu dom ikke

omtales, er med å bekrefte inntrykket av fravær av en hellig Gud og at lovens domsaspekt ikke formidles. På dette viset blir heller ikke mennesket stilt til ansvar for sitt liv.

5.4 TREDJE ARTIKKEL: GUDS GJERNING VED DEN HELLIGE ÅND

5.4.1 Den Hellige Ånds person

Den Hellige Ånd er ikke den personen som tradisjonelt har fått mest oppmerksomhet innenfor luthersk pietistisk vekkelseskristendom. Dette finner vi igjen i vektingen i *Lyskasteren*. Det er også den av personene i guddommen som er minst kjent, og noen ganger omgitt av dunkelhet og vansker med forståelse for hvem han er. Likevel skriver boken en del og ganske tydelig om Åndens person og dens gjerning. Men der Åndens gjerning blir omtalt, blir det som regel inkludert i de andre personene i guddommen.

Tradisjonelt blir Den Hellige Ånd i større grad knyttet til mer karismatiske sammenhenger. Men *e-mail* som hører mer til en slik sammenheng, har heller ikke mye omtale av Den Hellige Ånd, noe en gjerne kunne forventet. Denne boken forteller lite om Den Hellige Ånd som person, og lite om dens gjerning. Innholdet begrenses til at Ånden bor i den som tror og virker som en kraft i kristenlivet.

5.4.2 Frelsestilegnelse

Lyskasteren har et stort fokus på frelse, noe kvantiteten viser tydelig. Dersom vi legger sammen andaktene hvor hovedtema er frelsesgrunnlaget, frelsestilegnelse og Jesu dom, som i denne boken blir knyttet til frelesspørsmålet og frelsestilegnelse, så utgjør det 37 % av materialet. Dette må anses som noe av det viktigste for boken, og stiller naturligvis spørsmål om mottagerbevissthet. Er leseren en troende eller ikke? Undertegnede tenker at majoriteten av de som leser en andaktsbok er kristne, eller har en tanke om at de ønsker å være det. Hva det eventuelt kan føre til med en så hyppig og gjentakende forkynnelse av frelse til den frelste, eller omvendelse til den omvendte, kommer vi tilbake til i neste kapittel.

Utfordringen til å ta et valg eller komme til tro, blir gitt i begge bøkene. I *Lyskasteren* blir dette spørsmålet alltid knyttet til Jesus og hans frelsesverk. I *e-mail* er ikke denne forankringen like tydelig. Den knyttes flere steder til Guds kjærlighet. Med tanke på det vi

skrev ovenfor at denne kjærligheten ikke omtales som en hellig kjærlighet som viser seg tydeligst gjennom Jesu frelsesgjerning, er dette medvirkende til å svekke frelsesgrunnlaget.

I tillegg synes frelestilegnelsen i *e-mail* å være knyttet til det menneskelige subjekt. Gud virker gjennom sitt ord og gjennom den lengselen som er lagt ned i hjertet til mennesket. Siden loven ikke forkynnes til dom, blir ikke mennesket ansvarliggjort, og det blir liten sammenheng mellom omvendelse og syndserkjennelse. Dersom mennesket ikke ansvarliggjøres, kan det rokke ved menneskesynet. Hvilken bevissthet får mennesket om hvem det er i forhold til Gud ved en slik forkynnelse?

I *e-mail* virker det som at troen skapes ved at mennesket selv tar et valg eller bestemmer seg for å tro, og dermed er man et Guds barn eller en troende. Dette bygger på Jesu korsdød, men det skrives ikke noe om at troen skapes av noen av personene i guddommen. Slik blir frelestilegnelsen i stor grad et menneskeverk. Dette strider vesentlig med apostolisk tankegang og en mister hvilen i evangeliet. *Lyskasteren* er tydelig og klar på dette. Troen er tillit som bygger på evangeliet. Menneskets bidrag begrenser seg til et ja eller nei til å ta imot den gaven frelsen eller troen er. Resten er overgitt til Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd og deres gjerning. Det er Ånden som skaper troen i mennesket.⁵⁰⁵ I *e-mail* får man inntrykk av at troen er en kraft som mennesket disponerer, og delvis kontrollerer og styrer selv. Men i stedet for kraft, kan troen blir et religiøst strev avhengig av mennesket, og ikke hvile i frelsen i Jesus Kristus.

5.4.3 Kirken

Den kristne blir døpt inn i kirken, og er et lem på Jesu legeme. Kirken er et levende legeme, som trenger lemmene i virksomhet. Den er en del av et fellesskap hvor sakramentene er i funksjon, Åndens gaver får virke, og diakoni og misjon er en naturlig del av virksomheten. Kirken har både en samfunnsmessig og en åndelig funksjon. *Lyskasteren* peker på en del av dette, og vektlegger særlig misjon og det å tilhøre et kristent fellesskap. Siden boken hører til i en kristen vekkelsestradisjon med foreningstanken og bedehuskultur i fokus, finner vi ikke mye om menighetstanken og bygging av menighet. Likevel skriver forfatteren bevisst om sakramentene og at disse bør være i funksjon i det kristne fellesskapet.

⁵⁰⁵ Jfr Luthers forklaring til tredje trosartikkel

e-mail er derimot dominert av den postmodernistiske tenkningen med et svært individualistisk fokus på selve mennesket og dets behov i møte med Gud og relasjonen med ham. Det er mine behov, mine relasjoner og ikke fellesskapet. *e-mail* er også preget av fragmentering av innholdet i kristen tro, og troslivet er løsrevet fra en menighetssammenheng.

Nådemidlene som er grunnlaget for troens liv, kan lett forsvinne uten en kirke eller menighetsfellesskap, noe vi ser tydelig i *e-mail*. Særlig går dette ut over sakramentene dåp og nattverd. Den troende får heller ikke erfare gudstjenestefellesskapet med alle dets elementer, sammen med andre troende. Kirken er en naturlig opplæringsarena, hvor de praktiske elementene av troslivet kan læres ved å se og erfare hva og hvordan andre troende opererer. Lederskap, ansvar, diakoni og disippelskap er nok lettere å tilegne seg ut fra praksis enn teori.

5.4.4 Det kristne livet

Drøftingen av første artikkel avdekket et noe ulikt gudsbilde i bøkene. Dette gir seg utslag i godsrelasjonen individuelt og i forhold til andre troende. To eksempler kan illustrere forskjellen på hvordan godsrelasjonen omtales i bøkene. Første eksempel er hentet fra *Lyskasteren*:

”Det er i denne Guds hender jeg, - lille menneskekrypet, skal få leve og puste og arbeide og dø. Han tok meg inn der da jeg ble et Guds barn.”⁵⁰⁶

Her bemerkes tre ting, etter hva som er påpekt før i oppgaven. Mennesket blir lite i forhold til Gud, betegnet som menneskekrypet. Nærheten til Gud kommer frem gjennom at i hans hender skal en leve og tjene, tjenesten er en viktig del av gudslivet. Til slutt pekes det på omvendelsen, da en ble et Guds barn.

Det andre eksempelet er hentet fra *e-mail*:

”Jeg vil at du skal bli kjent med Meg. Men hvordan skal du kjenne Min stemme dersom du ikke tilbringer tid sammen med Meg? Vennskap er toveiskommunikasjon.”⁵⁰⁷

Her vektlegges vennskapet mellom to likeverdige, det å tilbringe tid sammen, og at en kan høre Guds stemme. Dette fellesskapet blir ikke knyttet til Guds ord i Bibelen. Eksempelene viser forskjeller i godsrelasjonen, både i presentasjon og vektlegging.

⁵⁰⁶ L s. 47-48

⁵⁰⁷ E s. 32

Selv om mange av andaktene i *e-mail* er blitt plassert under kategorien det kristne livet og helliggjørelse, så handler svært mange av dem om relasjonen med Gud, at han bryr seg om hverdagens utfordringer og vanskeligheter, og at han hjelper i disse situasjonene.

Helliggjørelsen i form av kjærlighet og gode gjerninger mot nesten er lite fremtredende.

Boken gir i liten grad veiledning i kristen livsutfoldelse og teneste, og de utfordringer man kan stå ovenfor i livets realisme.

Her prøver *Lyskasteren* i større grad å omtale kristen livsutfoldelse. En del andakter gir en generell beskrivelse av utfordringer eller vansker. Men svært mange av disse andaktene får preg av formaning. Formaning kan være positivt ladet og være en oppmuntring, påminnelse eller tilrettevisning. Denne versjonen finnes nok et par steder i boken, men formaning som advarsel, alvorlige råd og moralisering er mer fremtredende. Det advares særlig mot ”djevelen, verden og vårt eget kjød”. Det er pedagogisk og sjelesørgerisk viktig å skrive om disse forholdene, det ser vi tydelig når *e-mail* hovedsakelig unnlater å omtale dette.

Formaning er et fremmedord i *e-mail*. Formaning i *Lyskasteren* preges av alt en må passe seg for og som er farlig. En forenklet oppsummering kan være, at samlet sett kan dette gi boken preg først av en ”kamp” for å tilegne seg troen, og deretter en kamp for ikke å miste troen.

Begge bøkene omtaler Åndens frukt og Åndens gaver, og at dette er noe som gis den troende. I *e-mail* blir Åndens gaver ikke knyttet til å virke i et kristent fellesskap eller menighet. Men en oppfordres heller til å gjøre individuelle erfaringer med Ånden og Åndens kraft. I *Lyskasteren* fokuseres det på at dette skal tjene menigheten og det kristne fellesskapet, og at det er Ånden som utrufter og bestemmer hvilke gaver den gir. Åndens frukt er kun omtalt et par steder i *e-mail*, hvor kjærligheten skal vise seg i konkret hjelp til nesten. *Lyskasteren* peker på at fruktene som skal følge den kristne er glede, kjærlighet, langmodighet og fred som det tales om i Gal 5,22. Det presiseres at grenene må ha livsforbindelse med stammen som er Kristus. I tillegg nevnes det at når den kristne bærer frukt, blir den nedbøyd, slik grenene på et tre som bærer frukt vil bli nedbøyd.⁵⁰⁸ Idealet her blir en nedbøyd kristen. Dette kan gi inntrykk av en trist og forsagt kristendom, og er nok et av stedene der pietistisk tenkning kommer tydeligst frem.

⁵⁰⁸ L s. 297-298

Begge bøkene forteller om bønn, og vektlegger dette, uten at det blir presisert at det er spesielt ”lønnkammer-bønn”. I *Lyskasteren* er rollen at barnet kommer til sin far og ber om hjelp. Selv om bønnene påvirker Gud, er det Gud som er den allmektige og tar avgjørelsene. Han kan svare både ”ja”, ”nei” og ”vent litt” på bønner. Boken skriver også om både tvil og anfektelser i bønneliv og trosliv. I *e-mail* kan det se ut som at mennesket kan påvirke bønnesvaret med sin innsats eller hvis en bare tror nok. Mennesket kan ha en kraft som påvirker Gud og griper inn i hans allmakt. Her rokker en ved Guds suverenitet.

Særlig *e-mail* oppfordrer til å bruke tid på bønn og relasjonen med Gud. Her oppfordres en til å lytte til hva Gud eller Ånden sier, uten at dette knyttes til Guds ord. Slik legger denne boken mer opp til erfaringer med Gud i troslivet. Denne forventningen om at Gud og Ånden kan tale utenom Bibelen er nesten ikke tilstede i *Lyskasteren*. Men ved ikke å forvente noe utenom Ordet, kan det være med å begrense Åndens gjerning. Denne forventningen i *e-mail* om erfaringer eller at det skal ”skje noe”, kan derimot bli et åndelig mas eller press. Boken skriver ikke noe om hva som skjer eller hvordan man forholder seg dersom man ikke gjør slike erfaringer. Hva gjør en dersom Gud ikke ”virker”? Når kartet ikke stemmer med terrenget og virkeligheten, kan bønn og trosliv gi mer utfordringer og vansker, enn erfaringer av en kraft og et fellesskap. *Lyskasteren* er tydelig på at troen hviler på Jesus Kristus og hans gjerning alene, ingenting annet.

Hvilen i evangeliet og i troen ligger i alt vi har i Kristus, og at overfor Gud er vi fullkomne i Kristus. Denne hvilen bør være en vesentlig del av troslivet. Hvilen kan rokkes ved dersom evangeliet ikke forkynnes tydelig. *e-mail* er lite tydelig på at troen bygger og hviler på frelsen i Jesus Kristus alene. Som tidligere påpekt virker troen delvis å være avhengig av det menneskelige subjekt. Når et menneske bestemmer seg for å tro, eller tar et valg å om å tro, er det blitt et Guds barn som tror. I tillegg blir en utfordret til å ”sette troen i gir” eller til at bønner er avhengig av menneskelig innsats; en utfordres til å be med inderlig innlevelse. Troen kan også få preg av en kraft som mennesket disponerer og bruker slik det selv finner for godt. Det kan gi troen preg av både menneskelig aktivitet og supermakt, men også strev og mas som rokker ved hvilen i evangeliet.

5.4.5 Eskatologi - Det kristne håpet

Eskatologien er fundamental for kristen tenkning. Både skapelse og gjenløsning er en del av den samme skapertanke, og sikter mot fullendelsen. Begge bøkene skriver om det kristne håpet, og det som venter. Begge beskriver en himmel, hvor alt skal være godt og alle skal ha det bra. Men noe vesentlig skiller. I *e-mail* beskrives himmelen som noe over oss, hvor vi skal være sammen med Gud i hans himmel som åndsvesen. Bibelen lærer derimot, slik også Apostolicum bekjenner, at på den siste dag skal Jesus reise opp alle mennesker legemlig. *Lyskasteren* er tydelig på dette, og forteller at på denne dagen skal det også skapes en ny himmel og en ny jord. Dette er en viktig del av Guds skapergjerning og hans frelsesgjerning. Der skal alt være godt og Gud skal bo sammen med menneskene. Dette er et fysisk sted der mennesket skal leve i sitt nye legeme som skal være fullkomment. I *e-mail* blir himmelen ikke presentert som et fysisk sted, ikke som en nyskapelse, og menneskene blir ikke gitt herlighetslegemer. Det blir en sammenblanding av det som fortelles om himmelen, uten å presentere i helhet hva Bibelen forteller.

6.0 UTBLIKK MOT KONSEKVENSER AV FUNNENE

6.1 INNLEDNING

I det foregående kapitlet sammenlignet og drøftet jeg de funn som ble gjort i analysen, med hovedvekt på det teologiske innholdet. I dette kapitlet vil det pedagogiske være i fokus. Jeg vil se på hvilke konsekvenser funnene kan få, særlig for tenåringer som er målgruppen for andaktsbøkene.

Først griper jeg fatt i kunnskapsinnholdet i bøkene. Jeg starter med innholdet for analysen, ser på de temaene som ble drøftet i forrige kapittel, og ser på hvilke konsekvenser dette kan få i møte med ungdommer. Etterpå vurderer jeg konsekvenser for autoriteten som blir gitt uttrykk for i bøkene. Deretter ser jeg på hvilken kunnskap som blir presentert, og ikke minst på konsekvensene av mangelen på kunnskap. Konsekvenstenkningen kan ikke verifiseres, og blir stående som et innspill i en debatt om emnet. Deretter vil jeg se på hvilke utfordringer en tenåring kan få når han skal orientere seg i møte med aktuelle spørsmål omkring kristen tro, tanke og liv. Til slutt vil jeg drøfte konsekvenser for kristen livsutfoldelse i kirken, hjemmet, samfunnet og lønnkammeret.

6.2 KUNNSKAP

6.2.1 Innhold

Et viktig tema i begge andaktsbøkene er gudsbildet. *e-mail* vektlegger særlig Guds kjærlighet, mens hans hellighet er mangelvare. Dette kan føre til et noe ensidig gudsbilde for en tenåring, og han får ikke et bredt og fyldig bilde av hvem Gud er. Boken får ikke frem paradokset mellom Guds hellighet og hans kjærlighet. Nettopp paradokset, hans kjærlighet midt i hans hellighet, får tydelig frem at han elsker med en slitesterk kjærlighet.

Gudsfrykt er nok ikke det som oftest forkynnes til ungdommer i dag. Men i *Lyskasteren* kan dette å stadig høre at Gud dømmer din synd og dine gjerninger, være med å utvikle en redsel for Gud mer enn gudsfrykt. At Gud kan dømme positivt, at noen av gjerningene kan være gode for menneskene rundt deg, blir ikke omtalt. Dersom den kristne er redd Gud, kan han lett miste fotfestet og innholdet i evangeliet. Den troende er fullkommen i Kristus og har ikke noe

å frykte for Gud. Det ligger utenfor oppgaven å avgjøre om dette faktisk skjer, her pekes det bare på en fare ved denne vektingen i materialet. Et nyansert og bredt gudsbilde bør vektlegges i møte med ungdom.

Tenåringer er i en fase hvor de prøver å finne ut hvem de er og skal skape sin egen identitet. En del sliter med negativt og vanskelig selvbilde. De trenger å høre tydelig at de er skapt, elsket og sett av Skaperen, og i sentrum av hans omsorg. Det kristne menneskesynet og menneskets unike verdi for Gud må være tydelig. *Lyskasteren* er tydelig på dette, *e-mail* har dette temaet delvis med.

Guds skapergjerning og opprettholdelse av verden kan få preg av å være en selvfølge i *e-mail*. Det kan gi leseren liten forståelse og bevissthet for helheten i Guds skapergjerning. Dette møter vi også igjen ved den manglende omtalen av eskatologien, at Gud skal skape en ny himmel og jord når Jesus kommer igjen. Dette kan skape likegyldighet og utakknemlighet for skaperverket og Guds gaver. I tillegg forsterker det fraværet av ansvarliggjøring for skaperverket i denne boken. Ansvar for de kommende generasjoner og miljøet blir et av hullene i fundamentet.

Israelsfolket, Messiasprofetier og Guds frelseshistorie i det gamle testamentet er lite fremtredende i *e-mail*. Her kan en miste noe av forståelsen for helheten i Guds frelsesgjerning, og storheten i Guds frelsesverk gjennom sin sønn Jesus Kristus. Jesu liv og gjerning var forutsagt av profetene, det var ingen tilfeldighet. Den kristne kan miste noe av historien sin, og en mister dette som israelsfolket ble minnet om i 5.Mos kapittel 6, om å innprente Guds ord i sine barn, gjemme det i sitt hjerte og ikke glemme alle Guds velgjerninger. Noe av fundamentet og grunnlaget for troen kan bli borte. En fragmentert og løsrevet presentasjon gir også større muligheter for å skape en postmodernistisk og individualistisk tro, ved å velge selv hva en vil forholde seg til eller ikke.

Mangel på forkynnelse av Guds hellighet i *e-mail* gir en svak forståelse av det falne mennesket. Sammen med utydighet rundt Jesu rolle og frelsesgjerning - samt manglende forkynnelse av lovens domsaspekt – kan dette føre til problemer med å forstå behovet for frelse. Boken forteller om et skille mellom Gud og mennesket, men er utydlig på årsaken til dette skillet. Dette kan gi vansker ved frelestilegnelsen og hindre levende tro.

Lyskasteren har et sterk fokus på Jesu frelsesgjerning, og er svært tydelig på at frelsen ligger i Jesus Kristus alene. I utgangspunktet kan det tenkes at dette vil føre til glede og takknemlighet over frelsen. Det kan også medvirke til fornyelse og bevissthet av det man eier og har i Kristus. Guds ord og Den Hellige Ånd virker uavhengig av mennesker og deres intensjon. Men det kan også tenkes at det å forkynne til frelse for den frelste så ofte, kan føre til usikkerhet i forhold til frelsesspørsmålet. Er en ikke rett eller godt nok frelst? Holder ikke den frelsen jeg har? Det kan kanskje også føre til frustrasjon med stadige repetisjoner over det samme. Til sammen kan dette gå ut over frimodigheten til den kristne. En kan miste tryggheten, friheten og gleden som allerede er gitt i troen. I rundt to tredjedeler av andaktene i *Lyskasteren* brukes begrepet synd, enten til å advare mot synd, peke på at leseren er en synder, eller slå fast at Jesus frelser fra all synd. Denne hyppigheten kan være med på å undergrave hvilestedet, og skygge for hvilen i evangeliet. Den høye frekvensen av spørsmål om troen kan virke mot sin hensikt, og kan gi usikkerhet og uro rundt troen, i stedet for trygghet og ro.

I begge bøkene skrives det generelt lite om Den Hellige Ånd, og når Åndens gjerning er tema, henvises det heller til de andre personene i guddommen. Dette kan øke usikkerheten og dunkelheten som ofte følger Den Hellige Ånd. Ved å være mer bevisst på å bruke Åndens navn, når han faktisk er virksom, kan dette øke kunnskapen og bevisstheten om både Åndens person og Åndens gjerning hos leseren.

Troen kan i *e-mail* synes som den er et produkt av menneskelig innsats. Det er også en stor forventning om erfaring og opplevelser gjennom tro og bønn. Det vil alltid være positivt å ha en forventning til Åndens gjerning. Faren kan oppstå når leseren ikke opplever dette, og ikke gjør de erfaringer som blir beskrevet eller vist til. Hva gjør dette med troen og forholdet til Gud? Gjelder Guds kjærlighet også den leseren som tilsynelatende ikke mestrer troen? Hvor plasseres tvilen i denne boken? En konstant streben etter erfaringer, rokker ved hvilen i evangeliet og friheten i Kristus. De sjelesørgeriske momentene får lite rom, og snevrer slik inn bredden i det kristne livet.

Jeg har ovenfor pekt på at *Lyskasteren* bruker stor grad av formaning, og at det oftest er i en versjon med moralisering og pekefinger. En kan spørre om dette er beste måten å veilede de unge på, om det er sunn pedagogikk for opplæring i levende tro, og god livshjelp for en

kristen? Når et barn skal lære å sykle eller gå, er det lite trolig at det lærer best med hele tiden å høre hva det må passe seg for, om alle farer som lurer, og alt som kan gå galt.

Mange er enige om at dagens ungdom i liten grad ønsker å bli fortalt hvordan de skal leve livet sitt.⁵⁰⁹ De lytter mer dersom en viser interesse for deres liv og dersom en ønsker å gå sammen med leseren. I *Lyskasteren* er det en tendens til at forfatteren kommer med fasitsvaret for hva du skal gjøre og hva du ikke skal gjøre. Det kan stilles spørsmål ved i hvilken grad dette kommuniserer og blir mottatt av leseren. Svaret her ligger langt utenfor rammen av oppgaven, men dette er likevel et relevant spørsmål.

6.2.2 Autoritet

I møte med andaktsbøkene og særlig *e-mail* kommer spørsmålet om kunnskap og autoritet, hvem som har den høyeste autoritet. *Lyskasteren* er tydelig på at det er Bibelen som er høyeste autoritet, her finner vi Guds ord og hans vilje. Bibelen er åpenbaringskunnskap og kunnskapen er normativ. Forfatterens rolle er å formidle denne kunnskapen til leseren.

I *e-mail* sidestiller forfatterene seg med Gud og Guds ord. Tilsynelatende får de samme autoritet som åpenbaringskunnskapen. Dermed blir det en sammenblanding av hva som er Bibelens ord og hva som er forfatterens ord. Det blir utydelig hvor autoriteten ligger.

Åpenbaringsordet ligger da ikke bare i Bibelen, men også hos forfatterene. Dette gir plattform og grobunn for forvirring for en tenåring. Og det viser en tilknytning til deler av kristen karismatikk, hvor forkynneren kan tale på Guds vegne.

6.2.3 Konsekvenser av kunnskap og mangel på kunnskap

Kristen tro bygger på kunnskap om den treenige Gud og frelsen i Jesus Kristus. Gud har åpenbart seg i historien gjennom Israelsfolket og inkarnasjonen. Dette kan vi tilegne oss gjennom Bibelen, en samling av ulike typer skrifter, som sammen peker på han som er troens mål og fullender, Jesus Kristus. Kunnskap om og kjennskap til innholdet i Bibelen og den kristne tro (dogmatikk) er derfor helt essensielt for å tilegne seg troen, men også for å stå grunnfestet i den. Andaktsbøker er ikke lærebøker, og som det ble påpekt i innledningen, er det ikke tydelig definert hva en andakt skal være eller hva andaktsbøker skal inneholde. Med

⁵⁰⁹ Pollard 2003: *Tenåringer – hvorfor oppfører de seg slik?*

tanke på at tenåringer er i en fase hvor de stadig tilegner seg ny kunnskap på mange arenaer, bør dette også gjelde troslivet. De er i en prosess hvor det forventes av dem at de får egne meninger og skal ta egne valg. Da trenger de klar og solid kunnskap til å kunne ta valgene ut fra. I forhold til kristen tro tenker mange ungdommer mye på dette, særlig i forbindelse med konfirmasjonen, enten man velger å confirmere seg eller ikke.

Enten en er bevisst på det eller ikke, er andaktsbøker en kilde til kunnskap om kristen tro for en tenåring. Derfor er det vesentlig hvilken kunnskap som blir presentert. Slik analysen viser ovenfor er dette noe variabelt. *Lyskasteren* gir en relativt bred presentasjon av innholdet og grunnlaget for kristen tro, som ligger nær apostolisk tro. *Lyskasteren* vektlegger særlig omvendelse og frelse, noe som kan gi mye kunnskap om akkurat dette. Men denne vektingen kan også medføre at det blir mindre kunnskap om andre områder innenfor kristen tro.

e-mail viser i analysen at den unnlater å omtale, eller er svært vag og begrenset i formidling av essensielle tema for kristen tro. Det påvirker kunnskapen som presenteres. Manglene og utydighetene i stoffet kan gi feil kunnskap, svekket kunnskap, eller utydelig kunnskap og forståelse. Dersom kunnskapen er utydelig, kan det gi rom for personlige og individuelle tolkninger, noe som kan gli godt inn i et postmodernistisk og individualistisk forhold til tro. Det kan bli vanskelig å holde på en tydelig lære. Begrensningene i kunnskapen som presenteres - et relativt snevert felt innenfor kristen tro og liv - kan gi et smalere gudsbilde og et mer snevert og utydelig forhold både til troen og innholdet. Det som kan oppfattes som annen lære sett ut fra apostolisk tro, kan skape forvirring om trosinnholdet. Hullene eller manglene kan være farligere enn for mye av enkeltheter eller uheldige formuleringer.

I møte med *e-mail* er det tydelig at den tilhører en annen konfesjon enn evangelisk-luthersk bekjennelse. Likevel er dette en bok som brukes i også lutherske ungdomsmiljø. De fleste tenåringer er ikke i stand til å vurdere andaktsbøker i forhold til lære og bibelsk innhold. Derfor er det voksgenerasjonens ansvar å følge med på hvilken kunnskap som blir servert, og veilede etter det.

Mangler, tvetydigheter og feil som finnes i *e-mail* er en stor utfordring, særlig for kunnskapsinnholdet, fordi summen av det som står der trekker mot en annen lære enn den som anses som apostolisk og felles kristen. Grunnen til at boken likevel er såpass mye i bruk og trykkes i nye opplag, er nok flerdelt. Hovedinnholdet i boken, Guds kjærlighet til sine

barn, er et budskap alle trenger og liker å høre. Formen er direkte og personlig, og lett å bli grepet av. Tekstene og språket er lett, direkte og ungdommelig. Men like viktig er det at det nettopp ikke er en lærebok, men en andaktsbok. De som benytter den, leser toppen et lite stykke for dagen. Dette blir bare en liten og fragmentert del av det som bør formidles og læres gjennom bibellesning, menighetsliv og kristen virksomhet.

For ungdommer som har kommet til tro, kan troen variere fra å være nølende til å være intens på samme måte som følelser, opplevelser og andre uttrykk kan være varierende eller intense for denne aldersgruppen. Selv om troen kan være intens, er den sjelden dyp. En del av utfordringen blir da å få troen grunnfestet i kunnskap.

Rett nok er ikke troen avhengig av eller bygger på om den enkelte har nok kunnskap om tro. Likevel er kunnskapen vesentlig for å tilegne seg og få en grunnfestet tro. Tvilen er for mange kristne også en del av troen. Den kan oppta tankevirksomheten, og føre til både bekymring og kvaler. *Lyskasteren* omtaler dette et par steder, mens dette ikke er tilstede i *e-mail*.

6.3 MØTE MED TIDENS UTFORDRINGER OG LIVETS REALISME

Mennesket har til alle tider stilt essensielle spørsmål som hvor vi kommer fra, hvor vi skal etterpå, hva som er meningen med livet osv. Disse spørsmålene dukker opp hos de fleste, om ikke før, så i alle fall i løpet av tenårene. Kristen tro gir svar på noen av disse spørsmålene. *Lyskasteren* imøtegår noen av disse, men langt fra alle. *e-mail* svarer i svært liten grad på disse spørsmålene.

Det ondes problem er ikke direkte med i apostolikum og heller ikke i analyseapparatet, men er for mennesket et av de essensielle spørsmålene. Fallet og hvordan ondskaperen kom inn i verden blir omtalt i *Lyskasteren*, og *e-mail* omtaler ondskap i en av andaktene.⁵¹⁰ Men hvor ondskaperen og djevelen kommer fra, gir ikke noen av bøkene svar på. Likevel er det et spørsmål som tenåringer kan ha. Fravær av omtale om dette kan være helt ubevisst, eller så har man valgt en enkel løsning hvor man utelater de vanskelige spørsmålene. Dette fører til at man svikter et pedagogisk og sjelesørgerisk anliggende, og ikke tar på alvor alle

⁵¹⁰ E s. 174

dimensjonene i denne verden. Ondskapen er noe alle må forholde seg til på ett eller annet vis, og en tenåring vil trenge hjelp til å plassere dette i forhold til Guds skapergjerning.

Ungdom leter etter svar på vanskelige spørsmål. Selv om de ikke alltid gir uttrykk for at de setter pris på læring, ønsker likevel de fleste kunnskap og fakta når det blir presentert på en god måte. Slik sett kunne gjerne bøkene også tatt opp spørsmål om hvordan man kan forsvare kristen tro i møte med vanskelige og utfordrende tema og spørsmål. Deler av apologetikken kunne vært en integrert del av innholdet. *Lyskasteren* kan i noen få andakter ha spor av dette, men apologetikk er ikke et tema som vektlegges.

En del tenåringer synes det kan være vanskelig å møte utviklingslæren og Darwinismen, og synes det er utfordrende å få denne til å stemme med kristen skapertanke. Slike spørsmål blir ikke tatt opp i bøkene. Ethiske spørsmål i forhold til bioteknologi, genteknologi og forskning blir ikke omtalt. Til forsvar av manglene i *Lyskasteren*, kan det nevnes at denne ble skrevet på et tidspunkt da problemstillinger som bioteknologi, miljøproblematikk og lignende bare var i en begynnelsefase. *e-mail* er skrevet i senere tid. *Lyskasteren* har en andakt som omhandler abort, men ut over det skriver heller ikke denne boken om problemstillingene.

Ressursforvaltning, forbruk, bærekraftig utvikling, miljøproblematikk, likestilling og rettferdighet er heller ikke særlig omtalt. Igjen så kan vi finne spor av noe av dette i *Lyskasteren*, men ikke som hovedtema. I *e-mail* finner vi et totalt fravær av omtale av slike problemstillinger.

Det kan se ut til at spørsmål og problemstillinger som opptar tanke og tankevirksomhet i liten grad er tema for disse andaktsbøkene. Likevel er dette spørsmål og problemstillinger som kan være en del av tenåringers hverdag, og kunne vært en naturlig del av en andaktsbok. Med tanke på opplæring til kristen tro og kristen tenkning rundt disse spørsmålene, forventes det at modne kristne har både kunnskap om og et reflektert forhold til slike problemstillinger. Tro og tanke har betydelig innvirkning på samfunnsliv, arbeidsliv og politikk, og da er det vesentlig at ungdommer læres opp til en bevissthet og refleksjon rundt dette.

For de fleste tenåringer handler livet om hverdager, med familieliv, venner, skolegang og fritid. Oppløste familier er en del av samfunnet som de må forholde seg til, enten selvopplevd eller gjennom venner og bekjente. De forholder seg til ulike medier mer selvfølgelig enn den eldre generasjon, og må forholde seg til enorme mengder informasjon og ytre påvirkning. Det

å stå støtt i en slik verden og ha fotfeste er en utfordring, samtidig som en påvirkes av det venner mener og gjør.

Møter andaktsbøkene sentrale dimensjoner i menneskelivet? *Lyskasteren* tar opp noen av disse, som selvbilde, kjærlighet, seksualitet og samliv, likestilling, yrkesvalg og utdanning, mediepåvirkning, tilgivelse og forsoning, og litt om tvil og tro. Andre dimensjoner som kropp og identitet, vennskap og relasjoner, familieliv, selvstendighet og tilhørighet, fysisk og psykisk helse, følelser og grenser, sorg og tap, ressursforvaltning og forbruk, relativisme og pluralisme, rettferdighet og bærekraftig utvikling blir ikke tatt opp.⁵¹¹ *e-mail* har et tilnærmet fravær av omtale av slike dimensjoner i menneskelivet. Hvilke konsekvenser kan dette få for troslivet og livsmestring? Hva skjer når ”kartet ikke stemmer med terrenget”? Hvordan kan troslivet bli integrert i hverdagslivet, dersom dette ikke formidles eller noen viser dem?

6.4 BREDDE OG ENSIDIGHET I KRISTEN LIVSUTFOLDELSE

6.4.1 I kirken

En vesentlig del av det kristne livet og troen er kristen livsutfoldelse. Dette er noe som kan læres ved kunnskap, men hovedsakelig gjennom erfaring. Kristen livsutfoldelse skjer i stor grad i tilknytning til en menighet, forsamling eller et annet kristent fellesskap. Jesus underviste disiplene om dette, og det har vært en del av den kristne kirke i ettertid. Enhver kristen trenger tilhørighet til et slikt fellesskap, hvor man kan være delaktig i et inkluderende fellesskap - både åndelig og sosialt - og bli ansvarliggjort og tjene med sine gaver. Kirken innehar viktige funksjoner som opplæring, diakoni og misjon.

Kirken bør for en tenåring være en naturlig opplæringsarena, hvor de praktiske elementene av troslivet kan læres ved å se og erfare hvordan modne troende lever. Lederskap, ansvar, diakoni og disippelskap er nok lettere å tilegne seg ut fra praksis enn teori. Tenåring ser ofte etter gode rollemodeller.

Lyskasteren peker på viktigheten av å tilhøre et fellesskap, og peker på at den troende er en del av Guds kirke i verden og har ansvar for sine troende søsken i andre deler av verden. Den

⁵¹¹ Jfr Kirkerådet 2010: Gud gir – vi deler. Plan for trosopplæringen i Den norske kirke. Trosopplæringsinnholdet s. 16-17

har fokus på misjon og det å være et vitne for mennesker i hverdagen. Men boken skriver egentlig lite om den lokale menigheten eller fellesskapet, og hvilken funksjon fellesskapet kan ha for den troende og omvendt. Dette kan henge sammen med at boken er skrevet i en tradisjon hvor bedehuskulturen og organisasjonstanken med foreninger, misjons- og bibelgrupper står sterkt. Her har tradisjonelt ikke menighetstanken og menighetsbygging stått like høyt som i andre kirkesamfunn.

Som tidligere anført har *e-mail* et svært individualistisk forhold til tro. De få gangene menigheten omtales, er det i form av at menigheten skal sørge for god underholdning som demonstrerer Guds nærvær, og en oppfordres til å søke rundt til en finner et slikt sted. Boken bruker begrepet "Min familie" i forbindelse med frelsestilegnelsen, men vi hører ikke noe mer om hva denne familien er eller hvordan den fungerer. Slik sett er den postmoderne kulturpåvirkningen svært fremtredende i denne fremstillingen, med en svært individualistisk tankegang. Fokuset er å finne det som fungerer for individet. Den kollektive dimensjonen som del av bevisstheten om troslivet er liten.

Dersom kristenlivet kun skal være knyttet til lønnekammeret, er det noe fundamentalt galt. Hva vil etter hvert skje med den kristne kirke på jord? *e-mail* viser en mangel på menighetsforankring og tilhørighet til en kirke og et kristent fellesskap, noe som ikke er i tråd med apostolisk lære. Dette er heller ikke i samsvar med det vi kan lese om utbredelsen av evangeliet i Apostlenes gjerninger og brevlitteraturen i NT. Hvilken betydning vil dette få for utviklingen av troslivet til tenåringen og hvilken betydning får den for utviklingen av kirken? Sakramentene faller blant annet bort uten en menighetssammenheng. Tenåringene leter etter forbilder og rollemodeller. Hvor skal de søke dem, om ikke i kirken? Hvor skal de lære og erfare kristen livsutfoldelse, om ikke i menigheten? Hvordan skal en drive misjon og diakoni, om ikke gjennom Guds menighet på jord?

Gjennom menigheten kan disippeltanken komme i funksjon. Her kan tenåringene følge etter eldre og modnere disipler som går foran og viser vei, samtidig som de går sammen med dem, og kan samtale og veilede underveis. Kunnskap, dogme og lære lar seg lettere knytte til bokstaver, enn livet og livets realisme. Derfor bør dette bli en del av forkynnelsen, så det åndelige livet ikke blir en separat del som ikke omhandler hverdagslivet. Her har andaktsbøker for ungdommer mulighet til påvirkning ved reflektert og nyansert omtale.

Det er alvorlig for kirken og kirkens fremtid dersom troen blir individualisert, og ikke knyttes til et kristent fellesskap. Den troende mister kirkens betjenende funksjoner og kirken mister lemmene som skal betjene sine med-lemmer. Det kan få alvorlige konsekvenser både for menighetslivet innad, men også for misjonsvirksomhet og utbredelse av evangeliet.

6.4.2 I hjemmet

Familien og et kristent hjem har stor påvirkningskraft og innvirkning på en tenåring, selv om dette kan oppleves som en turbulent tid for begge parter, og det er ikke nødvendigvis den kristne opplæringen som får størst oppmerksomhet. En kristen familie er en liten menighet, en celle som del av en større enhet. Her er gode muligheter for å lære de praktiske elementene for tros livet, med andaktsliv og bønn, gaver, oppgaver og tjenester, det vil si et menighetsliv i miniatyr. Selv om tidsklemma er en utfordring for de fleste familier, finner man gjerne rom i hverdagen til små andaktsstunder rundt et felles måltid eller et annet tidspunkt. Her er det mange som benytter en andaktsbok.

Begge andaktsbøkene forteller at det er viktig å lese i Bibelen, men ingen forteller om hvordan en kan få hjelp, dersom en synes det er vanskelig. At det finnes bibel-leseplaner eller annet hjelpemateriell utarbeidet for unge mennesker blir ikke omtalt. Opplæring i bibellesing og bønneliv for personlig tros liv kan bli gitt i menigheten, men her er også hjemmet en unik opplæringsarena. Ingen av andaktsbøkene nevner at tros livet kan leves ut og deles i familien.

I familien kan tenåringene lære at troen blir en naturlig del av alle sidene av livet i de mange daglige små oppgaver, men også i møte med vanskelige spørsmål og etiske utfordringer. Gjennom tydelige foreldre og eldre søsken kan tenåringene få gode rollemodeller og lære integritet i tros livet. Dette krever våkne og bevisste foreldre som bruker mulighetene, og som starter med gode vaner lenge før barna kommer i tenåringsfasen. Om troen har integritet hos foreldrene vil ofte bli tydelig for tenåringen i denne fasen. Åpne og rause foreldre som står støtt, både i troen og livet, vil være en stor ressurs for en tenåring i en utprøvende fase.

6.4.3 I samfunnet

Mennesket er skapt av Gud til å forvalte jorden og til å ta sin del av samfunnsansvaret. Dette gjelder både i familien, lokalmiljøet, på skole, arbeid, i politikken, forvaltning av natur og ressurser lokalt og globalt. Dette er en del av den kristnes ansvar gitt av Gud. I *Lyskasteren* er noe av dette omtalt, men er ikke det som vektlegges mest. Verdien av god innsats på skolen og godt arbeid, kommer til en viss grad frem. Men hovedfokus blir mer det åndelige livet enn hverdagen. I *e-mail* er omtale av samfunnsansvar totalt fraværende. Slik kan det som skrives bli fragmentert og løsrevet fra det som er livets virkelighet for leseren. Selv om det et par steder pekes på at vi skal hjelpe dem som trenger det, er og blir hovedfokus ”meg og mitt” i en postmodernistisk tankegang.

Samfunnsansvar er en del av Guds skapertanke. Dersom de kristne ikke er deltagende i lokalmiljøet, fellesskapet, politikken og miljøspørsmål, hvordan kan da Guds skapertanker og de kristne verdiene få prege samfunnet? Og hvordan skal denne bevisstheten komme, dersom den ikke blir forkynt eller lært gjennom gode forbilder til nye generasjoner? Ansvar både lokalt og globalt, for det nære og det fjerne, er ikke automatikk og noe de fleste tenåringer trenger å lære. Her har familien og menigheten et særlig ansvar. Men en andaktsbok har også mulighet til å bearbeide tankeliv og bevissthet.

6.4.4 I lønnkammeret

Det personlige og individualistiske tros livet dekker det man før gjerne kalte lønnkammeret, med et personlig andaktsliv med bibellesing og bønn. Ved siden av Bibel, bruker mange en andaktsbok, oppbyggelsesbok eller bønnebok. Ellers er bønnen en del av hverdagen for mange, men knyttes ikke nødvendigvis til sted og tid. I lønnkammeret er det tid til stillhet og ettertanke, og det blir et møte mellom Gud og hans barn. Her er arenaen for en av de daglige matstasjonene som gir næring til tros livet. Det varierer nok en del i innhold, fra enkle bibelvers og mannakorn, til dypere bibelstudier og mer grundig opplæring.

Det finnes få undersøkelser om dette, men det antas at det er her i lønnkammeret og det personlige, individuelle fellesskapet med Gud, at andaktsbøker oftest er i bruk. Slik sett er det sterkt individualistiske draget i *e-mail* gjerne på sin plass. Denne boken vektlegger særlig dette gudsfellesskapet. Men med tanke på at en andaktsbok får en viss opplæringsfunksjon for

en tenåring, blir det et problem når det bare er denne siden ved den kristne livsutfoldelsen som blir omtalt.

6.5 ANDAKTSBOK FOR UNGDOM – ET UMULIG PROSJEKT?

Arbeidet med andaktsbøkene, har gitt ulike tanker om både innhold og funksjon. Et naturlig spørsmål blir hva som er den gode andaktsbok for tenåringer? Så lenge ingen har definert tydelig hva en andakt er, eller hva en andaktsbok skal være, er det umulig å komme med et enkelt svar. Denne oppgaven har sett på det teologiske innholdet og er hovedsakelig en vurdering av kunnskapen som blir presentert. Tenåringer er i en fase hvor det er viktig å lære og tilegne seg kunnskap om troen. Verden åpner seg på en ny måte og de trenger hjelp til å møte den. Da vil kunnskapsinnholdet få en større betydning enn i andaktsbøker for voksne.

Tenåringer er ofte i en turbulent tid, og en fase hvor mye formes. Samtidig har de en enestående læringsevne og stor kapasitet på kunnskap. Dette er en stor mulighet og utfordring, og bør tas på alvor, slik at det ikke bare gis lett-versjoner av tro og liv. Det betyr at en skal være tydelig på troens innhold og presentere alle vesentlige sider ved trosgrunnlaget. En enkel opplæring i bibelhistorie vil være naturlig, og i de mange bibelfortellingene er det mye å hente for tro og tanke, liv og lære. Noe apologetikk vil kunne hjelpe en tenåring i møte med ikke-troende. Troen kan være intens for en tenåring, men er sjelden særlig dyp. Den trenger hjelp til å bli grunnfestet.

Troen er mer enn kunnskap og dogmer. En andaktsbok bør speile kristen livsutfoldelse, og knytte troen til et kristent fellesskap. Tenåringer elsker fellesskap med venner, og dette bør benyttes bevisst inn i menighetstenkningen. Andaktsboken bør være oppmerksom på og imøtegå det særlig individualistiske draget i postmodernistisk tankegang, siden dette også griper inn i kirken. Andaktsboken bør møte livets realisme, både i innhold og form. Det vil si *hvilke* tema som blir omtalt, men også *hvordan* disse omtales. Teksten må ha en nærhet til livet, leseren bør kunne kjenne seg igjen i det han leser, og oppleve det aktuelt for hans tro og liv. Kartet - det han leser - bør stemme overens med landskapet, der han lever livet.

Variasjon i innhold er vesentlig, og det bør ikke være forfatterens favoritt-tema som blir gjentatt med ulike variasjoner gjennom hele boken. Men også variasjon i uttrykksmåte kan virke forfriskende og vekke leseren. Språket må ivareta og formidle det teologiske innholdet,

samtidig som det er enkelt, friskt og tydelig på en måte som passer tenåringer. Ulike former for virkemidler kan med fordel brukes for å understreke og forklare innholdet. Her gir ny teknologi nye muligheter.

Vi er alle et produkt av den forkynnelsen vi møter, positivt og negativt. Manglene i denne undersøkelsen har vist at det vi ikke er bevisst på eller lar være å forkynne, også vil prege både kunnskapen og troen. Økt kunnskap og bevissthet rundt innholdet og vektingen i forkynnelsen, vil forhåpentligvis resultere i bedre andaktsbøker, både for barn, unge og voksne. Andaktsbøker for tenåringer er ikke et umulig prosjekt, men en virkelig stor utfordring!

7.0 LITTERATURLISTE

PRIMÆRKILDER - ANDAKTSBØKER

Andaktsbøker for tenåringer utgitt de siste 25 årene (mer enn 150 sider)

Askildsen, Tore m.fl (1992): *Dagens..! Andaktsbok for ungdom*. Oslo: Lunde Forlag. (2. oppl 8000 eks)

Bjørsvik, Kjell m.fl (1991): *Kontakt. Andaktsbok for unge*. Skrevet av ungdomsledere i kristne organisasjoner. Straume: Sambåndet Forlag. (1. oppl 2000 eks)

Cloninger, Clare og Curt (2000): *e-mail fra Gud til tenåringer*. (Originaltittel: e-mail from God for teens. 1999) Skjetten: Hermon Forlag (5. oppl 12 000 eks)

Copeland, Kenneth og Gloria (2001): *Nåde nok. Andaktsbok for unge mennesker*. Skjetten: Logos Forlag (Originaltittel: Over the Edge. 1998) (4000 eks)

Guds lille andaktsbok for tenåringer. (1997) Oversatt av Amund Hestsveen.(Originaltittel: Gods little devotional for students. 1996) Skjetten: Hermon Forlag

Kohlenberger III, John R (1998): *1 MINUTE BIBLE 4 Students. With 366 Devotions for Daily Living*. Nashville, Tennessee: Holman Bible Publishers

Shipman, Brian (2000): *WWJD i dag. Andaktsbok for ungdom*. Ottestad: Prokla-Media. (Originaltittel: WWJD Today? Daily meditations 1998) (5. oppl 10302 eks)

Sjaastad, Egil (1984): *Lyskasteren. Andaktsbok for ungdom*. Oslo: Lunde Forlag. (12. oppl 40000 eks)

Teglgaard, Thomas (2007): *IB. Ingen betingelser. Ingen begrensninger*. Oslo: Lunde Forlag (1. oppl, 2000 eks)

Tveitereid, Knut (2001): *En helt overkommelig Bibel*. Oslo: Det norske bibelselskap. (14. oppl 52 000 eks)

Tveitereid, Knut (2005): *En helt overkommelig disippel*. Oslo: Det Norske Bibelselskap. (17 000 eks)

Wirèn, Torgny / Johansson, Mats (1999): *Under huden. Andaktsbok for ungdom og andre voksne*. Oslo: Verbum forlag. (2500 eks)

Kortere andaktsbøker (under ca 150 sider)

Bandak, Merete (1996): *Nå har du sjansen*. Straume: Sambåndet forlag (1. oppl 2000 eks)

Collmar, Lars (1995): *Den flekkete leoparden, dronningens katt og 30 andre korte andakter*. (Originaltittel: Fläckiga pantern, drottningens katt och 30 andra korta andakter.) Oslo: Verbum

Ferstad, Gunnar (2003): *Melding mottatt*. Bergen: Sambåndet forlag (2. oppl 2500 eks)

Halvorsen, Cathrine Haugeli og Sefland, Idum Strøm red: (2007): *LOVED. Andaktsbok*. Oslo: Acta Forlag (1. oppl)

Haug, Agnes (1997): *Sprekkdannelser som gir liv*. Oslo: Fem brød og to fisker.

Isaksen, Karsten (2009): *Huspostill for unge mennesker. Andaktsbok*. Skjetten: Hermon Forlag.

Iversen, Ole C (1914): *Livsklarhet: nogen taler særlig til unge*. Kristiania: Lutherstiftelsen

Johannesen, Geir Harald (2008): *Gjengen undres. Små stubber om livet og evigheten*. Oslo: Luther forlag. (2000 eks)

Johnsen, George (1981/69) *Rett kurs: andaktsbok for unge*. Oslo: Lutherstiftelsen.

Kristensen, Vidar (1992): *Hemmelig gull: andakter for barn og unge*. Oslo: IKO

Moen, Torhild red: (1989): *Rekke hender: morgensamlinger i ungdomsskolen*. Oslo: IKO

Nilsen, Einar Johs (1905): *Bliv i pakten: andagtsbog for unge*. Skien: Erik St.Nilssen

Teglgaard, Thomas (2010): *Gaven: mer enn du ber om*. Oslo: Lunde

Thorkildsen, Tore Einar (1990, 1982) *70X7! : andaktsbok for unge*. Oslo: Luther

Utaker, Espen / Bjorvatn, Asle (1998): *God files: han trodde det ikke før han fikk se det*. Oslo: Genesis. Utgitt i samarbeid med Ny horsisont

Wulfsberg, Høyer og Schreiner (1918): *Andagtsbok for ungdom*. Kristiania: Luthersk Bokmission

Wulfsberg, G.W (1911): *Betragtninger til hver dag i maaneden for konfirmanter*. Bergen: Luthersk Bokmission

100 dager med Bibelen: (en andaktsbok for ungdom) oversatt av Bjørn Nygaard. Oslo: Triangelforlaget (Originaltittel: Die ersten 100 Tage mit der Bible 1982)

ANNEN LITTERATUR

Apostolicum. Den apostoliske trosbekjennelsen med Luthers forklaring. Hentet fra Den norske kirkes hjemmesider. <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=2168>

Bibelen – Norsk Bibel 1988, Bokmål (Norsk Data-Bibel) Oslo: Norsk Bibel as

Barsnes, Hilde, Andreas Hergertun, Margit Lovise Holte, Knut Tveitereid og Einar Weider (2004): *Vil du meg noe? Forkynnelse for ungdom.* Oslo: Iko-forlaget As.

Bergem, Anders (1987): *Himmelen på forskudd? Oppgjør med framgangsteologien.* Oslo: Luther forlag/Credo forlag.

Bergstrøm, Gøran og Boreus, Kristina (red) (2005): *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text-och diskursanalys.* Stockholm: Studentlitteratur

Borgman, Dean (1997): *When Kumbaya is not enough. A practical theology for youth ministry.* Peabody, Mass: Hendrickson Publishers

Coggan, Donald (1996): *A new day for preaching the sacrament for the Word.* London: SPCK

Davis, Ken (1996): *How to speak to youth... and keep them awake at the same time.* Grand Raids, Mich: Zondervan Publishing House

Dean (ed), Clark, Rahn (2001): *Starting right. Thinking theologically about Youth Ministry.* Grand Raids, Mich: Youth Specialties/Zondervan Publishing House

Den lille katekisme. En liten håndbok med det viktigste i kristentroen på grunnlag av Martin Luthers lille katekisme. (2000) Oslo: Verbum

Dunn, Richard R (2001): *Shaping the spiritual life of students: A guide for Youth Workers, Pastors, Teachers & Campus Ministers.* Downers Grove III: InterVarsity Press

Estborn, Sigfrid (1929): *Evangeliska svenska bönböcker under reformationstidevarvet.* Stockholm: Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag.

Fields, Doug (2004): *Hensiktsdrevet ungdomsarbeid: 9 elementer for sunn vekst.* (Originaltittel: Purposedriven youth ministry 1998) Oslo: Luther Forlag

Fowler, James W (1981): *Stages of faith: the psychology of human development and the quest for meaning.* San Fransisco: Harper & Row

Hansson, Stina 1991: *Ett språk för själen. Litterära former i den svenska andaktslitteraturen 1650-1720.* Göteborg: Institutionen

Henriksen, Jan-Olav (red) 1994: *Tegn, tekst og tolk. Teologisk hermeneutikk i fortid og nåtid.* Oslo: Universitetsforlaget.

Jacobsen, John Steinar (2002): *Radioandaktene revisitert. En undersøkelse av NRK-andaktene i 2001 sammenlignet med Olav Skjevelans stikkprøver i årgangen 1983/84.* Bergen: NLA-forlaget

- Jensen, Oddvar Johan 1994: *Katekismens teologi. En innføring i Luthers Katekismer*. Oslo: Credo Forlag.
- Jones, Tony (2001): *Postmodern youthministry: Exploring Cultural Shift, Creating Holistic Connections, Campus ministers*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan
- Kirkerådet - Den Norske Kirke (2010): *Gud gir – vi deler. Plan for trosopplæring i Den norske kirke*. Oslo: RK Grafisk AS. (www.kirken.no/størstavalt)
- Lindquist, David 1939: *Studier i den svenska andaktslitteraturen under stormaktstidevarvet: med særskild hensyn til bøn-, trøste og nattvardsbøcker*. Avhandling. Uppsala
- Luther, Martin (1996): *Martin Luthers store katekisme*. Tønsberg: Det evangelisk-lutherske kirkesamfunn
- Mamen, H.Chr. (1970): *Oppbyggelse og opplysning. Andaktsbokselskapet gjennom 150 år 1820-1970*. Oslo: Andaktsbokselskapet
- Maxwell, John C og Fisher, Jean (2004): *Bli en leder fra tenårene*. (Originaltittel: Leading from the lockers). Skjetten: Hermon Forlag
- McGrath, Alister E (2001): *Christian Theology. An Introduction*. Oxford: Blackwell
- Meland, Jens Olav og Berg, Arthur red: (1985): *Konkordieboken. Den evangelisk-lutherske kirkes bekjennesskrifter*. Oslo: Lunde Forlag
- Michelsen, Leif M (1966): *Forkynnelse og sjelesorg for unge*. Oslo: Lutherstiftelsen.
- Norheim, Bård Eirik Hallesby (2003): *Grace makes beauty out of ugly things. Evangeliekommunikasjon i eit forbrukarsamfunn. Er det noko mening med det?* <http://www.brukerveiledning.no/ressurser/artikler/>
- Norheim, Bård Eirik Hallesby (2002): *"Bønn er oppdragelse?" Skisse til ein bønnevegleiingsteologi for ungdom*. Prosjektoppgåve PFs vidareutdanningskurs i Kyrkjeleg Ungdoms Arbeid (KUA). <http://www.brukerveiledning.no/ressurser/artikler/>
- Olsen, Ståle (2009): *En analyse av Åge M. Åleskjærs syn på loven i lys av den lutherske lære om lovens tre bruk*. Masteravhandling i kristendomskunnskap med spesialisering i kateketikk. Bergen: NLA
- Pollard, Nick (2003): *Tenåringer – hvorfor oppfører de seg slik?* Oslo: Lunde Forlag
- Redse, Arne (2007): *Mennesket i Guds verden. En kristen tros lære*. Oslo: Lunde Forlag
- Rise, Svein (2005): *Kristologi i kontekst. Kompendium kristendom bachler*. Bergen: NLA Senere utgitt Forlaget Land og Kirke.

Sannes, Kjell Olav 2005: *Det guddommeliggjorte mennesket og den menneskeligjorte Gud*. En kritisk teologisk analyse på forholdet mellom mennesket og Gud hos Kenneth E. Hagin, trosbevegelsens grunnlegger og lærer. Oslo: REFLEKS-Publishing.

Senter III (ed), Black, Clark, Nel (2001): *Four views on Youth Ministry and the church*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan

Sjaastad, Egil (2001): *Vi forkynner Kristus. En ressursbok for predikanter*. Oslo: Lunde forlag

Skjevesland, Olav (1987): *Ord i det blå? Stikkprøver i en årgang norske radioandakter*. Oslo: Land og kirke/Gyldendal

Skjevesland, Olav (1995): *Det skapende ordet. En prekenlære*. Oslo: Universitetsforlaget.

Skrunes, Njål (1999): *Religionspedagogikk for grunnskolen*. NLA-forlaget, Bergen

Skrunes, Njål (2007): *Kvalitet i kristent ungdomsarbeid. Er det noe å lære fra USA?* Artikkel i Prismet nr. 4. 2007 Oslo: IKO

Tveitereid, Knut (2002): *Hvorfor sover Eutykus? Et essay om hvordan homiletikken, og særlig dens retoriske side, blir utfordret av dagens ungdomskultur*. Essay i Praktisk Teologi. MF. <http://www.brukerveiledning.no/ressurser/artikler/>

Valen-Sendstad, Aksel (1979): *Kristen dogmatikk*. Luther Forlag

Valen-Sendstad, Olav (1949 og 1950): *"Nåtidig forkynnelse i Norge. En årgang radiopreker i søkelyset"*. Fire artikler i *Fast Grunn*, 1949 s. 310-321; 379-397 og 1950 s. 16-30; 101-114.

Lyskasteren. Egil Sjaastad

Forklaring: I hver andakt er det i analysen pekt ut ett hovedtema for innholdet, og datoen for denne andakten er plassert i analyseskjemaet. Noen få andakter er plassert to steder for å registrere et spesifikt tema. Dette siste er gjort unntaksvis. Totalt 375 andakter i boken.

		Apostolikum			
G U D	Person	Jeg tror på Gud Fader, den allmektige	Guds Person	15/1, 30/1, 4/2, 16/4, 15/5, 27/8, 2/10, (=7)	
	Gjerning	himmels og jordens skaper	Gud skaper Forts skapelse	24/2, 4/3, 22/3, 29/3, 29/6, 20/8, 25/8, 5/9, 16/9, 19/11, (=10) 14/1, 19/4, 27/5, =3	
J E S U S			Forberedende frelseshistorie	7/3, 17/5, 22/5, 13/9, 16/10, 23/12, 28/12, (=7)	
	Person	Jeg tror på Jesus Kristus Guds enbårne sønn, vår Herre	Person	16/1, 15/7, 19/7, 20/9, 27/11, 24/12, (=6)	
	Gjerning / Frelses - grunnlag	Som ble unnfanget ved Den Hellige Ånd, født av jomfru Maria,	Historiske gjerning		21/12, 22/12, 24/12, 25/12, 26/12, 27/12, 29/12, (=7)
		Pint under Pontius Pilatus, Korsfestet, død og begravet, For ned til dødsriket,	Frels esgru nnlag	I historien	10/1, 11/1, 12/1, 13/1, 16/1, (=5)
				Soning / Seier	1/1, 3/1, 7/2, 9/2, 16/2, 18/2, 26/2, 2/3, 13/3, 17/3, 23/3, 27/3, s.118, s119, ¼, ¾, 2/5, 4/5, 8/5, 11/5, 12/5, 19/5, 21/5, 25/5, 31/5, 9/6, 13/6, 17/6, 1/7, 10/7, 22/7, 7/8, 24/8, 2/9, 4/9, 6/9, 12/9, 16/9, 20/9, 27/9, 3/10, 6/10, 7/10, 13/10, 14/10, 16/10, 20/10, 27/10, 30/10, 3/11, 25/11, 5/12, 8/12, 13/12, 31/12, (= 55)
		stod opp fra de døde tredje dag, for opp til himmelen, sitter ved Guds, den allmektige Faders høyre hånd,	Oppstandelse og himmelfart		s120, s122, 7/4, 8/4, 10/4, 3/8, 16/8, 6/9, 4/10, (=9)
Skal derfra komme igjen for å dømme levende og døde.	Jesu dom		4/1, 5/1, 11/1, 12/1, 14/1, 31/1, 6/2, 24/11, 1/12, 10/12, (=10)		
D E N H E L L I G E Å N D	Person	Jeg tror på Den Hellige Ånd	Person	s116, 26/4, s198, s199, (=4)	
	Gjerning		Frelsestegnelse	10/1, 11/1, 12/1, 13/1, 23/1, 25/1, 26/1, 27/1, 31/1, 5/2, 13/2, 17/2, 22/2, 1/3, 5/3, 15/3, 30/3, s.117, 6/4, 24/4, 27/4, 9/5, 18/5, 23/5, 29/5, s.200, 2/6, 3/6, 5/6, 8/6, 19/6, 30/6, 7/7, 11/7, 16/7, 20/7, 24/7, 27/7, 2/8, 5/8, 14/8, 21/8, 29/8, 17/9, 21/9, 22/9, 23/9, 26/9, 29/9, 9/10, 17/10, 25/10, 1/11, 14/11, 15/11, 24/11, 24/11, 29/11, 2/12, (=59)	
			Åndens helliggjørende gjerning		2/1, 7/1, 9/1, 17/1, 18/1, 19/1, 20/1, 22/1, 28/1, ½, 2/2, 10/2, 11/2, 12/2, 14/2, 15/2, 20/2, 21/2, 23/2, 27/2, 28/2, 29/2, 3/3, 6/3, 8/3, 9/3, 10/3, 11/3, 12/3, 16/3, 19/3, 20/3, 21/3, 24/3, 25/3, 26/3, 28/3, 29/3, s.117, 4/4, 5/4, 11/4, 12/4, 13/4, 15/4, 18/4, 21/4, 22/4, 23/4, 25/4, 28/4, 29/4, 30/4, 1/5, 3/5, 5/5, 6/5, 7/5, 14/5, 20/5, 28/5, 30/5, 1/6, 4/6, 6/6, 7/6, 10/6, 14/6, 15/6, 16/6, 18/6, 20/6, 21/6, 22/6, 23/6, 24/6, 26/6, 27/6, 28/6, 2/7, 3/8, 5/7, 9/7, 12/7, 13/7, 14/7, 17/7, 18/7, 21/7, 23/7, 25/7, 26/7, 29/7, 30/7, 31/7, 1/8, 4/8, 6/8, 8/8, 9/8, 10/8, 11/8, 12/8, 13/8, 15/8, 17/8, 18/8, 19/8, 22/8, 23/8, 26/8, 28/8, 29/8, 30/8, 31/8, 3/9, 7/9, 9/9, 10/9, 11/9, 13/9, 14/9, 15/9, 18/9, 19/9, 24/9, 25/9, 28/9, 30/9, 5/10, 8/10, 10/10, 11/10, 12/10, 15/10, 18/10, 19/10, 20/10, 22/10, 23/10, 24/10, 25/10, 26/10, 29/10, 31/10, 2/11, 2/11, 7/11, 8/11, 9/11, 10/11, 12/11, 13/11, 17/11, 18/11, 20/11, 21/11, 22/11, 26/11, 28/11, 30/11, 3/12, 4/12, 6/12, 7/12, 9/12, 11/12, 12/12, 14/12, 15/12, 16/12, 17/12, 18/12, 19/12, 20/12, 30/12, (=176)
			En hellig, alminnelig kirke, De helliges samfunn, Syndenes forlatelse,	Kirke/ Menighet	6/1, 21/1, 8/2, 26/5, 25/6, 1/9, 5/10, 28/10, 5/11, (=9)
		Legemets oppstandelse, og det evige liv.	Daglig omvendelse	8/1, 24/1, 3/2, 19/2, 18/3, 2/4, 14/4, 20/4, 10/5, 13/5, 16/5, 24/5, 11/6, 6/7, 8/7, 28/7, 8/9, 6/11, 11/11, (=19)	
			Eskatologi	29/1, 25/2, 13/3, 14/3, 9/4, 17/4, 11/6, 4/7, (=8)	

e-mail fra Gud til tenåringer, Claire Cloninger og Curt Cloninger

Forklaring: I hver andakt er det i analysen pekt ut ett hovedtema for innholdet, og datoen for denne andakten er plassert i analyseskjemaet. Noen få andakter er plassert to steder for å registrere et spesifikt tema. Dette siste er gjort unntaksvis. Totalt 235 andakter i boken.

		Apostolikum		
G U D	Person	Jeg tror på Gud Fader, den allmektige	Guds Person	12, 19, 32, 58, 82, 109, 113, 142, 158, (=9)
	Gjerning	himmelens og jordens skaper	Gud skaper	5, 6, 9, 11, 18, 20, 22, 26, 27, 62, 70, 91, 92, 105, 121, 171, 236, (= 17)
J E S U S			Forberedende frelseshistorie	
	Person	Jeg tror på Jesus Kristus Guds enbårne sønn, vår Herre	Person	58,
	Gjerning / Frelses - grunnlag	Som ble unnfanget ved Den Hellige Ånd, født av jomfru Maria,	Historiske gjerning	12, 13, 31, 57, 105, 134, 156, (=7)
		Pint under Pontius Pilatus, Korsfestet, død og begravet, For ned til dødsriket,	Frelsesgjerning Frelsesgrunnlag	8, 16, 55, 82, 136, 157, 161, 202, 205, 206, 219, (=11)
		stod opp fra de døde tredje dag, for opp til himmelen, sitter ved Guds, den allmektige Faders høyre hånd,	Oppstandelse og himmelfart	30, 97
Skal derfra komme igjen for å dømme levende og døde.		Jesu dom		
D E N H E L L I G E Å N D	Person	Jeg tror på Den Hellige Ånd	Person	208, (33, 90, 141, 207, 208, - gjerning)
	Gjerning		Frelsestegnelse	7, 14, 16, 18, 21, 29, 31, 44, 63, 71, 80, 83, 99, 120, 131, 151a, 159, 167, 174, 196, 199, 224, 229, 238, (=24)
			Åndens helliggjørende gjerning	6, 8, 9, 10, 11, 15, 17, 21, 23, 24, 25, 28, 30, 32, (34), 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 53, 54, 56, 59, 60, 64, 65, 67, 68, 69, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 84, 87, 88, 89, 90, 93, 94, 95, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 106, 107, 108, 109, 111, 114, 115, 116, 118, 119, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 132, 133, 135, 137, 138, 139, 140, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 162, 163, 164, 165, 168, 169, 170, 172, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 195, 198, 200, 201, 203, 204, 207, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 218, 220, 221, 222, 223, 225, 226, 227, 228, 230, 231, 232, 234, 235, 237, (=157)
		En hellig, alminnelig kirke, De helliges samfunn,	Kirke/ Menighet	48, 61, 110, 217, (=4)
		Syndenes forlatelse,	Daglig omvendelse	9, 16, 37, 43, 55, 96, 192, 197, (=8)
		Legemets oppstandelse, og det evige liv.	Eskatologi	86, 128, 166, 194, 217, 233, 235, 239 (=8)